

ЗМІСТ

НАША ОБКЛАДИНКА

- 1-а та 4-а сторінки. Освітянська політика країни формується сьогодні: III Всеукраїнський з'їзд працівників освіти.
2-а сторінка. З Новим 2012 роком! Вітання від голови Редакційної ради журналу, президента НАПН України Василя Кременя.
3-я сторінка. Анонси заходів журналу в 2012 році: запрошуємо до участі!

Держава і освіта

Обираємо стратегію розвитку національної освіти

І словом, і ділом! III Всеукраїнський з'їзд працівників освіти.

Реферативний огляд виступів делегатів та учасників з'їзду:

- Микола Азаров.* Главная проблема – воспитание. Решим – войдем в число передовых стран 4
Дмитро Табачник. У Міністерстві одне гасло – якість освіти 5
Юрій Соловійов. Делегати III Всеукраїнського з'їзду: офіційна довідка 6
Василь Мадзігон. Зреалізуємо Національну стратегію розвитку освіти України разом 12
Олександр Вілкул. Освітній простір Дніпропетровщини: досягнення, що варті уваги 14
Григорій Стащенко. Оптимізувати означає зробити краще... 14
Оксана Покальська. Школа має дивитися в майбутнє 15
Тетяна Друм. Чого потребуємо? 16
Анатолій Кузьмінський. Необхідні розумні реформи, інакше – застій 16
Леонід Губерський. Всебічна підтримка університетів – середній школі 17
Валентина Нечипоренко. Діти з особливими потребами – повноправні громадяни 17
Лариса Шитикова. Що стоїть на заваді реалізації вчителя... 18
Катерина Самойлик. Як звести кінці з кінцями 18
Михайло Брегін. Вузкі місця в освіті 18
Георгій Труханов. Залежність престижу освіти від заробітної плати освітян 19
Станіслав Николаєнко. Держава та бізнес – боржники освіти: що маємо робити 19
Дмитро Табачник. Завершальне слово: ключові думки 20
Олександр Удод. Робота редакційної комісії III Всеукраїнського з'їзду працівників освіти України 23
Результати з'їзду: думка директора. *Інтерв'ю Ольги Виговської з Валентином Алфімовим* 23
Національна стратегія розвитку освіти на 2012–2021 роки 25
Надії, сподівання, застереження 44

Управління школою

- Надія Василенко.* Сучасні тенденції розвитку професійної соціокомунікативної компетентності керівників профільних ЗНЗ 46
Микола Савусін, Ірина Столбова, Сергій Пеняєв. Моніторинг на базі якісних оцінок як засіб діагностики розвитку педагогічного процесу в закладах освіти і науки України 52
Борис Наумов. До питання про практичну підготовку школярів до життя 64
На полицю – директору школи!
Школа-поліцентр: модель, план, організація діяльності. Редакційна рецензія 69
Юрій Краценко. Виховання лідерських якостей у професійній підготовці вчителя 70
Світлана Гусаченко. Використання технології інтерактивного навчання під час проведення педагогічних рад 78

ДИРЕКТОР

ШКОЛИ
ЛІЦЕЮ
ГІМНАЗІЇ

МОН, АПН, ВАК

Всеукраїнський
науково-
практичний
журнал

Свідоцтво про державну реєстрацію
Серія КВ № 3826 від 22 листопада 1999 р.
Серія КВ № 3826 від 9 березня 2004 р.

ФАХОВЕ ВИДАННЯ З ПЕДАГОГІЧНИХ,
ПСИХОЛОГІЧНИХ ТА ФІЛОСОФСЬКИХ НАУК

Постанови Президії

ВАК
У К Р А І Н И

№ 5 – 05/4 від 11 квітня 2001 року
№ 1 – 05/1 від 26 січня 2011 року
№ 1 – 05/2 від 23 лютого 2011 року

Головний та науковий
редактор
Ольга ВИГОВСЬКА

Відповідальний редактор
Тетяна ГОДЕЦЬКА

Коректура
Людмила КУХ

Анотації англійською
Оксана ВОЙТКО
Наталія КОЗЛОВСЬКА

Бібліографічна індексація
Наталія ТАРАСОВА

Передвидавнича підготовка
Олексій ВИГОВСЬКИЙ

© О. Виговська, ідея та концепція
© О. Виговський, дизайн та оформлення
© „Директор школи, ліцею, гімназії”, 2011

ЗАСНОВНИКИ

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ
І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ
УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ
ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ім. М.П. ДРАГОМАНОВА

ВИДАВНИЦТВО
„ПЕДАГОГІЧНА ПРЕСА“

ЦЕНТР СПРИЯННЯ
СУСПІЛЬНОМУ РОЗВИТКУ
ім. МИКОЛИ ПИРОГОВА

Передплатні індекси:

22953

23974

Редакційна рада

Голова **Василь КРЕМЕНЬ**

Віктор **АНДРУЩЕНКО**
Ірина **БАРМАТОВА**
Володимир **БЕХ**
Іван **БЕХ**
Оксана **БЕЛКІНА**
Надія **БІБІК**
Володимир **БОНДАР**
Тетяна **БОРЗЕНКОВА**
Маріана **БОСЕНКО**
Людмила **ВАЩЕНКО**
Ольга **ВИГОВСЬКА**
Микола **ГУЗИК**
Ірина **ГОРЕЦЬКА**
Ольга **ГРИВА**
Петро **ДМИТРЕНКО**
Лілія **ДОНСЬКА**
Олександра **ДУБОГАЙ**
Галина **ЕЛЬНІКОВА**
Олег **ЄРСЬКО**
Валентин **ЗАЙЧУК**
Іван **ЗЯЗЮН**
Людмила **КАЛІНІНА**
Людмила **КАРАМУШКА**
Володимир **ЛУГОВИЙ**
Олександр **ЛЯШЕНКО**
Василь **МАДЗИГОН**
Сергій **МАКСИМЕНКО**
Юрій **МАЛЬОВАННИЙ**
Валентин **МОЛЯКО**
Віктор **ОГНЕВ'ЮК**
Віктор **ОЛІЙНИК**
Іван **ОСАДЧИЙ**
Надія **ОСТРОВЕРХОВА**
Людмила **ПАРАЩЕНКО**
Павла **РОГОВА**
Світлана **РУДАКІВСЬКА**
Олександра **САВЧЕНКО**
Ганна **САЗОНЕНКО**
Василина **ХАЙРУЛІНА**
Наталія **ЧЕПЕЛЄВА**
Олена **ЧИНОК**
Микола **ШКІЛЬ**

Віра Гуменюк. Оцінка потенціалу як фактор управління професійним розвитком керівників ЗНЗ у регіональній системі післядипломної освіти.....86

Про фінанси – директору!

Олександр Олійник. Проблеми формування економічної культури керівника загальноосвітнього навчального закладу..... 92

Людмила Хілінська. Прикладні аспекти формування іміджу навчального закладу98

Події та факти, що варті уваги!

Надія Ананьєва, Валентина Дзябенко. Рідна та іноземна мови як засіб полікультурного виховання у контексті Культури Миру. *Виїзна Сесія Університету Культури Миру Українського Руху „Педагоги за мир і взаєморозуміння”*.....104

До статусу шанованого в країні Вчителя: реальні кроки. Реферативна стаття.....107

МОНмолодьспорт повідомляє.....112

Журнал рекомендовано до друку Вченою радою Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова

(протокол № 3 від 3 листопада 2011 р.)

УМОВИ ПУБЛІКАЦІЇ В ЖУРНАЛІ

„Директор школи, ліцею, гімназії”

1. Статті мають бути написані спеціально для часопису „Директор школи, ліцею, гімназії” (ніде раніше не друкуються і не надіслані до інших видань). Наукові статті повинні відповідати вимогам ВАКу до наукових праць, а за тематикою – інтересам директорів шкіл та керівників середньої освіти.

2. Редакція залишає за собою право скорочувати, редагувати, а також структурувати статті, вносити зміни в їх назву.

3. За достовірність фактів, дат, назв і точність цитування несуть відповідальність автори.

4. Статті приймаються у вигляді файлів текстового редактора MS Word for Windows електронною поштою або на інших носіях.

5. Фотографії подаються в оригінальному вигляді або в електронних графічних форматах tif та jpg.

6. Дискети, рукописи, малюнки, фотографії та інші матеріали, надіслані до редакції, не повертаються.

7. Стаття має бути підписана всіма авторами і супроводжуватися авторською довідкою (вказати повне ім'я, по батькові та посаду), обов'язково стислими анотаціями укр., рос. та англ. мовами з виокремленням ключових слів також трьома мовами та УДК.

8. Авторські статті друкуються мовою оригіналу.

Електронна пошта редакції: **director@oldbank.com**

Адреса редакції: 03037, м. Київ, вул. Освіти, 6, к. 12.

Наш сайт: <http://director-ua.info>

<http://director.npu.edu.ua>

Повний або частковий передрук матеріалів журналу „Директор школи, ліцею, гімназії” можливий лише за письмовою згодою редакції.

Підписано до друку 07.12.2011 р. Формат 70x100 1/16.

Папір офсетний. 9,5 умов. друк. арк. Наклад 1050.

Віддруковано на ЗАТ „Віпол”. Зам. 11-860

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру:

серія ДК №752 від 27.12.2001 р.

Центр ССР ім. Миколи Пирогова

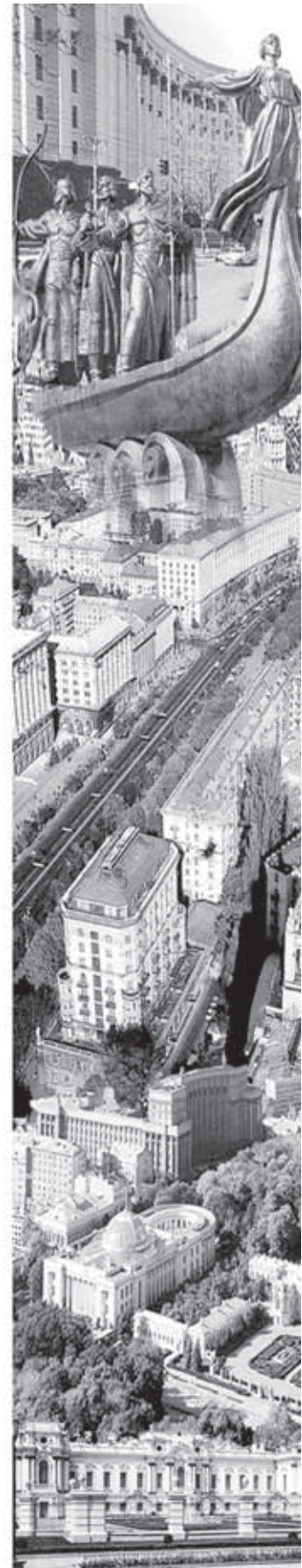
03037, м. Київ, вул. Освіти, 6

Свідоцтво: ДК №1709 від 9.03.2004 р.

ДЕРЖАВА І ОСВІТА

*Обираємо стратегію розвитку
національної освіти С. 4–25
Головний результат З'їзду С. 25–44*

* Реферативна стаття, що підготовлена на основі виступів делегатів та учасників з'їзду

Укладачі:
Ольга Виговська,
Олексій Виговський

І словом, і ділом

III ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ З'ЇЗД ПРАЦІВНИКІВ ОСВІТИ*

ГЛАВНАЯ ПРОБЛЕМА – ВОСПИТАНИЕ. *Решим – войдем в число передовых стран*

УДК 37.014.5

Микола АЗАРОВ

Прем'єр-міністр України

Сегодня я возлагал цветы к Вечному огню, потому что 28 октября – день освобождения Украины от фашистских захватчиков.

И, стоя возле постамента, думал: могло ли нам прийти в голову несколько лет назад, что на этом Вечном огне будут жарить яичницу? Это я к вам, учителям, обращаюсь. Могли вы подумать или нет, что в нашей стране найдутся негодяи, которых воспитала семья, школа, конкретные учителя. *И вот этот случай не стал катализатором обсуждения в обществе вопроса: кого мы растим? Вам не жутко? А мне очень. Построить новые школы, оснастить*

их компьютерами, автобусами, повысить зарплату учителям – это трудно, но это можно сделать. А воспитать наших детей, чтобы они отличали добро от зла, плохое от хорошего, чтобы они вырастали честными, прежде всего, людьми и на первое место ставили интересы общества, страны – давно забытые моральные ценности. Мы же адаптировались ко лжи, нас это не удивляет, а отсюда такие ненормальные отклонения. *Никакие реформы не работают и никогда Украина не выберется в число передовых стран, если мы не решим главную проблему – воспитание.*

В 2011 году мы 5 раз подымали заработную плату. На немножко, но подымали (смех в зале). А на сколько поднялась заработная плата?

Якщо порівняти заробітну плату директора школи з жовтнем 2010 року, вона складала 2180 гривень, у жовтні 2011 року – 2530 гривень (шум в залі).

Дмитро ТАБАЧНИК

Микола Азаров

Каждый месяц увеличиваются расходы на оплату труда ровно на столько, на сколько мы запланировали. Возникает вопрос: деньги что, не доходят?

В следующем году тоже будем подымать понемножку оплату труда. Мне очень важно, чтобы вы понимали и поддерживали такую по-

литику. Иначе мы будем иметь такую ситуацию, как в Белоруссии.

Через 2 года у нас не должно остаться ни одного ученика, которого бы не подвозили к школе из отдаленного района. *Сегодня мы должны учить детей работать с информацией, учить анализировать, делать выводы.*

У МІНІСТЕРСТВІ ОДНЕ ГАСЛО – ЯКІСТЬ ОСВІТИ

III з'їзд освітян є важливою подією для кращого майбутнього нашого суспільства. Минуло 10 років від попереднього з'їзду, змінилося життя. Поступовий перехід до іншого соціально-економічного ладу відбувається швидко, а соціальні інститути не встигають за реаліями життя. *Освіта вижила і залишається опорою суспільства, тільки тому, що вона надзвичайно стабільна, законслухняна і терпляча.* Аналіз 10-річного розвитку освіти показує і причини для суму, і привід для надії. *Головна наша мета – діяти до суті, знати реальний стан справ.* І ми хотіли чути правду, просили ділитися ідеями. Нам важливо визначитися, якою дорогою йти і куди вона приведе, тому що за місяць до з'їзду розпочали широке обговорення основного документу, який сьогодні виноситься на розгляд – Національної стратегії розвитку освіти. Над пропозиціями щодо стратегії працювали кращі спеціалісти НАПН, Інститут інноваційних технологій. Лише на сайті міністерства 4 рази мінявся текст. Ми відправили проект до директорату Ради Європи і отримали позитивну оцінку, як і від Національного інституту стратегічних досліджень.

У нас 1000 шкіл є всеукраїнськими експериментальними майданчиками, більше 2000 – регіональними, але якщо чесно розглянути цю діяльність, то іноді згадується *гасло: впе-*

ред у минуле. Провину за таку картину має взяти на себе Міністерство освіти і науки, молоді та спорту. *Тому головне налаштуватися на кардинальні зміни.*

Великий український громадянин і митець О. Довженко писав про Україну: „Нешадна наша історія і невдала біографія”. Сьогодні можна доповнити: сумна демократія. Зрозуміло, що будь-який прогноз, а тим більше стратегія, повинні будуватися відповідно до сучасних процесів. Якщо у 1991 році народилося майже 631 тис. дітей, то в 2010 – 497 тис. Якщо у 2000 році було 6 млн. 600 тис. школярів, то зараз – 4 млн. 200 тис. Ці процеси неминуче призвели до зменшення кількості шкіл, до зменшення наповнюваності класів. Водночас не залишилось вакансій на місця вчителів пенсійного віку. У кілька разів зросла вартість навчання в університетах. Ми звернулися до Інститутів соціології та демографії з проханням надати прогноз впливу демографічної ситуації у сфері освіти на віддалену перспективу. Що стосується дошкільників, то їх чисельність буде на рівні не нижче сучасного до початку 20-х років, а потім піде скорочення. Кількість осіб у віці школярів до

**Дмитро
ТАБАЧНИК**

Міністр освіти і науки, молоді та спорту України

**ХТО ХОЧЕ ЗНАТИ
ПРАВДУ, ПОРАДЖУ:
СПЛКУЙТЕСЯ З
ДІТЬМИ!**

*Дмитро
Табачник*

18-го року буде зберігатися приблизно на рівні сучасності, впродовж наступних 5 років буде зростати, а після 2024 року знову почне зменшуватися. Найскладніша ситуація у найближчі роки складатиметься з чисельністю осіб у віці від 18 до 23 років: до початку 2020 р. їх кількість скоротиться не більш ніж 40 %.

Висновки

1. Від будь-яких мораторіїв на закриття шкіл діти не народяться. Шкіл буде менше. Враховуючи наступ фронтних змін на безлюдні села під гаслом захисту шкіл, мушу підкреслити: у Міністерстві одне гасло – якість освіти. Наприклад, в Одеській області працює школа з одним учнем, і ніхто її не чіпає. Загалом 605 шкіл має менше 10 учнів і ніхто їх не за-

криває без рішення громади і районних рад, але спекулювати на майбутньому дітей ми не можемо.

2. Середня наповнюваність класів впливатиме на середнє навантаження учителя. Якщо кількість учнів на одного вчителя в Туреччині в минулому році складала 21,1; в Естонії – 17,3; у Франції – майже 15, то в Україні – 8 учнів на одного вчителя.

3. Економіка й фінанси освіти – категорії взаємозалежні, але мають свою специфіку і можливість. Сьогодні наші фінансисти не спрямовані на пошук додаткових джерел фінансування, і їх стратегічне мислення сягає хіба що квартального чи річного звіту. Першою мала би прокинутися університетська економічна спільнота. Розрахунок тут один – середній рівень по економіці. На початок роботи нового уряду середній рівень зарплати вчителя становив 56,7 % від середнього по економіці. Нинішньому уряду вдалося трохи покращити цей показник – 68 %. Стратегія – вийти на 100 %. І знову все залежить від нас. Економісти освіти мають розробити нову систему оплати праці працівників освіти, спрямовуючи її на стимулюючі та контролюючі функції. Питання надскладне, але відступати не можна.

Ще один показник – витрати на освіту у відсотках ВВП. За останні 10 років цей показник зріс від 3,7 % до майже 10 %. Це більше, ніж у багатьох країнах Європи, в тому числі США, Франції, Великобританії. Але нам би їх відсотки по вазі наповнюваності. Чимало наших колег вимагають вийти на передбачені законом 10 %. Я згоден, але від якої соціальної сфери забрати? *Тому наше завдання – якісна підготовка кадрів, наукові дослідження, інновації.* Наступне: *пошук резервів, стимулів.* Третє – *примноження соціального капіталу, це довіра до влади, один до одного, спільна мета – зробити життя українського народу кращим.*

Якщо б ми оглянули наш уявний будинок освіти і визначили, що підлягає ремонту, а що реконструкції, я би пропонував почати з **основи** –

ДЕЛЕГАТИ ІІІ ВСЕУКРАЇНСЬКОГО З'ЇЗДУ: офіційна довідка

Юрій СОЛОВЙОВ

Голова мандатної комісії, начальник головного управління освіти і науки Донецької облдержадміністрації

Для кожного регіону були встановлені квоти обрання делегатів у залежності від кількості працівників освіти. Одному делегату делегували свої повноваження близько 800 працівників освіти. Згідно протоколу лічильної комісії обласних, Київської та Севастопольської міських конференцій і Автономної Республіки Крим обрано 1000 делегатів. Серед обраних представники: дошкільних навчальних закладів – 112 осіб (11,2 %), представники загальноосвітніх навчальних закладів – 36 %, позашкільних навчальних закладів – 34 особи, професійно-технічних закладів – 41 особа, вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації – 50, представників вищих навчальних закладів III-IV рівнів акредитації – 155, представників органів управління – 134, методичних служб і органів управління – 40, громадських організацій та профспілок – 32, обласних адміністрацій – 23 особи. Серед делегатів: 9 Героїв України, 4 Народних вчителів, 350 делегатів мають науковий ступінь, 252 – Заслужені вчителі. Віковий ценз делегатів від 24 до 75 років. 140 делегатів – учасники I і II з'їздів.

У роботі з'їзду взяли участь **974** делегати та запрошені – **390** осіб.

дошкілля. Треба визнати: упродовж років ставлення до потреб дошкілля майже 20 років було занадто легко-важним. Що ми мали на початку нашої роботи: кілька тисяч розтриньканих грошей на дитячі садки і більше 120 тисяч дітей у черзі на влаштування. Ми почали з державної цільової програми дошкільної освіти до 2017 р., з „хрестового походу” за повернення дитячих садків. Запровадили обов'язкову дошкільну освіту, розробили програму для п'яти-річок та затвердили нормативи для дошкільних навчальних закладів. Саме Президент України назвав дошкілля „фундаментом сучасної безперервної освіти” і закликав зробити його міцним. У цьому нас підтримав I Всеукраїнський з'їзд працівників дошкілля, який проходив у листопаді минулого року. Важливо, що виникла громадська організація Всеукраїнська асоціація дошкільних працівників, яка сьогодні й відстоює права і нові документи для дошкілля.

Що далі?

По-перше, нам потрібно ліквідувати своєрідну дискримінацію працівників дошкілля. Для порівняння: відпустка вихователя – 42 дні, а вчителя – 56. Навантаження вихователя – 30 год., а вчителя – 18, доплати ж працівникам дитячих садків не передбачені. Це стратегія і тактика на найближчі роки. Навіть форми морального відзначення праці дошкільників дуже обмежені, а так не може бути.

По-друге, нам потрібно нарощувати темпи повернення дитячих садків. Практика показала, що вдалося відновити роботу

ПРО ШКОЛУ

До школи наші діти підуть підготовленими, якщо реалізувати ці пункти. Попри всі зітхання майже 100 % дітей проходять підготовку до школи. У 9 регіонах ця проблема вже вирішена. З 1 вересня наступного року початкова школа в Україні розпочне нову дорогу в майбутнє, саме це покоління учнів і пройде визначений нами сьогодні стратегічний шлях. Уряд затвердив нові стандарти початкової школи, розроблені програми, оголошено конкурс на підручники. Цілі такі: іноземна мова – з 1 класу, інформатика – з 2 класу, повернули природознавство, позбулися стресових оцінок з фізкультури, основ здоров'я. Багато до чого прийдеться зникати і батькам, і вчителям. Я сподіваюся на краще: на спільну роботу. *Головне завдання – налагодити безпечну переправу з дошкільної освіти в початкову школу, а саме: початкову школу перетворити на освітній храм, де будуть зростати здорові, доброзичливі один до одного і до старших, кмітливі діти.* Надзвичайно важливо, щоб педагогічні університети, ІППО саме зараз оперативні і творчо почали підготовку вчительства до розбудови нової початкової школи. Хочу зазначити, що пропозиції щодо зміни її структури, тобто відокремлення від основної і введення на 6-річний термін – мало реально. Новий зміст, сучасні технології, по-новому підготовлений вчитель – чіткі орієнтири національної стратегії.

Тепер основна і старша школа. Суть освіти і її зміст. Лише зміна змісту є реформа. Кілька місяців триває обговорення стандартів основної старшої школи. Є дуже багато корисних пропозицій. *Головні напрями розвитку основної та старшої школи:* найсучасніший зміст вимагає найновіших технологій, передусім ІКТ.

Ми затвердили державну програму „100 відсотків” щодо впровадження ІКТ в школу. Вона вже отримала гучні порівняння з ракетноносцем, тому що в попередні роки на цю проблему мало зверталася увага. З інформатизації Україна замикає першу сотню країн світу. Для космічної держави це неприпустимо. Ми втрачали колись дуже високі позиції в природничо-математичній освіті. І хоча ми зробили цільову державну програму розвитку природничо-математичної освіти, у майбутньому треба серйозно працювати щодо наповнення її коштами. *Що втішає: до цієї роботи прагнуть долучитися інвестори, бізнесмени, науковці.* І така робота вже почалася з простого: дуже зворушливо спостерігати, як учителі після уроків сідають за комп'ютери: у ролі їх учителів виступають старшокласники. До кінця року всі вчителі повинні ліквідувати свою комп'ютерну малописемність. Це наша спільна з учительством справа честі.

Наступні кроки – навчитися використовувати набуті вміння на уроці, а потім перейти до створення навчальних програм. Вчора під час зустрічі з Прем'єр-міністром група вчителів запропонувала створити єдиний портал, на якому можна було б презентувати авторські навчальні програми, брати закордонні, і я думаю, ми це будемо втілювати. Але у ІКТ є й інший, тінювий бік, і ми маємо тривожну статистику. Вдумайтесь, майже 45 % дітей без вагань повідомляють інформацію про себе, родину, свою адресу, наявні цінності. Майже чверть періодично потрапляє на сайти для дорослих. Показово, що 95 % батьків переконані: навчити безпеці дітей в Інтернеті мають учителі.

кількох сотень садків, відремонтувати і ввести в дію майже 300. Але щоб уникнути черги, цього не достатньо. Потрібно відкрити по Україні ще 700 закладів. Якщо рухатися такими темпами, то це близько 4 років. На спеціальному засіданні уряду Прем'єр-міністр М. Азаров попередив: „2 роки і не більше”. Уряд не влаштовують інші темпи, і керівники регіонів про це знають.

По-третє, відомо, що за прогнозами 1 грошова одиниця, вкладена в дошкільну освіту, економить в подальшому 4-7.

По-четверте, найголовніше – здоров'я наших дітей, і сюди потрібно всього і багато: наукові досягнення, праця медиків, відповідальність батьків, педагогів, політиків. Хочу нагадати про ще один стратегічний напрям перспектив, який пропонує міністерство – допологова педагогіка. Саме все це буде наша стратегія і тактика в освіті.

Давайте перейдемо до вічної теми – вчитель.

Авторитет вчителя і престиж професії насправді падають, але **що реально можна зробити?** Скажу чесно, саме це питання виявилось найскладнішим при підготовці всіх документів З'їзду. Чи ми не мали програми „Вчитель”, чи не пройшов у 2005 році Всеукраїнський форум у Полтаві „Турбота про вчителя – турбота про майбутнє”? А вчитель постарів, майже кожен п'ятий – пенсійного віку. Все важче спілкуються з учнем, часто хворіють. За статистикою, не працюють у містах за спеціальністю майже половина дипломованих учителів, у сільській місцевості – близько третини. Але я думаю, що це не безнадійно, хоча й сумно. Є чудові педагогічні колективи по всій Україні. І там, де місцева влада допомагає житлом, встановлює надбавки, дбає про відпочинок, ситуація змінюється. Вона змінюється і там, де діти, вчителі й батьки – єдиний колектив, де розумний і людяний директор. Але це вже інша тема.

І перш, ніж говорити про якість управління, я хотів би сказати, що **стратегія бачиться такою:** необхідно

будувати нову систему, починати шукати майбутніх учителів серед учнів, варто перебудовувати педагогічну освіту і практику, можливо, запровадити педагогічну інternатуру, змінити систему перепідготовки й оплати праці, а для тих, хто закінчив з червоним дипломом, починати з більш високого тарифного розряду. *Зрозуміло, що будь-які реформи в освіті приречені, якщо не почати з реформи педагогічної освіти.*

Тепер кілька слів **про якість управління.** Світовий економічний форум у Давосі цього року оприлюднив звіт щодо конкурентоспроможності держави. 140 держав були проаналізовані за багатьма параметрами. Освітня система України посідає 56-е місце, Польща – 62-е, Росія – 78-е, реформована Грузія – 119-е. Найбільш вигідно ми виглядаємо щодо задоволення потреб населення на професійно-технічну освіту – 8 місце, а найменш привабливо – менеджмент освіти, підготовка керівників навчальних закладів – 109 місце. Але як знаходимо, просуваємо, стимулюємо і знімаємо керівників – то це схоже на правду. *Біда наша в тому, що вертикаль влади занадто часто міняє свою конструкцію, немає стабільності, а керівники навчальних закладів вибувають не так швидко, як яблука чи персики.* Ростуть вони повільно, а залежить від них дуже багато, якщо практично не все. Бо досвідчений директор завжди знайде вихід із ситуації скоріше, ніж йому допоможуть в області. Тому **стратегічне завдання треба формулювати коротко: талановитих і самовідданих справі керівників всіляко підтримувати й оберігати, а пихатих дурнів, безбожників, хабарників карати і до освіти не допускати.**

Прийняттям змін до закону і постанову уряду **щодо інклюзивної освіти** Україна ще раз підтвердила курс на демократизацію освіти і розвиток гуманістичної педагогіки. Держава голосно заявила про себе як генератора європейського масштабу освітніх ініціатив. Форум найвищого рівня освіти, який відбувся в Києві, так і називався: „Школа ХХІ століття.

Київські ініціативи". Київське комюніке, прийняте за підсумками Форуму відобразило основну думку: прийшов час створювати єдиний європейський освітній простір від садка до університету. У рекордно короткі терміни, за 10 днів, Київське комюніке було затверджене відповідним комітетом Ради Європи, офіційно відправлене до міністерств освіти 47 країн як керівництво до дії. Матеріали Форуму розміщено на сайті Ради Європи і готується випуск спеціального журналу. Практично всі учасники Форуму надіслали ширі подяки на адреси київських шкіл, де вони побували¹.

15 вересня спеціальний потяг з Києва до Москви доставив майже 400 наших колег на дні освіти і науки України в Російській Федерації, де вони блискуче презентували всі ланки освіти і науки. Ми можемо стверджувати: щось роблять і вміють робити українські освітяни².

На завершення хотів би сказати крамольну думку, чи поєднуються два поняття найконсервативніша галузь і стратегії її розвитку? Так і хочеться повторити латинське прислів'я: „поспішай повільно”. І ще один вислів найбільш непересічного рейтингу педагога і політика: ми вчимося, на жаль, для школи, а не для життя. З тих часів минуло всього на всього 2 000 років, і я думаю, що *в нас є можливість спростувати думку Сенеки, якщо ми реалізуємо стратегії, ми будемо готувати дітей для життя.*

Найбільше дискусій і пропозицій від делегатів на секціях від позашкільної освіти викликала сама назва „позашкільна освіта”. Щодо шляхів, то є кілька: перший – тенденції розвитку освіти в сучасному світі очевидні, вони все більше виходять за межі школи. Що чекає наших дітей після уроків? Ще 20 років тому ми мали найпотужнішу в світі цілісну систему позашкільної освіти. Більшість наших вчених, професорів, дослідників до майстрів виростили з

¹ Від редакції: наш читач у 5-ому номері журналу вже мав можливість ознайомитися з матеріалами Форуму.

² Від редакції: про цю подію – у цьогорічних випусках (див. № 4 та № 5).

ПРОФТЕХОСВІТА

Шановні колеги, обговорення Національної стратегії розвитку здивувало ще одним. Дуже активними стали представники профтехосвіти. Вони стали рекордсменами з кількості пропозицій. Профтехосвіта також отримала затверджену урядом державну цільову програму розвитку цієї галузі. Обсяг фінансування програми 3,5 млрд. грн., ми подолали 5,5 млрд. Звичайно, на першому місці програми забезпечення якості профтехосвіти відповідно до потреб економіки. Серед пріоритетів – управління та фінансове забезпечення. Тому давайте спробуємо визначити *три дороги загальнодержавного значення для цієї ланки.*

По-перше, стандарти ПТО. Чинний національний класифікатор включає більше 6 тис. робітничих професій. Підготовка кваліфікованих робітників в училища здійснюється майже за 520. У 2010 році ми розпочали і будемо затверджувати щорічно 60 нових стандартів. Активну участь будуть брати науковці, роботодавці, без них жоден стандарт не піде у світ. Саме вони визначатимуть кваліфікаційні вимоги до кожної конкретної професії. Приклад такої співпраці: вже розроблено й затверджено спільно з Інститутом електростроювання ім. Патона вимоги до найновішого державного стандарту з професії „зварювальник”. Стандарт затверджує новий зміст навчання, враховано міжнародний стандарт якості і відповідний галузевий сертифікат для навчальних закладів. Практично завершено стандарти інших багатьох професій.

По-друге, пліч-о-пліч з роботодавцями нещодавно ми створили у міністерстві спільний колегіальний орган, підписали документ про співпрацю. Меморандум передбачає створення матеріально-технічної бази училищ підготовку кадрів. Першими стали працювати хіміки. Угоди про співробітництво укладено з Конфедерацією роботодавців, групою роботодавців компанії „СКМ”, будівельними компаніями.

По-третє, сьогодні ПТО – це по суті величезна корпорація, яка може самостійно виготовляти продукцію. Оволодіння учнями професією здійснюється у тісному поєднанні з виготовленням продукції, наданням різноманітних послуг населенню та організаціям. І в умовах, коли кошти державного бюджету направлені в більшості на споживання, навчально-виробнича діяльність є основним додатковим джерелом фінансування навчального закладу. За далеко неповними підрахунками, у цьому році щорічний прибуток ПТО більше 70 млн. грн. Мабуть, можна підвищити ці показники знявши обмеження, активізувавши роботу молодіжного підприємництва, легітимізувавши право на створення нових навчально-виробничих структур, бригад, підприємств, навчально-виробничих об'єднань.

І, мабуть, найбільш перспективним тут є спрямування зусиль на сферу послуг. Наприклад, центр ПТО № 1 м. Івано-Франківська. Пошиття шкільної форми для ЗОШ та шкіл-інтернатів міста, області, сусідніх областей – це право колектив виборів у жорсткій тендерній конкуренції серед акціонерних товариств, приватних підприємств, а також польських і турецьких виробників шкільної форми. Аналогічно колектив працює на ринку виробництва взуття. Інший приклад: Львівське ВПТУ ресторанного сервісу та туризму. Створено унікальний навчально-виробничий комплекс, готель на 120 місць. Навчання професії йде в реальному житті.

гуртків і студій. Слава Богу, що освітяни України зберегли цю систему. Сьогодні в Україні працює 1500 позашкільних закладів та 638 дитячо-юнацьких спортивних шкіл, де займається більше 1,5 млн. дітей, майже 40 % кількості школярів. Треба розгалужувати мережу, безумовно, не закривати, як у м. Знам'янка Кіровоградської області, у Черкасах, Полтаві, а відкривати.

Усі питання можна вирішити, якщо перевести позашкільну освіту в перший кошик державного бюджету. Саме ця ідея закладена в державні програми розвитку позашкільної освіти. Програма є, але впевненості щодо її реалізації не вистачає. Утримувати всю систему позашкільля лише за рахунок місцевих бюджетів неможливо, а розвивати – вкрай складно. Намагання вирішити цю проблему має давню історію, нагадаю: восени 2004 року урядом під керівництвом В. Ф. Януковича був розроблений та поданий до Верховної Ради законопроект про внесення змін до бюджетного кодексу України, якими передбачалося врегулювати всі ці зазначені питання. Закон прийняла Верховна Рада, однак на початку 2005 р. Президентом України він був ветоований. Думаю, *нам потрібна підтримка З'їзду, щоб міністерство повернулося до цих документів. Я сподіваюся, що нас підтримає і Верховна Рада, і Президент України. Можливо, редакційна комісія записала б це у проект звернення і до Верховної Ради.*

Особливості кадрової політики в позашкільній освіті ґрунтуються на представниках творчої інтелігенції, але оплата праці керівника гуртка здійснюється за найнижчим розрядом, відсутня система підготовки кадрів, постає питання про введення у вищих навчальних закладах дисципліни „Основи позашкільної освіти”.

А що ми взагалі знаємо про наших дітей, чим вони займаються, чим живуть, про їх цінності, пріоритети, авторитети, що думають про нас, дорослих? Поки що відповіді соціологів ми не маємо. Ми попросили старшокласників прочитати Національну стратегію, а потім з ними спілкувалися. Треба віддати дітям належне, вони зізналися, що подужали лише 3–4 сторінки, і лише 2 дівчинки, які збираються стати педагогами, пішли далі. Але на запитання „Від чого потрібно відмовитися сучасній школі?” ми наслухалися більше, ніж за рік від Генеральної прокуратури. Тим, хто хоче знати правду, пораджу: спілкуйтеся з дітьми, бо не можна жити в одній сім'ї двома світами. Ніяка стратегія нічого не варта, якщо там немає визначальної ролі сім'ї.

Спільно з роботодавцями напередодні з'їзду завершено масштабну роботу зі створення національної рамки кваліфікацій, яка стане локомотивом змісту всієї освіти, встановлюють наскрізні кваліфікаційні вимоги до всієї системи освіти впродовж життя. А вже на основі рамки будуть створюватися галузеві ради від-

ВИЩА ОСВІТА

Важливою складовою Національної стратегії розвитку освіти є вища освіта. Фундаментальною передумовою формування є створення нової законодавчої бази, тому на розгляд делегатів виноситься також новий закон про вищу освіту. Звертаю увагу, що проект закону в різних редакціях розглядався, дискутувався, обговорювався впродовж 3-х років при 3 урядах і 3 міністрах. І нехай не закидають, що він створений за останній рік, закон — не бур'ян, він не виростає самостійно. Нову редакцію законопроекту було кілька разів обговорено, вона пройшла апробацію радою ректорів вузів, спілкою ректорів, багатьма громадськими організаціями. Її погоджено з Міністерством фінансів, шоправда із зауваженнями, Міністерством економічного розвитку і торгівлі, Міністерством соціальної політики і праці, Міністерством юстиції. Враховуючи значимість законопроекту, його запропоновано обговорити і на З'їзді. Хочу зазначити, що секція вищої освіти та наукової роботи З'їзду проект закону про вищу освіту розглянула і пропонувала схвалити. Мабуть, це єдиний законопроект, за яким відбувся добровільний громадський референдум: майже 80 тис. учасників взяло участь і 84 % підтримало. Проект закону відповідає програмі економічних реформ на 2010–2014 рр. „Заможне суспільство конкурентоспроможної економіки, ефективної держави”. В основі його положення, які ґрунтуються на національних традиціях і європейському досвіді. Ми навіть зробимо для депутатів порівняльну таблицю з польським законом та з іншими найновішими.

Коротко основні ідеї закону.

Перше — розширення автономії щодо інституційних, академічних, фінансових прав вищих навчальних закладів. Вони визначені як головна державна засада політики з питань вищої освіти. Це більше 30 норм законопроектів.

Друге — звужено систему органів виконавчої влади, що мають у підпорядкуванні вищі навчальні заклади.

Третє — структуру вищої освіти адаптовано до мого європейського простору, що закладає умови для полегшення визнання дипломів для академічної та професійної мобільності і реалізації можливості освіти впродовж життя. Передбачено такі рівні вищої освіти: бакалавр, молодший спеціаліст, магістр, доктор філософії, доктор наук. Збільшено строк навчання на рівень магістра до 1,5–2 років, а в аспірантурі за рівнем доктора до 4-х років. Не розумію, чому НАН упродовж кількох років виступає проти доктора філософії. Консультації з молоддю, молодіжними товариствами говорять про те, що вони підтримують титул доктора філософії замість наукового ступеню кандидата наук.

Четверте — змінено підходи до вищих навчальних закладів, створення філій, що є важливим моментом оптимізації мережі ВНЗ, зокрема визначено типи ВНЗ: університет, академія, коледж, професійний коледж.

П'яте — нарешті передбачено законодавчо регулювання зовнішнього незалежного оцінювання знань та умінь осіб, які бажають здобувати вищу освіту на основі повної середньої.

Шосте — посилено інноваційну складову діяльності університетів і, найголовніше, — чітко визначено організаційні та правові реформи впровадження прав університетів створювати підприємства з партнерами або самостійно.

Сьоме — внесено зміни до фінансової самостійності, правового режиму майна вищих навчальних закладів та користування земельними ділянками. Чи є межа досконалості нормативного акту? Є. Межа закінчується в момент прийняття закону. Потім готуються законодавчі акти про внесення змін і доповнень задля покращення. Але повноцінну реалізацію законопроекту забезпечать, крім того, сто підзаконних актів Кабінету Міністрів, в яких можна буде розвивати, конкретизувати, доповнювати ту чи іншу норму. Політичні ігри, танці, шабаш навколо такого важливого закону, безумовно, неминучий, але перетворювати їх в безкінечні „марлізонські балети” неможна. Ми є відповідальними за якісну освітню базу і перед європейською спільнотою.

повідно до секторів економіки, затверджуватимуться кваліфікаційні характеристики кожної професії, що дозволить секторам економіки та роботодавцям стати реальними замовниками підготовки кадрів.

У нас є ще багато проблем, серед них надважливою є **підвищення атестації, кваліфікації кадрів**. Тут більш ніж достатньо формалізму, помилок, дрімучості, паперових говерл і еверестів. І, як з'ясувалося, протидіяти цьому і боротися з цим найважче. Нова й дуже перспективна тема — освіта третього тисячоліття. Для нашого старіючого суспільства вона вкрай необхідна. Ми будемо її активно розвивати, реалізуючи в рамках стратегії загальноєвропейську програму „Освіта впродовж життя”.

Зрозуміло, що **тема № 1 в Україні — це здоров'я наших дітей**. Ще раз підтвердимо, це зазначено і в стратегії:

не вчіть за рахунок здоров'я. Лікар і вчитель мають стати найкращими друзями і соратниками. Сподіваюся, що безліч інших проблем, пропозицій, а головне, пропозицій їх вирішення визначать і письмові пропозиції і виступи делегатів.

На завершення хочу зробити від імені Міністерства дуже коротку заяву. Ми не прибічники пустих і посадових реформ, ми розуміємо, що в освіті будь-які зміни потребують точного розрахунку, тривалого часу, виважених дій. Обманювати себе — півбіді, значно гірше казати неправду вчителям, дітям і батькам. Нехай це роблять ті, хто до цього звик. Завтра буде краще, ніж сьогодні лише за умови важкої роботи, сміливих рішень, спільних зусиль. Нам треба розуміти одне: Україна у нас одна і діти всі наші, відповідальність за Україну і дітей спільна.

Дякую за роботу і чекаю пропозицій!

ЗРЕАЛІЗУЄМО НАЦІОНАЛЬНУ СТРАТЕГІЮ РОЗВИТКУ ОСВІТИ УКРАЇНИ РАЗОМ

Василь МАДЗІГОН

Перший віцепрезидент Національної академії педагогічних наук України, директор Інституту педагогіки НАПН України

НАПН України, підтримуючи проект документів в цілому, винесених на розгляд З'їзду, вносить доповнення щодо страте-

гічного бачення параметрів освіти та ефективних механізмів їх досягнення з урахуванням тенденції освітнього світового простору.

Протягом наступних десятиліть необхідно домогтися відповідності структури вітчизняної освіти міжнародній стандартній класифікації освіти. Насамперед це стосується чіткого визначення статусу дошкільної освіти, змісту навчання, результатів передшкільної підготовки, удоскона-

лення їх нормативно-правової бази. Враховуючи гостроту цієї проблеми, у найближчі часи ми плануємо відкрити при НАПН Центр розвитку дошкільної освіти. Світові освітні тенденції та перспективи розвитку нашої держави зумовлюють важливість перегляду тривалості загальної середньої освіти і створення умов для забезпечення і збереження профільної старшої школи. З цією метою варто було б ширше практикувати відкриття профільних і багатопрофільних ліцеїв. Вимагає відновлення певною мірою втрачена професійно-технічна освіта, яка до 1991 року існувала як середня спеціальна освіта. Треба чітко визначити рівень, час, тривалість і вік здобуття цієї освіти. Зрозуміло, це потребує обґрунтованих і зважених пропозицій. Щодо кваліфікації молодого спеціаліста, яка надається в технікумах, училищах, коледжах, то потрібно з'ясувати, де доцільніше готувати фахівців зазначеного освітньо-кваліфікаційного рівня: у професійній середній школі чи у вищій школі. По суті така підготовка із вищою школою не має жодних спільних рис. На наш погляд, разом із професійно-технічною освітою училища, технікуми, коледжі склали потужну базу професійної середньої освіти. Необхідно також підтримати віднесення до вищої освіти, як це практикується за кордоном, підготовки фахівців докторського рівня.

Важливо у наступні 10 років забезпечити повну інформатизацію навчальних закладів усіх рівнів, від створення веб-сайту кожного навчального закладу до впровадження ІКТ в освітній простір. У цьому напрямі вчені НАПН уже розробляють серію комплектів електронних підручників і програм методичного забезпечення. Сьогодні необхідно також вирішити питання, аби всі учні й студенти обов'язково оволоділи англійською мовою, яка визнана мовою міжнародного спілкування.

Перелік цільових програм, зазначених у стратегічних напрямах, про-

понується доповнити такими: програма „Здоров'я через освіту”, програма „Професійна орієнтація”, яка б передбачала докорінне покращення трудового навчання, виховання і профорієнтації, залучення учнів до суспільно-корисної та продуктивної праці в умовах ринкової економіки; програма „Професійна освіта регіону”, за якою здійснити давно назрілу регіоналізацію ПТО; програма „Університети світового класу – Україні”, якою пропонується вивести 2–3 національні університети на рівень 500 найкращих у світі; програма „Національні кваліфікації”, спрямована на створення національної системи конкурентоспроможних кваліфікацій. Зволікання з упровадженням національної рамки кваліфікацій може мати негативні наслідки для сфери освіти та праці чи втрату ними відповідних кваліфікаційних орієнтирів. Сьогодні рішучого поліпшення вимагає робота з обдарованою молоддю, а особливо з обдарованими дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування.

Шановний Дмитре Володимировичу, шановні колеги! Просимо вашої підтримки щодо звернення до Президента України про відкриття Національного центру для обдарованих дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування під патронатом Президента України. Такі центри науково-педагогічної громадськості доцільно створити на базі шкіл-інтернатів № 3 та № 23 м. Києва, які мають спільну територію, являють по суті єдиний комплекс. Науково-методичне забезпечення такого центру могла б здійснити НАПН за програмою „Школа майбутнього”. У сукупності зазначені програми сприятимуть вихованню громадянина суверенної держави України

На завершення хотів би висловити впевненість, що НАПН України спільно з Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України, працівниками освіти докладуть усіх зусиль для успішної реалізації Національної стратегії розвитку освіти України.

ОСВІТНІЙ ПРОСТІР ДНІПРОПЕТРОВЩИНИ: досягнення, що варті уваги

**Олександр
ВІЛКУЛ**

Голова
Дніпропетровської
облдержадміністрації

У Дніпропетровській області всі діти 5-річного віку охоплені дошкільною освітою на 100 %. Комп'ютерними класами забезпечено 100 % шкіл. Усі навчальні заклади в регіоні об'єднано

в один освітній простір, у рамках якого реалізуються модулі-проекти: електронна бібліотека, електронний щоденник і журнал, відеоуроки, онлайн-консультації, віртуальна школа для дистанційного навчання. З жовтня усі школи області

мають можливість працювати з електронними журналами і щоденниками через власні сайти. Створюється віртуальна школа для талановитої молоді, яка передбачає профільну підготовку до предметних олімпіад в он-лайн режимі та спекурси за вибором. Для інклюзивного навчання дітей з особливими потребами впроваджується програма їх навчання у ЗНЗ, у тому числі через мережу Інтернет. У 2012 році в 150 ЗНЗ планується впровадження проекту „Один учень – один комп'ютер”. В області діє 63 школи, які визначено, як пілотні в національному проекті „Відкритий світ”.

ОПТИМІЗУВАТИ ОЗНАЧАЄ ЗРОБИТИ КРАЩЕ

**Григорій
СТАШЕНКО**

Начальник відділу освіти
Черняхівської РДА,
Житомирська
область

Школа незалежно від місця розташування має надавати якісну освіту. Поступ шляхів надання якісної освіти привів нас до необхідності проведення оптимізації шкільної мережі, але ми рішуче відійшли від трактування поняття оптимізації як закриття чи реорганізації неперспективних шкіл. Ключовими у цій роботі стали такі кроки: для початку ми створили в сільській місцевості мережу закладів нового типу – гімназії

та ліцеї, де сконцентрували досвідчені кадри, зміцнили навчально-матеріальну базу, розгорнули конкурс упровадження інформаційних технологій. Ці заклади реально вийшли на достатньо високий рівень результатів, чого не вдавалося досягти у малокомплектних сільських школах. Як результат, батьки стали самостійно переводити дітей з малочисельних шкіл до закладів нового типу. Згодом гімназії та ліцеї стали опорними закладами.

Наступним кроком у районі стало забезпечення якісного підвезення сільських школярів та вчителів.

На сьогодні для цього використовується 11 шкільних автобусів. На базі опорних шкіл в районі створили 6 освітніх округів, розробили інтегральні навчально-виховні плани для опорних шкіл.

Зрозуміло, що існує безліч проблем, досвід лише накопичується, але вже зараз в освітніх округах у нас проходять предметні олімпіади, спортивні змагання, виховні заходи. Округи дали змогу сільським дітям значно наблизитися до якісних освітніх послуг, відчутти себе членами великих дитячих колективів. Переконали, що такий підхід є найбільш оптимальним для сільської місцевості.

До складу освітніх округів у нас входять також дошкільні навчальні заклади. Ми розглядаємо дошкільня як одну з найголовніших ланок освіти. Непросто налагоджувалася співпраця із професійно-технічним закладом, який є в районі, але результат був навіть кра-

шим, ніж очікували. Учні отримали гарні можливості для профільного навчання,

а в училища зникли проблеми з державним замовленням. Разом з тим потребуємо нормативно-правового забезпечення такої співпраці.

В освітніх округах з'явилося власне обличчя, їх діяльність стає все більш ефективною, що правда цей процес гальмує відсутність фінансової автономії. Необхідно передавати реальні управлінські функції до рад освітніх округів, посилювати децентралізацію управління освітою. Наш досвід дає підстави стверджувати, що така модель для сільських дітей є ефективною, тому раджу колегам не боятися розумної оптимізації, адже оптимізувати — означає зробити краще.

Хочу сказати, що всі керівники регіональних головних управлінь освіти і науки були в хорошому сенсі приголомшені, коли ми перебували у Черняхівському районі Житомирської області. Я думаю, що треба, щоб кожна колегія давала щось таке, чому хотілося б учитися і багато чого можна було б запозичити в колег.

Дмитро Табачник

ШКОЛА МАЄ ДИВИТИСЯ В МАЙБУТНЄ

Освітня область вбачають такі шляхи реалізації Національної стратегії:

1. Забезпечення висококваліфікованими спеціалістами, стимулювання кадрів, створення позитивного іміджу вчительської професії.

2. Єдність сімейного та шкільного виховання, пошук шляхів гармонізації взаємодії школи та сім'ї, адже

чимало батьків з різних причин самоусуваються від участі у вихованні своїх дітей. Недооцінка батьками сучасного шкільного життя, успіхів дитини в школі, звуження сфери моральної турботи, втрата народних традицій сімейного виховання — це реалії сьогодення, які є неприпустимими. Школи ма-

Оксана ПОКАЛЬСЬКА

Директор Чернівецької загальноосвітньої школи I-III ступенів № 2 імені Ю. Федьковича

ють бути відкритими для громадськості та батьків зокрема.

Нами розроблена і впроваджується у шкільне життя Регіональна концепція виховної діяльності навчальних закладів Чернівецької області на 2011–2015 рр. Приємно відзначити, що наше ба-

чення шляхів розвитку системи освіти співпадає з державною політикою.

3. Третій шлях полягає в удосконаленні нормативно-правової бази в галузі освіти, передбачений у частині третій Національної стратегії розвитку освіти. Школа має дивитися в майбутнє.

ЧОГО ПОТРЕБУЄМО?

Тетяна ДРУМ

Директор Вищого професійно-технічного училища № 41 м. Тульчина Вінницької області

Час вимагає закону про сільське аграрне училище. Держава має бути зацікавлена, щоб такі заклади самі заробляли собі кошти. Нам вкрай потрібні місця для проходження виробничої практики.

НЕОБХІДНІ РОЗУМНІ РЕФОРМИ, ІНАКШЕ – ЗАСТІЙ

Анатолій КУЗЬМІНСЬКИЙ

Ректор Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького

Наша освіта перебуває вже 20 років у стані модернізації і реформування. І тієї мети, якої ми намагалися досягнути, яка була передбачена Державною національною програмою „Освіта України: XXI століття”, ми не можемо досягнути. Цьому є 2 причини: недостатнє ресурсне забезпечення і абсолютно недостатнє усвідомлення суспільством ролі освіти для держави і кожної окремої людини.

Який же вихід? Створення законів, підзаконних актів, які зобов'язують і дозволяють капіталістам, від дрібного ремісника і до олігарха, інвестувати в освіту. Тому в розвинених країнах 30-40 % фінансування здійснюється з коштів держави, а все решту – з фондів, грантів і т. д. Створити треба якомога швидше такі умови і закони, які б зобов'язували, забезпечували і давали можливість усім вкладати в освіту.

Зверніть увагу, як швидко з'являються культові споруди. Безперечно, це добре. І люди віддають останню копійку, знаходяться спонсори, меценати.

Але ж може бути так, якщо не буде розуміння ролі дитячого садка, школи, які є теж установами, де закладається культура, духовність, то церков буде багато, але не буде кому туди хо-

дити. Треба нам через ЗМІ „бити в усі дзвони”, щоб люди розуміли, що „з голоду пухнеш, а жито сієш”. Звичайно, необхідні розумні реформи, інакше буде застій.

ВСЕБІЧНА ПІДТРИМКА УНІВЕРСИТЕТІВ – СЕРЕДНІЙ ШКОЛИ

Сьогодні середня школа потребує всебічної підтримки і з боку університетів. Нині йде робота над стандартами середньої освіти, які треба узгоджувати з вимогами старшої школи. Ми готові взяти найактивнішу участь у цій роботі. Особливої уваги потребує фізико-математична і природнича школа. Наші університети готові через літні школи проводити роботу з підвищення кваліфікації вчителів.

На нашу думку, важливо розширити перелік олімпіад, тому що вони допомагають популяризувати науку в суспільстві, формують повагу до освіченої особистості. У РФ проводиться біля 1000 олімпіад різного рівня, а переможці мають пріоритети при вступі до вузів. Ми пропонуємо, щоб при вступі до вузу з профільної дисципліни абітурієнти мали не менше 144 балів.

під, тому що вони допомагають популяризувати науку в суспільстві, формують повагу до освіченої особистості. У РФ проводиться біля 1000 олімпіад різного рівня, а переможці мають пріоритети при вступі до вузів. Ми пропонуємо, щоб при вступі до вузу з профільної дисципліни абітурієнти мали не менше 144 балів.

**Леонід
ГУБЕРСЬКИЙ**

Ректор Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ДІТИ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ – ПОВНОПРАВНІ ГРОМАДЯНИ

У сучасний час нагальною є необхідність активізації експериментальних досліджень проблем реабілітаційної педагогіки. За офіційними даними на початок 2011 року біля 6000 родин на Запоріжжі виховують інвалідів дитячого та юнацького віку. Але сьогодні наша область посідає одне з перших місць за кількістю інтегрованих у ЗНЗ дітей з особливими освітніми потребами. Їх у нашому регіоні близько 15000.

Звертаюся до представників ЗМІ з проханням допомогти сформуванню нової суспільної позиції толерантності і сприйняття дітей з особливими потребами як повноправних громадян суспільства, створювати навколо них позитивну емоційну атмосферу, забезпечувати допомогу сім'ям, оптимальну соціалізацію їх особистості.

**Валентина
НЕЧИПОРЕНКО**

Директор Хортицького національного навчально-реабілітаційного центру у Запорізькій області

ЩО СТОІТЬ НА ЗАВАДІ РЕАЛІЗАЦІЇ ВЧИТЕЛЯ

Лариса ШИТИКОВА

Учитель математики гімназії № 47 м. Харкова, Герой України

Якість освіти та виховання в першу чергу залежать від рівня кваліфікації, загальної культури, творчого потенціалу педагогів. На жаль, сьогодні педагог, готовий

до інноваційної діяльності, не може повною мірою реалізуватися. Йому заважають переобтяжені навчальні плани, програми, наявність другорядного навчального

матеріалу, громіздка звітність.

Пропозиція

У сучасному суспільстві велике значення має належний професійний рівень органів влади, правоохоронних органів.

Слід удосконалити систему правового виховання через упровадження нових аспектів викладання правознавства. Доцільно в програмах ЗНО передбачити правознавство при вступі на юридичні спеціальності.

Катерина САМОЙЛИК

Народний депутат України, секретар Комітету Верховної Ради України з питань науки та освіти

ЯК ЗВЕСТИ КІНЦІ З КІНЦЯМИ

Кожен уряд говорив про скорочення сільської школи, оптимізацію, і лише педагоги зуміли втримати школи, відстояти їх. У державному

бюджеті України передбачено лише 20 % на покриття комунальних витрат усіх на-

вчальних закладів. Як же вирішити нам усі проблеми за таку суму?

Як виховувати моральність? А як звести кінці з кінцями, коли вони не зводяться — дуже хотілося б дізнатися усім!

Пройшло 20 років, ми набили чимало синців. Дійсно, потрібно змінювати законодавчу базу.

ВУЗЬКІ МІСЦЯ В ОСВІТІ

Михайло БРЕГІН

Начальник головного управління освіти і науки Львівської обласної держадміністрації

Шз'їзд освітян — це знакова подія. Ми живемо на переломі від інформаційного поступу до інформаційного суспільства, де основною цінністю стають не матеріальні блага, а знання, і це ставить виклик перед системою освіти. Потрібно приймати документи, в яких визначаються зміни в освіті на тривалий

період. На минулому з'їзді постало завдання щодо розробки регіональних програм розвитку освіти. До реалізації програм долучаються батьки, громади, громадські організації. Сила громадських організацій дуже велика, на яку слід опиратися. Бо завдання усіх, щоб діти зростали здоровими, духовно багатими,

освіченими, патріотами України. Зважаючи на всі проблеми, є такі пропозиції: фінансування планувати на 1 січня; необхідно створювати мережу шкіл, і варто прийняти закон, за яким місцеві органи влади можуть ухвалювати рішення про призупинення роботи закладу, а не його закриття.

ЗАЛЕЖНІСТЬ ПРЕСТИЖУ ОСВІТИ ВІД ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ ОСВІТЯН

На жаль, на сьогодні рівень соціального захисту освітян залишається недостатнім. Чинне трудове законодавство та закони в галузі освіти визначили нормативи щодо розміру заробітної плати працівників освіти. При цьому частково було враховано норми рекомендації ЮНЕСКО про статус вчителя щодо забезпечення відповідності величині заробітної плати, що відображено в ст. 57 Закону про освіту. Середні посадові оклади педагогічних працівників мають бути не нижчі середніх, а наукових працівників – подвійної заробітної плати промисловців. На сьогодні посадові оклади всіх працівників, як і впродовж попередніх років, не сягають навіть половини передбаченого законодавством рівня, складаючи 35–40 % необ-

хідної величини. Вжиті цього року заходи щодо перегляду заробітної плати є нічим іншим, як індексацією заробітної плати.

Недостатнє оцінювання праці не спонукає до розвитку особистості.

Цьому не сприяють і правила, за якими здійснюється атестація педагогів. Державою має бути забезпечена якість підвищення кваліфікацій. ППО повинно бути більш персоніфікованою. Це надасть змогу кожному педагогу поновити, удосконалити, поглибити свої знання у прийнятний для нього спосіб, застосовуючи дистанційні та інші технології.

Георгій ТРУХАНОВ

Голова ЦК профспілки працівників освіти і науки

ДЕРЖАВА ТА БІЗНЕС – БОРЖНИКИ ОСВІТИ: що маємо робити

Пропоную проводити з'їзди хоча б один раз на 5 років, а регіональні віча – 1 раз на рік. Часто чуємо: немає коштів на утримання шкіл – криза. Але з

Станіслав НІКОЛАЄНКО

Голова Всеукраїнської громадської організації „Громадська рада освітян і науковців України”

національного бюджету на людину йде лише 28 %, і всі ми при такій системі нічого не зробимо. В Європі на людину витрачається 45–50 %. Варто у наступному році виділяти 8–10 % ВВП, а це 150 млрд. грн., а не 93 млрд. грн. Ще раз звертаємося до статті 57 Закону про освіту про оплату праці, яка має бути не нижчою середньо, промислової. Нині не додаємо вчителю щомісяця приблизно 1500 грн. Педагогам не треба бути чиновниками, але пенсію варто зробимо 80 % від заробітку.

А. С. Макаренко говорив, що „лише щасливий вчитель може виховати щасливого учня”. Щорічно на житло педагогам потрібно виділяти хоча б 700 млн., для шкіл – безвідсоткові кредити, участь у програмі „50 на 50”. Сьогодні 25 тисяч педагогів залишилися без житла.

Ми висуваємо свої пропозиції з 5 стратегічних напрямів, а саме:

- якість і доступність освіти;
- поєднання освіти і дослідництва, підтримка інновацій, творчості;

- справжня турбота про вчителя;
- формування моральних та духовних засад у молоді;
- нова економіка освіти.

Головне питання – це зміст освіти. Сьогодні в НАПН є 13 науково-дослідних інститутів, а змістом освіти скільки з них займалися? Не треба без кінця комерціалізувати освіту, нас до цього примушує, підштовхує влада. Бізнес на сьогодні в освіту не вкладає, і ми компенсуємо це за рахунок батьків. Треба призупинити побори з батьків. Якщо ми й надалі залишимо стару систему фінансування освіти, то нічого доброго не буде. Треба законодавчо стимулювати бізнес вкладати в освіту й науку. В Європі цей показник сягає до 15–20 % загальних витрат. *Якщо в школі сьогодні немає фахових журналів, підручників, ми не маємо права з вами „спати”.*

Давайте вирішимо проблему харчування дітей, школа не повинна калічити дітей. Чи маємо ми перспективу? Так, бо педагоги – це сила, армія, яка не може мати поразки.

ЗАВЕРШАЛЬНЕ СЛОВО: КЛЮЧОВІ ДУМКИ

**Дмитро
ТАБАЧНИК**

Міністр освіти і науки,
молоді та спорту
України

Шановні колеги, дорогі друзі. Я розпочну із запитань. Їх дуже багато. Є і прості, і складніші.

Питання: Чи могло б Міністерство освіти надати методологічну допомогу Міністерству охорони

здоров'я з приводу запровадження у медичних університетах скорочених термінів навчання для випускників медичних училищ і медичних коледжів?

Відповідь: Якщо Міністерство охорони здоров'я готове створити і затвердити інтегрований навчальний план, то можна

перейти до скороченого терміну, так, як це є в установах вищих навчальних закладів Міністерства освіти.

Питання: Чи не вважаєте Ви за доцільне поширити тезу автономії фінансів на професійні навчальні заклади в Законі. І якщо ми вже підписуємо контракти, то довірте й управляти?

Відповідь: Я думаю, що це спільна думка керівників професійно-технічних навчальних закладів. При доопрацюванні закону і при слуханні його в першому і другому читаннях Верховної Ради, це обов'язково треба врахувати.

Питання: Чи будуть зняті фінансові обмеження нових штатів?

Відповідь: Ви ж знаєте, що це дуже просто, але ми затвердили нові штатні розклади фактично у 2010 році, які не змінювалися. Це інструмент. На сьогоднішній день обмеження Міністерства фінансів існують, але ми працюємо з колегами щодо їх ліквідації... Вже сьогодні можна працювати за новими штатними розкладами.

Питання: Коли будуть внесені доповнення або прийнято Закон про атестацію педагогічних працівників?

Відповідь: Відповідний документ Міністерство підготувало. Він зараз знаходиться на останній стадії погодження у Міністерстві юстиції, в Міністерстві економічного розвитку, а в Міністерстві фінансів — уже пройшов.

Питання: Чи планується підняти роль фізико-математичної освіти?

КЛЮЧОВІ ДУМКИ

1. Практично всі виступаючі делегати і гості говорили про необхідність ухвалення національної Стратегії вносили пропозиції про підтримку цього документу. Все буде чесно і справедливо, тому що ми проголосували, щоб за два тижні велика редакційна комісія мала повноваження для доопрацювання, навіть за рахунок збільшення цього документа.

2. Національна Стратегія не відступила від ідей національної Доктрини, яка розглядалася у жовтні 2001 року. І перший, і другий документи розраховані приблизно на 10 років, тобто ми зберегли дуже важливий для освіти аспект — це спадковість надбань, поступовість і виваженість.

3. Лейтмотивом багатьох виступів стало: „не можете допомогти — не заважайте”, „більше прав громадам, навчальним закладам, менше адміністративного втручання, менше перевірок, формалізму”. Це легко говорити. Але хотів би сказати, що у 2010 році Міністерство освіти, як юридична особа, зазнало 53 перевірки з боку всіх, хто любить й уміє перевіряти.

Думаю, що ми повинні ставити спільно це питання. Ви знаєте, що ми запровадили мораторій на перевірку в середніх школах під час завершення навчального року: у вищих навчальних закладах під час вступної компанії. Але, я думаю, що ми законодавчо ініціюємо певні зони ризику і терміни перевірок. Не може бути, скажімо, перевірки трьох структур податкової упродовж одного року тощо.

4. Згадався вислів одного з античних мудреців, здається, Платона, але можу помилитися: „*Наші реальні справи — це лише тіні наших мрій*”. Певною мірою ми не сумніваємося, що стратегія — це мрії. Тому дуже прошу, особливо керівників, берегти неслухняних, незручних, але талановитих. (Оплески).

5. Не так страшно, я думаю, попри критику, якщо ми щось пропустили, щось недовраховали у цій Стратегії. Документ обговорювався на 350 круглих столах, конференціях, заходах. Ми допишемо. Важливо, що ми робимо сьогодні.

6. Думаю, що велике значення має підтримка делегатів, при тому що не було жодного критичного зауваження щодо Проекту Закону про вищу освіту.

7. Багато хто розповідав про регіональні програми розвитку освіти. Дуже амбітні заявки зробила і Дніпропетровщина, і Сумська область. Амбітну заявку на столичний стандарт освіти зробив Київ. Безумовно, я переконаний, що саме на нашій регіональній програмі конкретизуються ідеї національної стратегії. Вони є тими складовими камінчиками, на яких можна будувати стратегію. Вони повинні бути не лише на регіональному, мабуть, на міському, районному і навіть сільському рівні. Я хотів би, щоб ми їх аналізували і разом подали у регіональні програми.

8. Я дуже вдячний усім делегатам за атмосферу з'їзду, за тон критичних зауважень і найбільше, за конструктивні пропозиції. Звичайно, я хочу вам сказати шире, що я абсолютно далекий від думки про те, що Міністерство досягло якоїсь найвищої якості роботи. Безумовно, ні.

І тому багато з почутого, переданого, написаного Вами стане предметом серйозного аналізу, буде впливати на подальшу діяльність Міністерства й усіх наших структур, і, сподіваюсь, на діяльність наших партнерів — різноманітних громадських організацій. Тому що лише у дискусії, в суперечці можуть народжуватися якісь більш конструктивні рішення.

А наших громадських партнерів я шире закликаю: дискутувати — це не сваритися. Давайте будемо виходити з цього.

9. Важливими є виступи і оцінка діяльності освітян Головою уряду і те, що він почув цілу низку критичних зауважень, особливо щодо діяльності економічного блоку.

Відповідь: Ми абсолютно підтримуємо цю позицію. Я хотів би сказати, що у новому стандарті початкової освіти буде запроваджений новий інтегрований предмет. Є державна програма розвитку природничої і математичної освіти в школі. Я сподіваюся, що після участі Прем'єр-міністра у III-му Всеукраїнському з'їзді вона буде скорегована в бік більш вагомої кошторисної підтримки для того, щоб ми могли, скажімо, оновлювати матеріально-технічне забезпечення кабінетів хімії, фізики. А при розробці цих нових державних стандартів базової і старшої школи, я думаю, що і Національна академія педагогічних наук, і ви, колеги, і наші фахівці обов'язково ці пропозиції врахують.

Питання: Яка доля в майбутньому міжшкільних навчально-виробничих комбінатів?

Відповідь: Голову асоціації індустріальних навчальних закладів ми вже прослухали. Я думаю, що міжшкільні комбінати обов'язково треба зберегти. Вони повинні стати, відповідно до змін Законодавства, центрами освітніх округів. Через освітні округи, об'єднуючи навколо школи, можна їх зберегти.

Питання: В чем смысл сокращения учебного года во всех без исключения учебных заведениях. Их надо было делать в Киеве, во Львове, в Донецке и Харькове. А зачем в других регионах?

Відповідь: Навчальний процес в усій державі абсолютно пов'язаний — це термін тестування, вступних іспитів, деяких творчих ек-

заменів тощо. Нам вдалося максимально заощадливо підійти до навчального часу. Замість 31 дня подачі документів у Вищі навчальні заклади, як у цьому році, буде тільки один день скорочено — з 2 по 31 липня, тобто 30 днів можна буде нормально нести документи. Зберігається добровільність подачі або у паперовому вигляді, або згідно з електронним вступом. Це *по-перше*.

По-друге, що стосується червневих занять. Розбивати на якісь регіони було б важко. Я думаю, що просто у цьому році ми повинні разом із місцевими органами влади більш активно і серйозно підійти до червневого оздоровлення дітей. Там, де буде незначне скорочення навчального часу, щоб за рахунок забезпечення перебування їх у різного типу таборах і місцях відпочинку, діти надолужили і, можливо, покращили своє здоров'я.

На завершення хотів би звернутися до всіх освітян України. III Всеукраїнський з'їзд працівників освіти засвідчив найголовніше: освітня система України жива, і вона благотворно впливає на розвиток суспільства, на міжнародний імідж країни, вона є рушійною силою дуже багатьох позитивних справ.

Наша освітня система має великі сили для розвитку і вона буде розвиватися. Я переконаний, що освіта — це надія України, її гордість і її сила. Ми маємо одну спільну долю — зберегти і покращити нашу рідну діяльність.

Спасибі всім за увагу. Дякую за активну участь!

РОБОТА РЕДАКЦІЙНОЇ КОМІСІЇ III ВСЕУКРАЇНСЬКОГО З'ЇЗДУ ПРАЦІВНИКІВ ОСВІТИ УКРАЇНИ

На III Всеукраїнському з'їзді працівників освіти України схвалено проєкт Національної стратегії розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки.

Однак доопрацювання документа тривало до 9 листопада цього року. На цьому етапі до нього внесено пропозиції, що були проголошені з трибуни З'їзду та подані у письмовому вигляді до президії. Зокрема, від членів асоціації позашкільних закладів України, Координаційної ради директорів міжшкільних навчально-виробничих комбінатів України (голова Л. Л. Шестаковський), громадських організацій („Батьківська рада”, агенція розвитку освітньої політики, Союз керівників шкіл України, Всеукраїнське православне педагогічне товариство, Всеукраїнське об'єднання приватних шкіл і дошкільних закладів, Бюро у справах зв'язку з владою УБКУ, асоціації приватних шкіл і садочків Києва, Одеси, Харкова), педагогічних працівників Дніпропетровської області, педагогів Святошинського району м. Києва, директора УВК (ЗООШ № 2 – центр – ПТД) м. Южного Одеської області І. А. Синячова та ін.

Ми згрупували пропозиції, які надходили. Вони стосуються удосконалення системи національно-патріотичного виховання,

формування реалізації економічних і соціальних гарантій здобуття якісної освіти, цілісного розвитку і соціалізації дітей та молоді в Україні, посилення здоров'язберігаючих функцій освіти, екологізація освіти, щодо навчання дітей з особливими потребами, стабілізації мережі інтернатів (особливо ті пропозиції, які вносила Нечипоренко Валентина Василівна). Все це враховано. Виходячи із цього, редакційна комісія вносить на розгляд делегатів З'їзду такий проєкт резолюції.

Заслухавши та обговоривши доповідь мі-

**Олександр
УДОД**

Голова редакційної комісії, директор Інституту інноваційних технологій і змісту освіти МОНмолодьспорту України

РЕЗУЛЬТАТИ З'ЇЗДУ: ДУМКА ДИРЕКТОРА *Інтерв'ю Ольги Виговської з Валентином Алфімовим*

Валентин АЛФІМОВ

Директор ліцею Донецького національного університету, декан факультету перепідготовки і підвищення кваліфікації керівних кадрів, завідувач кафедри управління освітою, завідувач науково-дослідною лабораторією творчого розвитку особистості Науково-дослідного інституту духовного розвитку людини, доктор педагогічних наук, професор, заслужений працівник народної освіти

О.І.: Сьогодні така подія для освітян. На що Ви сподівались, і що буде в результаті, Валентине Миколайовичу?

В.М.: Я делегат вже третього З'їзду. На попередніх з'їздах теж приймалися програми, як от: „Освіта ХХІ століття”. Згодом ми приймали „Доктрину національного розвитку освіти”, зараз – „Стратегію”. І я, як учасник реалізації і Програми, і попередньої Доктрини, можу ▶

сказати, що ми приймемо та будемо виконувати Стратегію. Вона вселяє надії. Це головне. Все, що там прописано, дійсно крок у майбутнє, хоча й дуже багато чого змінюється, особливо в інформаційних технологіях. Але ж і „Стратегія” не може усього передбачити. Мене особисто дуже приваблює саме та частина, в якій звертається увага на інформаційні технології в освіті. Це – майбутнє. Весь світ крокує у цьому напрямі. У деяких регіонах уже є навіть така потужна система: „І учень – І комп'ютер”. І це дуже обнадійливо.

Слухаючи виступи нашого Прем'єр-міністра, чисто по-людськи я його розумію. Я його почув, прийняв, і вірю, що в нас за два роки, як він зауважив, будуть автобуси, зникнуть ті шкільні туалети, що є навулиці.

Я також сподіваюся, що ми приймемо звернення Уряду до Верховної Ради, до Президента і, безумовно, все, що стосується Проекту Закону про вищу освіту, – мене це особливо хвилює, бо я – директор ліцею при університеті. Це мене хвилює і як професора, та доктора наук Донецького національного університету.

О.І.: *Щодо проекту Закону про вищу освіту. Є і незгода. І про це щойно сказав Микола Янович. Ви ж бачили, як зал реагує. А як Ви, як ставитеся до Закону, що пропонується? Ви дійсно вважаєте, що він готовий до прийняття?*

В.М.: *Справа в тому, що ми вже дуже довго його обговорюємо. Немає у світі нічого досконалого. Але це основа, яку, як і казали делегати, можна приймати, а потім – удосконалювати, розвивати. Це – база. І вона закладає нові перспективи до нашого входження у світове, європейське співтовариство, наукову еліту.*

О.І.: *Валентине Миколайовичу, чи готові Ви і Ваш навчальний заклад, щоб уже зараз почати реалізовувати Стратегію, яка сьогодні лише обговорюється?*

В.М.: *Вся справа в тому, і я відверто Вам кажу, що у нашому ліцеї робиться багато чого нового. Ми були новаторами завжди. І після нас це входило у широку масову практику. Наведу такий приклад. Як відомо, ліцей наш при Донецькому національному університеті був перший ще за радянських часів, що увійшов до структури вищого навчального закладу. Це перший заклад, в якому розроблена нова педагогічна професія, і досі вона існує. Це вільний класний керівник. Я вже не кажу про технології підготовки олімпіадників тощо.*

У нас є прогностичний комплекс, завдяки якому ми з'ясуємо, чи дитина здатна створити такий продукт, який би її вивів, скажімо, на міжнародний чи всеукраїнський рівень з олімпіад.

Що стосується участі мого колективу в реалізації цієї стратегії – для нас це не проблема. Можу сказати, що ми – „піонери”, „стаханівці”!

ністра освіти, молоді і спорту України Дмитра Володимировича Табачника про стан освіти в Україні і Національну стратегію розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки, врахувавши пропозиції делегатів і учасників з'їзду до Проекту Національної стратегії розвитку освіти в Україні і Проекту Закону про вищу освіту в Україні, **III Всеукраїнський з'їзд працівників освіти, ухвалює:**

I. Проект Національної стратегії розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки та Проект Закону про вищу освіту в Україні в новій редакції схвалити в цілому.

II. Національну Стратегію розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки у двотижневий термін доопрацювати, відповідно до зауважень і пропозицій, що були висловлені делегатами та учасниками III-го Всеукраїнського з'їзду працівників освіти, та подати в установленому порядку на затвердження Президенту України Віктору Федоровичу Януковичу.

III. Закон України про вищу освіту доопрацювати у контексті зауважень і пропозицій делегатів з'їзду та просити Президента України Віктора Федоровича Януковича подати його на розгляд Верховній Раді України як першочерговий.

НАЦІОНАЛЬНА СТРАТЕГІЯ розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки

УДК 37.014(477) "2012/2021"

ВСТУП

Національна стратегія визначає основні напрями, пріоритети, завдання і механізми реалізації державної політики в галузі освіти, кадрову і соціальну політику і складає основу для внесення змін і доповнень до чинного законодавства України, управління і фінансування, структури та змісту системи освіти.

Розробка Національної стратегії розвитку освіти зумовлена необхідністю кардинальних змін, спрямованих на підвищення якості і конкурентоспроможності освіти, вирішення стратегічних завдань, що стоять перед національною системою освіти в нових економічних і соціокультурних умовах, інтеграцію її в європейський і світовий освітній простір.

Освіта є пріоритетним напрямом державної політики України. Держава виходить з того, що освіта – це стратегічний ресурс соціально-економічного, культурного і духовного розвитку суспільства, поліпшення добробуту людей, забезпечення національних інтересів, зміцнення міжнародного авторитету й іміджу нашої держави, створення умов для самореалізації кожної особистості.

З огляду на визначені пріоритети найважливішим для держави є виховання людини інноваційного типу мислення та культури, проектування акмеологічного освітнього простору з урахуванням інноваційного розвитку освіти, запитів особистості, потреб суспільства і держави. Якісна освіта є необхідною умовою забезпечення сталого демократичного розвитку суспільства, консолідації усіх його інституцій, гуманізації суспільно-економічних відносин, формування нових життєвих орієнтирів особистості.

Національна стратегія визначає основні напрями і шляхи реалізації ідей та положень Національної доктрини розвитку освіти, здійснення реформування освіти впродовж найближчих 10 років у нових соціально-економічних умовах.

II. СУЧАСНИЙ СТАН РОЗВИТКУ ОСВИТИ

2.1. Аналіз сучасного стану національної системи освіти

В Україні створено законодавче поле для функціонування освітньої галузі, усіх її рівнів: закони по галузях освіти, нормативно-правові акти щодо забезпечення життєдіяльності навчальних закладів різних типів і форм власності, організації різних форм освіти.

Останніми роками внесено важливі зміни до чинного законодавства стосовно дошкільної і загальної середньої освіти, законодавчо визначено 11-річну структуру середньої загальноосвітньої школи, запроваджено обов'язковість дошкільної освіти для усіх дітей старшого дошкільного віку, затверджено Положення про освітній округ, нову редакцію Положення про загальноосвітній навчальний заклад, Порядок організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах, Положення про екстернатну форму навчання, ухвалено Концепцію загальнодержавної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту, розроблено нову редакцію Концепції профільного навчання, Концепцію літературної освіти, Концепцію розвитку інклюзивної освіти та інші.

З метою прискорення процесу реформування освітньої галузі на виконання Програми економічних реформ на 2010–2014 роки „Заможне

I. МЕТА І ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ Національної стратегії розвитку освіти

1.1. Мета Національної стратегії розвитку освіти

Метою Національної стратегії розвитку освіти на наступне десятиріччя є:

- підвищення доступності якісної, конкурентоспроможної освіти для громадян України відповідно до вимог інноваційного сталого розвитку суспільства, економіки, кожного громадянина;
- забезпечення особистісного розвитку людини згідно з її індивідуальними задатками, здібностями, потребами на основі навчання упродовж життя.

1.2. Стратегічні напрями розвитку освіти

Стратегія розвитку національної системи освіти має формуватись адекватно сучасним інтеграційним і глобалізаційним процесам, вимогам переходу до пост-індустріальної цивілізації, чим забезпечити стійкий рух і розвиток України у першій половині XXI століття, інтегрування національної системи освіти у європейський і світовий освітній простір.

Ключовими напрямками державної освітньої політики мають стати:

- реформування системи освіти на основі філософії „людиноцентризму” як стратегії національної освіти;
- оновлення законодавчо-нормативної бази системи освіти, адекватної вимогам часу;
- модернізація структури, змісту й організації освіти на засадах компетентнісного підходу, переорієнтації змісту освіти на цілі сталого розвитку;
- створення і забезпечення можливостей для реалізації різноманітних освітніх моделей, навчальних закладів різних типів і форм власності, різноманітних форм та засобів отримання освіти;
- створення ефективної системи національного виховання, розвитку і соціалізації дітей та молоді;
- забезпечення доступності та неперервності освіти упродовж життя;
- формування здоров'язбережнього середовища, екологізації освіти, валеологічної культури учасників навчально-виховного процесу;
- розвиток наукової та інноваційної діяльності в освіті, підвищення якості освіти на інноваційній основі;
- інформатизація освіти, удосконалення бібліотечного та інформаційно-ресурсного забезпечення освіти і науки;
- забезпечення національного моніторингу системи освіти;
- підвищення соціального статусу педагогів;
- створення сучасної матеріально-технічної бази системи освіти.

суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава” на урядовому рівні прийнято низку надзвичайно важливих для освіти державних цільових програм: розвитку дошкільної освіти на період до 2017 року; розвитку позашкільної освіти на період до 2014 року; підвищення якості шкільної природничо-математичної освіти на період до 2015 року; розвитку професійно-технічної освіти на 2011–2015 роки; впровадження у навчально-виховний процес загальноосвітніх навчальних закладів інформаційно-комунікаційних технологій „Сто відсотків”; Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права інвалідів та розвитку системи реабілітації інвалідів на 2012–2020 роки.

Продовжується робота щодо реалізації державних програм, спрямованих на: інформатизацію та комп'ютеризацію загальноосвітніх, професійно-технічних та вищих навчальних закладів, упровадження інформаційних та комунікаційних технологій в освіті і науці; забезпечення загальноосвітніх, професійно-технічних і вищих навчальних закладів сучасними технічними засобами навчання з природничо-математичних і технологічних дисциплін; державних цільових програм роботи з обдарованою молоддю, „Шкільний автобус” тощо.

За десять років, що минули від попереднього з'їзду працівників освіти, здійснено серйозні кроки щодо реалізації ідей і положень Національної доктрини розвитку освіти, реформування освіти згідно з потребами громадян і держави, підвищення її якості, доступності та конкурентоспроможності.

За цей час запроваджено державні освітні стандарти, модернізовано зміст і організацію усіх ланок освіти, створено національні підручники, запроваджено профільне навчання у старшій школі, зовнішнє незалежне оцінювання навчальних досягнень випускників загальноосвітніх на-

вчальних закладів. Понад 95 відсотків загальноосвітніх навчальних закладів I–III ступенів забезпечено сучасними навчальними комп'ютерними комплексами, 85 відсотків шкіл та 98 відсотків ПТНЗ підключено до мережі Інтернет, започатковано організацію інклюзивного навчання дітей з особливими потребами, у вищій освіті впроваджуються принципи Болонського процесу, кредитно-модульна система навчання.

В Україні створено систему безперервної мовної освіти, що забезпечує обов'язкове оволодіння громадянами України державною мовою, можливість опанувати рідну мову національної меншини та іноземні мови.

Освіта сприяє розвитку високої мовної культури громадян, вихованню поваги до державної мови та мов національних меншин України, толерантності у ставленні до носіїв різних мов і культур.

У непростих демографічних та соціально-економічних умовах здійснюється модернізація мережі навчальних закладів різних типів, реорганізація і кооперація їх з метою більш ефективного використання матеріально-технічних, кадрових, фінансових та управлінських ресурсів для забезпечення доступності та якості освіти.

Ускладнення демографічної ситуації, зменшення учнівських контингентів змусило скоротити за 10 останніх років майже 1 тис. шкіл. З метою доступності якісної освіти до кожної дитини ведеться пошук альтернативних моделей організації освіти, зокрема створення у сільських районах освітніх округів, яких нині функціонує майже 1,5 тис.

Останніми роками призупинено процес необґрунтованого закриття дошкільних навчальних закладів, відновлено діяльність щодо формування їх мережі відповідно до потреб населення.

Також у цей період відбулися значні позитивні зрушення у бібліотечно-інформаційному забезпеченні педаго-

гічної освіти і науки. У цьому вагому роль відіграло заснування Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського та створення мережі освітянських бібліотек МОНмолодьспорту України та НАПН України. Зокрема, здобутком є те, що вперше в Україні формується повноцінний галузевий інформаційний ресурс на різних носіях; створено веб-портали та сайти у провідних бібліотеках, через які надається доступ до інформаційних ресурсів віддаленим користувачам; формуються електронні ресурси, зокрема електронні каталоги, повнотекстові бази, електронні бібліотеки.

Визнанням позитивних якісних змін у забезпеченні розвитку національної освіти став Форум міністрів освіти європейських країн „Школа XXI століття: Київські ініціативи”, на якому проголошено сім напрямів євроінтеграції дошкільної та середньої освіти і проекти практичних дій за кожним з них („Дошкільна освіта”; „Спільна історія без розділових ліній”; „Толерантність”; „Через мову до взаєморозуміння”; „ІКТ – освіта без кордонів”; „Від шкіл-партнерів до партнерів-країн”; „Новій освіті Європи – новий європейський учитель”).

Водночас глибина освітніх реформ, якість і ефективність роботи навчальних закладів і установ системи національної освіти не можуть повністю задовольнити сучасні потреби особистості і суспільства.

Нинішній рівень освіти в Україні не дає їй змоги повною мірою виконувати функцію ключового ресурсу соціально-економічного розвитку країни і підвищення добробуту громадян. Залишається низькою престижність освіти і науки у суспільстві.

Задекларовані у попередні десятиріччя стратегічні завдання щодо забезпечення рівного доступу дітей і молоді до якісної освіти, забезпечення її сталого розвитку, нової якості, демократизації управління не набули повної реалізації.

2.2. Основні проблеми, виклики та ризики сучасного стану освіти

Розбудова національної системи освіти вимагає зосередження зусиль та ресурсів на вирішенні найбільш гострих проблем, які стримують розвиток освітньої галузі, не дають можливості забезпечити нову якість освіти, адекватну нинішній історичній епосі.

Серед цих проблем:

- недостатня відповідність освітніх послуг вимогам суспільства, запитам особистості, потребам ринку праці;
- обмеженість доступу до якісної освіти окремих категорій населення (сільські діти, особи з особливими освітніми потребами, обдарована учнівська молодь, діти мігрантів);
- відсутність цілісної системи виховання, фізичного, морального і духовного розвитку і соціалізації дітей та молоді;
- падіння суспільної моралі, що призвело до бездуховності, низької культури поведінки частини учнівської та студентської молоді;
- недосконалість змісту освіти: державних стандартів освіти, навчальних планів, програм та підручників;
- низький рівень забезпечення навчальних закладів якісними підручниками;
- недостатня зорієнтованість структури і змісту професійно-технічної, вищої та післядипломної освіти на потреби ринку праці та сучасні економічні виклики;
- невідпрацьованість ефективної системи працевлаштування випускників ВНЗ, їх професійного супроводу, виплати грошової допомоги фахівцям педагогічної галузі;
- недостатній розвиток мережі дошкільних навчальних закладів;
- невідпрацьованість ефективної системи національного моніторингу та оцінювання якості освіти;
- повільне здійснення гуманізації, екологізації та інформатизації системи освіти, впровадження у навчально-виховний процес інноваційних та інформаційно-комунікаційних технологій;
- недостатній рівень соціально-правового захисту учасників навчально-виховного процесу, відсутність цілісної системи соціально-економічних стимулів у педагогічних і науково-педагогічних працівників;
- низький рівень фінансово-економічного, матеріально-технічного, навчально-методичного та інформаційного забезпечення навчальних закладів; слабка мотивація суспільства та бізнесу до інвестування в освіту;
- наявність у системі освіти фактів корупції, неефективного використання фінансових і матеріальних ресурсів, розбазарювання приміщень навчальних закладів;
- відсутність систем мотивацій, стимулювання інноваційної діяльності в системі освіти та нівелювання ризиків негативних наслідків зазначеної діяльності;
- неефективність управління системою та закладами освіти, недостатній розвиток самоврядування навчальних закладів, залучення до управління громадських інституцій, роботодавців та інших користувачів освітніх послуг.

Труднощі перебудовного періоду, процеси певної соціально-економічної нестабільності, екологічні проблеми спричиняють певні ризики, які можуть ускладнити реалізацію цілей і завдань Національної стратегії розвитку освіти.

Серед них:

- нестабільність економіки, обмеженість ресурсів для забезпечення системної реалізації усіх завдань і заходів, передбачених стратегією;
- розшарування суспільства за матеріальним становищем сімей;
- негативний вплив ускладненої демографічної ситуації;
- несприйняття частиною суспільства запропонованих реформ;
- неготовність певної частини освітян до інноваційної діяльності;
- недостатня підготовленість органів управління освітою до комплексного вирішення нових завдань, до координації діяльності усіх служб і інституцій.

Зміст і організація національної освіти недостатньо переорієнтовані на особистість дитини, на формування у дітей і молоді життєво важливих компетентностей, активної їх соціалізації.

Викликає тривогу незадовільний стан здоров'я та низький рівень морального, культурного і духовного розвитку молоді.

Не повністю задовольняє потреби населення мережа дошкільних і позашкільних навчальних закладів, стан їх навчально-матеріальної бази, забезпечення кваліфікованими педагогічними кадрами.

Потребує якісного поліпшення освіта дорослих, діяльність закладів післядипломної педагогічної освіти, структурних підрозділів вищих навчальних закладів, на базі яких здійснюється перепідготовка та підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників.

Актуальною залишається реалізація в освітніх програмах ідеї ролі родинного виховання, посилення ролі сім'ї у вихованні дітей, розширення можливості впливу родин учнів на навчально-виховний процес.

Залишається критичним стан фінансового та матеріально-технічного забезпечення системи освіти, низьким рівень оплати праці працівників освіти і науки.

Інтеграція України у світовий освітній простір вимагає постійного вдосконалення національної системи освіти, пошуку ефективних шляхів підвищення якості освітніх послуг, апробації

та впровадження інноваційних педагогічних систем, реального забезпечення рівного доступу всіх її громадян до якісної освіти, можливостей і свободи вибору в освіті, модернізації змісту освіти і організації її адекватно світовим тенденціям і вимогам ринку праці, забезпечення безперервності освіти та навчання протягом усього життя, розвиток державно-громадської моделі управління.

Ключовим завданням освіти у XXI сторіччі є розвиток мислення, орієнтованого на стале майбутнє.

Сучасний ринок праці вимагає від випускника не лише глибоких теоретичних знань, а здатності самостійно їх застосовувати в нестандартних, постійно змінюваних життєвих ситуаціях, переходу від суспільства знань до суспільства життєво компетентних громадян.

2.3. Основні завдання Національної стратегії розвитку освіти

Модернізація і розвиток освіти та науки повинні набути випереджального неперервного характеру, гнучко реагувати на всі процеси, що відбуваються у світі й Україні. Підвищення якісного рівня освіти має бути спрямоване на забезпечення економічного зростання країни та вирішення соціальних проблем суспільства, необхідних для подальшого навчання і розвитку особистості. Якісна освіта є необхідною умовою забезпечення сталого демократичного розвитку суспільства.

Зусилля органів управління освітою усіх рівнів, науково-методичних служб за підтримки усього суспільства та держави мають бути зосереджені на реалізації пріоритетних напрямів розвитку освіти, подоланні наявних проблем, вирішенні перспективних завдань сталого розвитку, серед яких:

- розроблення нової, удосконалення чинної законодавчої та нормативно-правової бази;
- оновлення цілей і змісту освіти на основі компетентнісного підходу

та особистісної орієнтації, врахування світового досвіду та принципів сталого розвитку; перехід від процесної до результатної, компетентнісної парадигми освіти;

- забезпечення економічних і соціальних гарантій для реалізації конституційного права на освіту кожним громадянином України незалежно від місця проживання і форм отримання освіти; забезпечення умов для освіти дорослих;
- перебудова навчально-виховного процесу на засадах „розвиваючої педагогіки”, спрямованої на раннє виявлення потенціалу (задатків) у дітей та їх найбільш повне розкриття з урахуванням вікових та психологічних особливостей;
- забезпечення пріоритетного розвитку та функціонування української мови як державної, створення умов для вивчення іноземних мов, задоволення мовно-освітніх потреб національних меншин;
- створення ефективної системи національного виховання на засадах загальнолюдських, полікультурних, громадянських цінностей, забезпечення фізичного, морально-духовного, культурного розвитку дитини, формування соціально зрілої творчої особистості, громадянина України і світу, підготовка молоді до свідомого вибору сфери життєдіяльності;
- забезпечення системного підвищення якості освіти на інноваційній основі; створення сучасного психолого-педагогічного та науково-методичного супроводу навчально-виховного процесу;
- посилення мовної, інформаційної, екологічної, економічної, правової підготовки учнів та студентів;
- створення здоров'язбережувального освітнього середовища; розробка ефективної системи інклюзивної освіти;
- удосконалення системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації педагогічних,

Держава і освіта

науково-педагогічних та керівних кадрів системи освіти; підвищення їх управлінської культури;

- забезпечення домінуючої відповідальності інституту родини за освіту і виховання дітей;
- забезпечення економічних і соціальних гарантій педагогічним і науково-педагогічним, бібліотечним та іншим працівникам системи освіти, підвищення їх соціального статусу та престижу педагогічної професії, створення умов для професійного вдосконалення та творчості;
- створення сучасної матеріально-технічної бази для системи освіти, забезпечення умов для розвитку індустрії сучасних засобів навчання (навчально-методичних, електронних, технічних, інформаційно-комунікаційних тощо);
- розвиток системи державно-громадського управління освітою, забезпечення об'єктивного оцінювання якості освітніх послуг;
- розроблення ефективних механізмів фінансово-економічного забезпечення освіти, належної оплати праці педагогічних та науково-педагогічних працівників.

Для здійснення стабільного розвитку і нового якісного прориву в національній системі освіти необхідно забезпечити:

а) у дошкільній освіті:

- відновлення роботи закритих у попередні роки дошкільних навчальних закладів, розширення їх мережі до повного задоволення потреб населення;
- стовідсоткове охоплення обов'язковою дошкільною освітою усіх дітей п'ятирічного віку через урізноманітнення форм її здобуття;
- створення оптимальних організаційно-педагогічних, санітарно-гігієнічних, навчально-методичних і матеріально-технічних умов для функціону-

вання дошкільних навчальних закладів;

- розширення мережі навчально-виховних комплексів типу „дитсад-школа”, відкриття груп та дошкільних закладів різних типів та форм власності (у тому числі, корпоративних, сімейних дитячих садків), формування дошкільних груп для надання освітніх послуг за скороченим режимом занять тощо;
 - оновлення змісту, форм, методів і засобів навчання, виховання і розвитку дітей дошкільного віку відповідно до вимог Базового компонента дошкільної освіти (державний стандарт) та чинних програм розвитку дитини, зокрема програм „Я у світі”, „Впевнений старт”;
- ### *б) у загальній середній освіті:*
- обов'язкове здобуття всіма дітьми і молоддю шкільного віку повної загальної середньої освіти в обсягах, визначених Державним освітнім стандартом;
 - здійснення оптимізації мережі загальноосвітніх навчальних закладів з урахуванням демографічних, економічних, соціальних перспектив розвитку регіонів, потреб громадян та суспільства; урізноманітнення моделей організації освіти, зокрема для сільських дітей, створення умов для розвитку мережі недержавних загальноосвітніх навчальних закладів;
 - перебудову та оновлення змісту, форм і методів організації навчально-виховного процесу на засадах дитиноцентризму, особистісної орієнтації, компетентісного підходу;
 - підвищення ефективності навчально-виховного процесу на основі впровадження досягнень психолого-педагогічної науки, педагогічних інновацій, інформаційно-комунікаційних технологій;
 - створення умов для диференціації навчання, посилення професійної орієнтації та допрофільної підго-

товки, забезпечення профільного навчання, індивідуальної освітньої траєкторії розвитку учнів відповідно до їх особистісних потреб, інтересів та здібностей;

- розвиток та підтримка системи роботи з обдарованими дітьми та учнівською молоддю,

в) в освіті дітей з особливими потребами:

- розроблення методики раннього виявлення та проведення діагностики дітей з особливими потребами;
- збереження і вдосконалення мережі спеціальних навчальних закладів, створення нових моделей та форм організації освіти для осіб з особливими освітніми потребами;
- відкриття дошкільних груп компенсуючого типу для дітей з особливими потребами у сільській місцевості;
- розширення практики інклюзивного та інтегрованого навчання у дошкільних, загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладах дітей та молоді з особливостями психофізичного розвитку;
- пріоритетне фінансування та навчально-методичне і матеріально-технічне забезпечення навчальних закладів, що надають освітні послуги дітям і молоді з особливими потребами; забезпечення архітектурної, транспортної та інформаційної доступності освітніх закладів для навчання дітей цієї категорії,

г) у позашкільній освіті:

- збереження та розвиток мережі позашкільних навчальних закладів для забезпечення рівного доступу дітей та молоді з урахуванням їх особистісних потреб до навчання, виховання, розвитку та соціалізації засобами позашкільної освіти (довести охоплення позашкільною освітою дітей шкільного віку до 45–50 відсотків);
- удосконалення механізму фінан-

сування системи позашкільної освіти шляхом внесення змін до Бюджетного кодексу;

- належне навчально-методичне, матеріально-технічне забезпечення позашкільних навчальних закладів;
- підвищення соціального статусу педагогічних працівників позашкільних навчальних закладів;
- удосконалення системи підготовки та перепідготовки кадрів для позашкільної освіти;
- державна підтримка програмно-методичного забезпечення системи позашкільної освіти шляхом внесення відповідних змін до нормативно-правових актів;
- використання виховного потенціалу системи позашкільної освіти як основи гармонійного розвитку особистості;
- розвиток та підтримка системи роботи з обдарованою і талановитою молоддю;
- урізноманітнення напрямів позашкільної освіти, удосконалення її організаційних форм, методів і засобів навчально-виховного процесу,

д) у професійно-технічній освіті:

- розроблення та впровадження державних стандартів професійно-технічної освіти з професій широких кваліфікацій; оновлення та затвердження оптимального переліку професій підготовки кваліфікованих робітників (скорочення їх кількості на основі інтеграції);
- оптимізацію мережі професійно-технічних навчальних закладів різних типів, професійних спрямувань та форм власності з урахуванням демографічних прогнозів, регіональної специфіки та потреб ринку праці; розширення їх автономії, створення навчально-виробничих комплексів;
- удосконалення механізму формування державного замовлення на підготовку робітничих кадрів відповідно до реальних потреб еконо-

- мики, регіональних ринків праці, запитів суспільства;
- удосконалення системи підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації інженерно-педагогічних кадрів професійно-технічної освіти на базі вищих навчальних закладів та профільних ПТНЗ;
- утворення на базі діючих навчально (науково)-методичних кабінетів професійно-технічної освіти центрів забезпечення нової якості професійно-технічної освіти;
- відкриття до кінця 2016 року 27 навчально-практичних центрів за галузевим спрямуванням для здійснення перепідготовки незайнятого населення та підвищення кваліфікації інженерно-педагогічних кадрів професійно-технічної освіти,
е) у вищій освіті:
- завершення розроблення та прийняття Верховною Радою України Закону України „Про вищу освіту (нова редакція)” та постанови Кабінету Міністрів України „Про затвердження Національної рамки кваліфікацій”;
- централізацію управління вищою освітою, реформування та оптимізацію мережі вищих навчальних закладів, приведення її у відповідність з потребами розвитку національної економіки та запитами ринку праці;
- створення дослідницьких університетів, розширення автономії ВНЗ;
- перегляд та затвердження Переліку професій педагогічних і науково-педагогічних працівників;
- розроблення стандартів вищої освіти, зорієнтованих на компетентнісний підхід в освіті, узгоджених з новою структурою освітньо-кваліфікаційних (освітньо-наукового) рівнів вищої освіти та з Національною рамкою кваліфікацій;
- розширення взаємодії ВНЗ з установами НАН та НАПН щодо розвитку наукових досліджень у галузі вищої освіти;
- створення нормативно-правової бази щодо мотивації роботодавців до співпраці з вищими навчальними закладами, участі в розробці стандартів вищої освіти, надання баз для проходження практики студентами та першого робочого місця випускникам;
- розроблення цілісної системи пошуку та відбору на навчання талановитої молоді, її наукового та професійного зростання і подальшого супроводження у кар’єрному рості;
- подальше удосконалення процедур і технологій зовнішнього незалежного оцінювання якості освіти як передумови забезпечення рівного доступу до навчання у вищій школі;
- переоснащення навчальної, науково-методичної та матеріально-технічної бази вищих навчальних закладів через цільове фінансування,
є) у післядипломній освіті:
- удосконалення нормативно-правового забезпечення системи післядипломної педагогічної освіти; розроблення стандартів післядипломної педагогічної освіти, зорієнтованих на модернізацію системи перепідготовки, підвищення кваліфікації та стажування педагогічних, науково-педагогічних працівників та керівників навчальних закладів;
- реалізацію сучасних технологій професійного вдосконалення та підвищення кваліфікації педагогічних, науково-педагогічних і керівних кадрів системи освіти відповідно до вимог інноваційного розвитку освіти;
- забезпечення випереджувального характеру підвищення кваліфікації педагогічних, науково-педагогічних і керівних кадрів відповідно до потреб реформування системи освіти, викликів сучасного суспільного розвитку.

III. МЕХАНІЗМИ РЕАЛІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ОСВІТИ

3.1. Оновлення нормативно-правової бази системи освіти

Формування законодавчо-нормативної бази має визначати правові, організаційні, фінансові засади інноваційного розвитку системи національної освіти в контексті глобалізаційних тенденцій і викликів часу. Її оновлення включає розроблення низки нових законодавчих і нормативно-правових актів, внесення змін і доповнень до нині чинних, а саме:

- підготовку і обґрунтування пропозицій щодо внесення змін до статті 53 Конституції України в частині вдосконалення структури національної освіти відповідно до її міжнародної стандартної класифікації;
- внесення змін до Бюджетного кодексу України в частині включення видатків на дошкільну та позашкільну освіту до переліку тих, які здійснюються з місцевих бюджетів різних рівнів і враховуються при визначенні міжбюджетних трансфертів;
- удосконалення системи оплати праці педагогічних, науково-педагогічних працівників, спеціалістів та інших працівників закладів і установ освіти, спрямованого на забезпечення державних гарантій, встановлених статтею 57 Закону України „Про освіту”;
- розроблення і прийняття Кодексу законів України про освіту, а також Законів України: „Про вищу освіту (нова редакція)”; „Про професійно-технічну освіту (нова редакція)”; „Про внесення змін до Закону України „Про охорону дитинства””;
- внесення змін до законодавства в частині: подолання негативних наслідків демографічної кризи, забезпечення підтримки дошкільної

і шкільної освіти на селі (розвиток альтернативних моделей організації освіти, уведення коригуючих коефіцієнтів для визначення нормативів фінансування малокомплектних шкіл, зменшення нормативів наповнюваності класів і груп тощо);

- врегулювання питання щодо підготовки молодших спеціалістів на базі вищих професійних училищ та професійних коледжів;
- визначення рівня посадового окладу працівників першого тарифного розряду Єдиної тарифної сітки в розмірі не нижче мінімальної заробітної плати із застосуванням його для встановлення посадових окладів за всіма тарифними розрядами;
- підвищення заробітної плати та забезпечення соціальних гарантій педагогічним працівникам системи позашкільної освіти на рівні педагогічних працівників системи загальної середньої освіти;
- врегулювання питання щодо пенсійного забезпечення педагогічних працівників на рівні 80–90 відсотків від їх заробітної плати;
- розроблення механізмів надання пільгових кредитів на будівництво та придбання житла педагогічним і науково-педагогічним працівникам;
- розроблення, затвердження та впровадження Національної рамки кваліфікацій;
- розроблення, затвердження та впровадження в освітню практику положень: про післядипломну освіту; про дистанційну форму навчання в системі загальної середньої та позашкільної освіти; про ресурсні центри дистанційного навчання; про атестацію керівників навчальних закладів; про соціально-педагогічний патронат; а також інших нормативно-правових актів, спрямованих на вдосконалення системи освіти, підвищення її якості,

- **розроблення:**
 - порядку формування державного замовлення на підготовку кваліфікованих робітників, фахівців з вищою освітою; переліку та нормативів платних освітніх послуг;
 - методики науково обґрунтованого прогнозування ринку праці з урахуванням програм розвитку галузей економіки;
 - нових Державних санітарних норм і правил утримання навчальних закладів та організації навчально-виховного процесу;
 - нових нормативних вимог щодо проектування та будівництва приміщень дошкільних та загальноосвітніх навчальних закладів;
 - нормативних вимог, зокрема: до проектування та будівництва ДНЗ, до санітарно-гігієнічних вимог до утримання приміщень дошкільних навчальних закладів;
 - нормативно-правових актів із питань бібліотечно-інформаційного забезпечення суб'єктів навчально-виховного процесу;
- **затвердження:**
 - переліку кваліфікаційних характеристик педагогічних і науково-педагогічних працівників навчальних закладів;
 - державного переліку професій з підготовки кваліфікованих робітників у професійно-технічних навчальних закладах;
 - створення правових та економічних механізмів стимулювання роботодавців та інвесторів щодо їх участі у зміцненні навчально-матеріальної бази системи освіти, розвитку професійно-технічних і вищих навчальних закладів та відновленні трудових ресурсів країни;
 - створення рівноправних умов для використання приміщень і отримання комунальних послуг з боку навчальних закладів усіх форм власності;
 - удосконалення нормативно-правової бази з пріоритетних напрямів забезпечення життєдіяльності навчальних закладів, зокрема з питань:
 - управління освітою на всіх рівнях, проведення моніторингу та оцінювання якості освіти;
 - матеріально-технічного та інформаційно-комунікаційного забезпечення навчальних закладів;
 - правового захисту освітніх інновацій та результатів науково-педагогічної діяльності як об'єктів інтелектуальної власності;
 - встановлення пільгового порядку відвідування учнями, вихованцями та студентами театрів, музеїв, виставок тощо;
 - механізмів забезпечення педагогічних працівників сільської місцевості безоплатним житлом з опаленням і освітленням, підвезенням їх до місця роботи тощо.

3.2. Удосконалення структури системи освіти

Розбудова сучасної структури освітньої галузі має забезпечити оптимальні умови для функціонування та розвитку системи освіти і всіх її підсистем; реалізацію різноманітних освітніх моделей, навчальних закладів різних типів і форм власності, різноманітних форм та засобів отримання освіти, що забезпечують громадянам надання якісних освітніх послуг, свободу вибору в освіті.

Удосконалення структури системи освіти передбачає:

- удосконалення законодавчої і нормативно-правової бази з метою приведення структури і змісту дошкільної, загальної середньої, професійно-технічної і вищої освіти у відповідність до європейських стандартів;

- розроблення наукових підходів до ефективної оптимізації мережі навчальних закладів усіх підсистем освіти;
 - сприяння розбудові мережі дошкільних навчальних закладів різних форм власності для задоволення потреб громадян у здобутті обов'язкової дошкільної освіти дітьми, які досягли п'ятирічного віку;
 - урізноманітнення моделей організації освіти, зокрема для сільських дітей: створення освітніх округів, ресурсних центрів дистанційного навчання, філій базових шкіл, домашніх шкіл типу „школа-родина”, дошкільних навчальних закладів сімейного типу тощо;
 - створення умов для здобуття вихователями дошкільних навчальних закладів вищої фахової освіти на рівні не нижчому бакалавра-фахівця;
 - диференціацію та оптимізацію мережі професійно-технічних, вищих навчальних закладів та закладів післядипломної освіти в контексті потреб розвитку національної економіки та запитів роботодавців;
 - системне реформування структури вищої освіти через упровадження її рівнів: освітньо-кваліфікаційних – молодший спеціаліст, бакалавр, магістр; освітньо-наукового – доктор філософії; наукового – доктор наук;
 - розширення організаційно-правових засад функціонування підготовчих відділень у складі вищих навчальних закладів;
 - запровадження у ПТНЗ дворівневої підготовки: перший рівень – кваліфікований робітник, другий рівень – молодший спеціаліст (майстер, технік);
 - перебудову системи післядипломної освіти відповідно до запитів народного господарства, потреб педагогічних і науково-педагогічних кадрів; закріплення за обласними інститутами післядипломної педагогічної освіти статусу вищого навчального закладу III-IV рівня акредитації;
 - розширення мережі профільних ПТНЗ як бази підвищення кваліфікації майстрів виробничого навчання;
 - розвиток мережі закладів позашкільної освіти за місцем проживання, у тому числі у сільській місцевості.
- ### 3.3. Модернізація змісту освіти
- Зміст освіти відіграє ключову роль у розбудові національної системи освіти, забезпеченні її інноваційного розвитку, приведенні у відповідність до європейських та світових стандартів. *Його модернізація передбачає:*
- розроблення і впровадження оновленого Базового компонента дошкільної освіти, нових державних стандартів загальної середньої, професійно-технічної, вищої та післядипломної освіти на основі Національної рамки кваліфікацій та компетентнісно-орієнтованого підходу в освіті, необхідності підготовки фахівців для сталого розвитку з новим екологічним мисленням; узгодження освітньо-кваліфікаційних характеристик та навчальних програм із професійними кваліфікаційними вимогами;
 - модернізацію навчальних планів, програм та підручників навчальних закладів відповідно до оновлених державних стандартів; створення інтегрованих навчальних планів професійно-технічних навчальних закладів III атестаційного рівня, вищих навчальних закладів I-II та III-IV рівнів акредитації;
 - забезпечення оптимального співвідношення у змісті шкільної освіти: інваріантної і варіативної частин; суспільно-гуманітарної, природничо-математичної, технологічної і оздоровчої складових;
 - запровадження у загальноосвітніх навчальних закладах більш раннього вивчення іноземних мов, основ інформатики;

3.4. Забезпечення національного виховання, розвитку і соціалізації дітей та молоді

Система освіти має забезпечувати формування особистості, яка усвідомлює свою належність до українського народу, європейської цивілізації, орієнтується в реаліях і перспективах соціокультурної динаміки, підготовлена до життя у постійно змінюваному, конкурентному, взаємозалежному світі.

Ядром державної гуманітарної політики щодо національного виховання має бути забезпечення громадянського, патріотичного, морального, трудового виховання, формування здорового способу життя, соціальної активності, відповідальності та толерантності.

Реалізація цих завдань передбачає:

- переорієнтацію пріоритетів освіти з держави на особистість, на послідовну демократизацію і гуманізацію навчально-виховного процесу, педагогічної ідеології загалом, тобто на європейські гуманістичні цінності й виміри;
- розроблення та реалізацію Концепції національного виховання;
- забезпечення відповідності змісту і якості виховання актуальним проблемам та перспективам розвитку особистості, суспільства, держави;
- взаємодію сім'ї, освітніх установ, органів управління освітою, дитячих і молодіжних громадських організацій, широких верств суспільства, місцевої громади, бізнесових структур, релігійних конфесій у вихованні і соціалізації дітей та молоді;
- розроблення цілісної системи виявлення та психолого-педагогічного супроводу обдарованої молоді, забезпечення умов для її розвитку, соціалізації та подальшого професійного зростання;
- розроблення програми превентивного виховання дітей і молоді в системі освіти; формування ефективної та дієвої системи профілактики правопорушень, дитячої бездоглядності та безпритульності;
- розроблення інваріантних моделей змісту виховання в закладах освіти з урахуванням сучасних соціокультурних ситуацій, цінностей виховання та навчання;
- посилення впливу літератури та мистецтва на виховання і розвиток дітей та молоді;
- створення на державному телебаченні навчально-пізнавальних передач для молоді з науково-технічного, еколого-натуралістичного, естетичного, туристично-краєзнавчого та інших напрямів позашкільної освіти;
- впровадження програм підготовки молоді до подружнього життя та формування відповідального батьківства;
- формування здорового способу життя як складової виховання, збереження і зміцнення здоров'я дітей і молоді, забезпечення їх збалансованого харчування, диспансеризації;
- збільшення рухового режиму учнів шкільного віку за рахунок уроків фізичної культури, спортивно-масової та фізкультурно-оздоровчої роботи в позаурочний час;
- удосконалення фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової роботи у закладах системи освіти та інших відомств (розширення кількості спортивних гуртків, секцій і клубів з обов'язковим кадровим, фінансовим, матеріально-технічним забезпеченням їх діяльності);
- оновлення методології фізичного виховання дітей та молоді з безпосереднім валеологічним супроводом усього процесу навчання і виховання дітей з різними фізичними та освітніми можливостями;
- посилення взаємодії органів управління освітою і навчальних закладів із засобами масової інформації у справі виховання і розвитку підрастаючого покоління, недопущення шкідливого інформаційно-психологічного впливу засобів медіа-індустрії на дітей;
- створення системи психолого-педагогічної та медико-соціальної підтримки та реабілітації сім'ї;
- розроблення критеріїв оцінювання якості і результативності виховної діяльності навчальних закладів.

- розвантаження навчальних планів і програм за рахунок диференціації й інтеграції їх змісту, розширення міжпредметних зв'язків, скорочення кількості обов'язкових предметів і профілів у старшій школі, вилучення другорядного і надмірно ускладненого матеріалу;
- розроблення базового змісту позашкільної освіти та нових навчальних програм за напрямами позашкільної освіти на основі компетентнісного підходу;
- приведення у відповідність до європейських стандартів норм навчального навантаження викладачів ВНЗ;
- розроблення на основі моніторингу ринку праці Державного переліку професій з підготовки кваліфікованих робітників у професійно-технічних навчальних закладах;
- оновлення змісту підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації педагогічних працівників для професійно-технічних навчальних закладів та професійних коледжів;
- розширення практики підготовки педагогічних працівників за інтегрованими програмами (у тому числі за поєднаними спеціальностями на рівні магістра);
- визначення професій, спеціальностей та кваліфікацій з підготовки фахівців для сфери інформаційно-комунікаційних технологій.

3.6. Посилення кадрового потенціалу системи освіти

Сучасний розвиток суспільства вимагає удосконалення системи педагогічної та післядипломної освіти педагогічних та науково-педагогічних працівників відповідно до умов соціально орієнтованої економіки та інтеграції України в європейське і світове освітнє співтовариство.

Основними завданнями педагогічної освіти є:

- забезпечення кваліфікованими педагогічними і науково-педагогічними кадрами дошкільних, загальноосвітніх, позашкільних, професійно-технічних та вищих навчальних закладів, науково-методичних установ і закладів післядипломної педагогічної освіти;
- забезпечення навчальних закладів усіх типів і форм власності практичними психологами і соціальними педагогами (як мінімум, одна ставка на заклад незалежно від кількості дітей, учнів);
- приведення змісту фундаментальної, психолого-педагогічної, науково-методичної, інформаційної, практичної та соціально-гуманітарної підготовки педагогічних і науково-педагогічних працівників до вимог інформаційного суспільства та змін, що відбуваються у соціально-економічній, духовній та гуманітарній сферах;
- модернізація навчальної діяльності вищих педагогічних навчальних закладів, які здійснюють

3.5. Інформатизація освіти

Пріоритетом розвитку освіти є впровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, що забезпечують удосконалення навчально-виховного процесу, доступність та ефективність освіти, підготовку молодого покоління до життєдіяльності в інформаційному суспільстві.

Це досягається шляхом:

- забезпечення поступової інформатизації системи освіти, спрямованої на задоволення освітніх інформаційних і комунікаційних потреб учасників навчально-виховного процесу;
- формування та впровадження інформаційного освітнього середовища в системі загальної середньої, позашкільної, професійно-технічної, вищої та післядипломної освіти; застосування у навчально-виховному процесі та бібліотечній справі інформаційно-комунікаційних технологій поряд з традиційними засобами;
- розроблення індивідуальних модульних навчальних програм різних рівнів складності залежно від конкретних потреб, а також випуск електронних підручників.

Заходи, спрямовані на забезпечення інформатизації освіти, передбачають:

- створення інформаційної системи підтримки освітнього процесу, спрямованої на реалізацію її основних функцій (забезпечення навчання, соціалізація, внутрішній контроль за виконанням освітніх стандартів тощо);
- стовідсоткове забезпечення навчальними комп'ютерними комплексами загальноосвітніх навчальних закладів I-III ступенів, а також вищих та професійно-технічних навчальних закладів державної форми власності;
- поступове забезпечення навчальними комп'ютерними комплексами загальноосвітніх навчальних закладів I та I-II ступенів, дошкільних і позашкільних навчальних закладів, а також опорних навчальних закладів освітніх округів мультимедійним обладнанням;
- оновлення застарілого парку комп'ютерної техніки;
- створення електронних підручників та енциклопедій навчального призначення;
- поступове забезпечення спеціальних навчальних закладів (груп, класів) корекційними комп'ютерними програмами;
- розвиток мережі електронних бібліотек на всіх рівнях освіти;
- створення системи дистанційного навчання, у тому числі для осіб з обмеженими можливостями та дітей, які перебувають на довготривалому лікуванні;
- забезпечення навчально-виховного процесу засобами інформаційно-комунікаційних технологій; доступу закладів освіти до світових інформаційних ресурсів;
- створення відкритої мережі освітніх ресурсів, у тому числі на основі інтегрованого галузевого інформаційного ресурсу Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського і мережі освітянських бібліотек НАПН України та МОНмолодьспорту України;
- створення системи інформаційно-аналітичного забезпечення у сфері управління навчальними закладами, інформаційно-технологічного забезпечення моніторингу освіти.

- підготовку педагогічних і науково-педагогічних працівників, на основі інтеграції традиційних педагогічних та новітніх інформаційно-комунікаційних технологій навчання, а також створення нового покоління підручників, навчальних посібників і дидактичних засобів;
- запровадження двоциклової підготовки педагогічних працівників за освітньо-кваліфікаційними рівнями бакалавра і магістра та забезпечення мобільності українських педагогів і викладачів з вищою освітою на європейському просторі;
 - реформування та оптимізація мережі вищих навчальних закладів і закладів післядипломної педагогічної освіти, перебудова їх діяльності на основі запровадження компетентнісно та особистісно орієнтованих підходів до організації процесу неперервної освіти педагогів;
 - запровадження системи обов'язкової магістерської підготовки керівників навчальних закладів за спеціальністю „Управління навчальним закладом” та атестації керівників загальноосвітніх навчальних закладів як управлінців;
 - розширення практики підготовки педагогічних працівників для роботи у дошкільних, загальноосвітніх, позашкільних та професійно-технічних навчальних закладах за поєднаними спеціальностями або спеціальністю і спеціалізацією;
 - забезпечення підготовки педагогічних працівників за спеціальністю „Професійна освіта” (за профілем) для системи професійно-технічної освіти за освітньо-кваліфікаційними рівнями бакалавра і магістра з присвоєнням кваліфікацій майстра виробничого навчання, викладача практичного навчання за відповідною галуззю виробництва або сферою обслуговування, інженера-педагога та викладача дисциплін професійно-теоретичної підготовки у відповідній галузі виробництва або сфері обслуговування.

Підготовка педагогічних кадрів здійснюватиметься у педагогічних коледжах, академіях, університетах, а також класичних університетах за умови виконання ними вимог стандартів вищої освіти з педагогічних спеціальностей не нижче освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавра.

З цією метою передбачається реорганізація педагогічних училищ (технікумів) у педагогічні коледжі, які функціонуватимуть як структурні підрозділи педагогічних або класичних університетів, або як самостійні вищі навчальні заклади.

Формування контингенту студентів педагогічних спеціальностей здійснюватиметься на основі:

- визначення об'єктивної прогнозованої потреби дошкільних, загальноосвітніх і професійно-технічних навчальних закладів у педагогічних кадрах на регіональному та державному рівнях;
- педагогічної профорієнтації учнівської молоді з метою забезпечення їх особистісної готовності до педагогічної діяльності, урізноманітнення форм довузівської підготовки;
- забезпечення збільшення до 50 відсотків цільового прийому сільської молоді на педагогічні спеціальності з урахуванням регіональних потреб.

Вирішенню питання працевлаштування випускників-педагогів та їх закріплення на педагогічній роботі сприятиме продовження практики виплати одноразової адресної грошової допомоги в п'ятикратному розмірі мінімальної заробітної плати випускникам вищих навчальних закладів, які здобули освіту за напрямами і спеціальностями педагогічного профілю та уклали угоду на строк, не менший трьох років, про роботу в загальноосвітніх та професійно-технічних навчальних закладах. Передбачено розширення кола педагогічних працівників, які мають право на отримання цієї допомоги, шляхом долучення до

нього педагогів дошкільних та позашкільних навчальних закладів, а також педагогічних працівників інших закладів системи загальної середньої освіти.

Працевлаштування випускників вищих навчальних закладів має здійснюватися на умовах, що визначені тристоронньою угодою „випускник – вищий навчальний заклад – роботодавець”.

Важливими складовими державної кадрової політики мають стати:

- забезпечення соціальних гарантій учасникам навчального процесу, зокрема встановлених статтею 57 Закону України „Про освіту” та трудовим законодавством, щодо удосконалення системи оплати праці педагогічних, науково-педагогічних працівників, спеціалістів та інших працівників закладів і установ освіти;
- стимулювання якісної педагогічної праці на підставі об’єктивної її оцінки згідно з вимогами кваліфікаційних характеристик;
- поліпшення житлових умов, забезпечення сільських педагогів безоплатним житлом з опаленням і освітленням, підвезенням до місця роботи тощо;
- створення умов для повноцінного відтворення працездатності педагогічних працівників, у тому числі через збереження і розвиток мережі санаторіїв-профілакторіїв закладів післядипломної педагогічної освіти.

ПІДТРИМКА НАУКОВОЇ ТА ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Сучасна філософія освіти і оновлена стратегія реформування освітньої сфери вимагають принципово нових наукових досліджень, обґрунтованого і послідовного запровадження нових науково-педагогічних технологій, раціональних і ефективних підходів до організації наукової та інноваційної діяльності в освіті. *Розвиток системи освіти у зазначеному напрямі ґрунтується на:*

- рекомендаціях Нової стратегічної програми європейського співробітництва у галузі освіти і навчання “Освіта і навчання 2020”, спрямованої на розбудову інформаційно зорієнтованих європейських суспільств та перетворення навчання впродовж життя на реальність, доступну всім громадянам;
- забезпеченні пріоритетності розвитку науки та науково-технічного потенціалу ВНЗ шляхом виділення коштів із державного бюджету на перспективні наукові проекти, водночас скоротивши кількість розпорядників бюджетних коштів у сфері науки;
- створенні ефективної системи методологічного, науково-методичного супроводу модернізації національної освіти, прогнозуванні тенденцій інноваційного розвитку системи освіти з використанням результатів моніторингових досліджень; генеруванні інноваційних ідей, їх визначенні, відборі та забезпеченні впровадження; формуванні відкритої інформаційно-аналітичної бази новацій в усіх підсистемах освіти;
- урахуванні синергетичного підходу до середовищних можливостей навчання – інновації, яка полягає у взаємодоповненні суміжних середовищ: особистісного, етнокультурного (в т. ч. родинного) та ІКТ-середовища навчального закладу;
- осучасненні тематики пріоритетних напрямів наукових досліджень у вищих навчальних закладах та наукових установах освітньої галузі, у системі післядипломної педагогічної освіти, виконанні та відборі на конкурсних засадах проектів комплексних наукових досліджень і розробок, які здійснюються за кошти державного бюджету та залучених інвестицій;
- здійсненні практико-орієнтованих психолого-педагогічних досліджень з актуальних проблем розвитку освіти, зокрема: з’ясування нових концептуально-методологічних підходів до створення державних стандартів освіти нового покоління; розроблення інваріантної складової навчання з кожного предмета на основі компетентнісного підходу до навчання та норм психофізичного розвитку дитини і, особливо, педагогічних технологій, пов’язаних з діалогізацією навчання, гармонізуючим, здоров’язберезним навчанням;
- створенні нормативно-правового, методологічного, науково-методичного, навчально-технічного забезпечення системи освіти, що враховує оцінювання якості і результативності навчальної та виховної діяльності закладів освіти, системи консультування, наукових експертиз фахівців-науковців НАН, НАПН України, інших наукових установ;
- створенні системи мотивацій, стимулювання та заохочення інноваційної діяльності у сфері освіти, розробленні нових концептуальних моделей удосконалення окремих підсистем освіти; розробленні системи нівелювання ризиків негативних наслідків інноваційної діяльності у системі освіти.

3.8. Фінансове та матеріально-технічне забезпечення системи освіти

Фінансове та матеріально-технічне забезпечення освітньої галузі має створити передумови для надання громадянам якісної освіти відповідно до сучасних запитів кожної особистості і потреб інноваційного розвитку держави.

Досягнення цієї мети передбачає:

- забезпечення фінансування освітньої галузі як пріоритетного напрямку видатків бюджетів усіх рівнів;
- перехід у фінансуванні навчальних закладів від принципу утримання навчальних закладів до принципу формування їх бюджетів, виходячи з чисельності контингенту та стандарту вартості навчання одного учня, студента;
- встановлення обсягів фінансування освіти відповідно до законодавчо гарантованих норм, поступового збільшення їх до середніх показників європейських держав;
- оптимальне і цільове використання переваг ринкової економіки і сучасних технологій для досягнення інноваційного розвитку освіти та виконання її основних функцій; багатоканальне фінансування освіти через запровадження системи субсидій, грантів, кредитів, їх поєднання та диференціації у розрізі категорій отримувачів цих коштів (їх соціальний стан, стан здоров'я, згода на відпрацювання після закінчення навчання тощо);
- розроблення та впровадження диференційованих нормативів фінансування навчальних закладів усіх підсистем освіти з розрахунку на одного учня, дитину, вихованця, студента;
- внесення доповнення до Бюджетного Кодексу України в частині, що стосується фінансування дошкільної, позашкільної та спеціальної освіти;
- перегляд штатних нормативів дошкільних, загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладів;
- розширення практики фінансування вищих навчальних закладів за контрактами із чітким визначенням конкретних результатів діяльності після закінчення терміну фінансування;
- розроблення нормативів платних освітніх послуг для різних ланок освіти;
- формування сучасної системи нормування та оплати праці у галузі освіти, виконання вимог законодавства щодо встановлення зарплати педагогічних працівників на рівні середньої у промисловості;
- підвищення рівня стипендіального забезпечення студентів та учнів відповідно до вимог законодавства, перегляд порядку стипендіального забезпечення учнів професійно-технічних навчальних закладів (на рівні стипендій для студентів вищих навчальних закладів I–II рівнів акредитації);
- розроблення та запровадження системи стимулювання якісної педагогічної праці на підставі об'єктивної її оцінки з урахуванням вимог кваліфікаційних характеристик педагогічних і науково-педагогічних працівників;

3.9. Модернізація системи управління освітою

Управління освітою має здійснюватися на засадах інноваційних стратегій відповідно до принципів сталого розвитку, створення сучасних систем освітніх проектів та моніторингу; розвитку моделі державно-громадського управління, посилення ролі та взаємодії усіх суб'єктів освітньої політики, в якій особистість, суспільство й держава стають рівноправними суб'єктами і партнерами.

Необхідно забезпечити створення гнучкої, цілеспрямованої, ефективної системи державно-громадського управління освітою, що забезпечує інтенсивний розвиток і якість освіти, спрямованість її на задоволення потреб країни, запитів особистості.

Це передбачає:

- оптимізацію державних управлінських структур, децентралізацію управління освітою; перерозподіл функцій і повноважень між центральними та регіональними органами управління освітою, органами місцевого самоврядування і навчальними закладами;
- створення у складі МОН молодь спорту центрального органу з управління професійною підготовкою робітничого потенціалу для економіки країни;
- деполітизацію процесу добору і призначення керівників навчальних закладів та органів управління освітою;
- розроблення системи заходів (нормотворчих,

- науково-методичних, фінансово-економічних тощо) щодо впровадження ідеї автономії навчальних закладів, розширення їх прав і можливостей щодо фінансової самостійності;
- апробацію і впровадження різних моделей державно-громадського управління розвитком навчальних закладів; перехід до програмно-цільового управління;
 - подолання бюрократизації в системі управління, упорядкування перевірок та звітності навчальних закладів;
 - професійну підготовку компетентних менеджерів освітньої галузі, формування управлінців нової генерації, здатних мислити і діяти системно в умовах кризового стану суспільства, приймати управлінські рішення в будь-яких сферах діяльності, ефективно використовувати наявні ресурси;
 - запровадження нових ефективних форм підвищення кваліфікації керівників освіти та науково-методичних служб;
 - розроблення ефективних механізмів взаємодії органів управління освітою, сім'ї, освітніх установ, дитячих і молодіжних громадських організацій у напрямі розвитку, виховання і соціалізації дітей та молоді;
 - розроблення та підтримку інноваційних підходів до удосконалення окремих підсистем освіти

- внесення змін до законодавства в частині підвищення тарифного розряду педагогічних працівників позашкільних навчальних закладів до рівня тарифного розряду педагогічних працівників загальноосвітніх навчальних закладів;
- забезпечення рівноправних умов для використання приміщень і отримання комунальних послуг з боку навчальних закладів усіх форм власності;
- розроблення, виготовлення та постачання навчальним закладам сучасного обладнання, засобів навчання, підручників та навчальних посібників, програмно-методичних матеріалів для здійснення навчально-виховного процесу в обсягах, передбачених державними освітніми стандартами;
- спрощення процедур проведення тендерів на закупівлю освітніх і наукових послуг;
- збільшення асигнувань на науково-дослідну та експериментальну діяльність у галузі освіти, доведення обсягів фінансування досліджень і розробок у вищих навчальних закладах до рівня не меншого за 10 відсотків від загальних асигнувань на їх утримання; підвищення соціального статусу наукових та науково-педагогічних працівників;
- створення комплексу наукових, проектних, навчально-методичних та освітньо-експериментальних установ, навчальних закладів та виробничих підприємств, діяльність яких спрямована на проведення наукових досліджень, проектно-конструкторських та методичних розробок, виготовлення, модернізацію та експериментальну перевірку нових, оновлених і модернізованих навчальних засобів та обладнання, їх доставку, впровадження, технічне обслуговування та надання методичної допомоги щодо їх використання у навчально-виховному процесі;
- комплектування фондів бібліотек освітньої галузі вітчизняною та зарубіжною літературою, електронними базами даних;
- збереження і розвиток мережі санаторію-профілакторію закладів післядипломної педагогічної освіти, матеріально-технічного оснащення для реалізації здоров'язбережних функцій системи освіти, організації культурно-розвивальної діяльності учасників навчально-виховного процесу;
- розвиток будівництва та реконструкції приміщень навчальних закладів, проведення своєчасного їх ремонту, забезпечення матеріально-технічних і санітарно-гігієнічних умов для організації навчально-виховного процесу;
- розроблення механізмів стимулювання та заохочення бізнесу, роботодавців, фізичних і юридичних осіб до участі у розвитку системи освіти, зміцненні матеріально-технічної бази навчальних закладів (пільгове оподаткування, відстрочки у випадку спрямування фінансових та матеріально-технічних активів на розвиток освіти, окремого навчального закладу тощо);
- вироблення і втілення в освітню практику ефективного адміністративного і фінансового менеджменту, режиму економії витратків на освіту, енергоощадних технологій.

3.12. Міжнародне партнерство

Міжнародне співробітництво у сфері освіти покликане забезпечити інтеграцію національної системи освіти у міжнародний освітній простір. Воно передбачає:

- укладання з іншими державами та реалізацію міжурядових та міжвідомчих угод про співробітництво в галузі освіти і науки;
- організацію освітніх і наукових обмінів, стажування та навчання за кордоном учнів, студентів, педагогічних і науково-педагогічних працівників;
- розширення участі навчальних закладів, педагогів, науковців, учнів та студентів у різних проектах та програмах міжнародних організацій та співтовариств (програми Темпус, Еразмус Мундус, Жан Моне та інші);
- вивчення досвіду зарубіжних партнерів з модернізації системи освіти, зокрема вивчення системи професійного зростання у рамках концепції „Вчитися все життя” шляхом запровадження міжнародних шкіл, дискусійних майданчиків тощо;
- проведення спільних наукових досліджень з актуальних проблем розвитку освіти та інших галузей господарства;
- проведення міжнародних наукових конференцій, семінарів, симпозіумів тощо;
- навчання іноземних громадян та осіб без громадянства у вищих навчальних закладах України;
- забезпечення освітньо-культурних потреб української діаспори;
- створення міжнародної on-line-школи для учнів, де розміщуються веб-ресурси з національної історії та історії Європи, започаткування міжнародних олімпіад з історії;
- підтримку співробітництва міжнародних таборів для дітей та юнацтва;
- проведення спільних конкурсів, фестивалів, форумів тощо;
- створення міжнародних волонтерських груп з метою відновлення пам'ятників культури;
- створення віртуальних програм для вчителів іноземних мов та вчителів-предметників (фізиків, математиків, хіміків тощо), що спонукає до вивчення та використання кількох мов;
- розширення мережі європейських шкіл здоров'я;
- розширення мережі європейських класів (European sections), де учні отримують можливість вивчати кілька іноземних мов тощо.

(фінансові, організаційні, нормативно-правові тощо);

- створення умов щодо введення до штатного розпису закладів освіти додаткових штатних одиниць педагогів-організаторів, соціальних педагогів, психологів, класних керівників, валеологів та інших фахівців з урахуванням потреб навчального закладу;
- розвиток автоматизації управління освітою.

3.10. Національний моніторинг системи освіти

Ефективність реалізації управління освітньою галуззю у значній мірі залежить від того, наскільки система моніторингу і оцінки якості освіти чутлива до цілей і завдань державної освітньої політики України і наскільки управлінські рішення, що приймаються, адекватні результатам і рекомендаціям моніторингових досліджень.

Перспективними напрямками забезпечення моніторингу і оцінювання якості освіти в Україні мають стати:

- розроблення Концепції національної системи моніторингу і оцінювання якості освіти;
- проведення фундаментальних та прикладних досліджень у галузі методології педагогічних вимірювань, оцінювання результативності освітньої політики;
- розроблення моделі проведення моніторингових досліджень для різних рівнів управління (внутрішньошкільного, регіонального, національного);
- розроблення системи показників якості освіти на національному рівні, які відображають умови, процеси та освітні результати;
- здійснення моніторингу якості ресурсного забезпечення, освітніх процесів та результатів;
- участь у міжнародних порівняльних дослідженнях якості освіти (TIMSS, PISA, PIRLS тощо);
- створення розгалуженої мережі

- регіональних центрів моніторингу якості освіти;
- модернізація та оновлення системи освітньої статистики;
- забезпечення населення, органів управління, навчальних закладів достовірною інформацією стосовно умов і результативності функціонування освітньої галузі на різних її рівнях;
- оприлюднення результатів моніторингу системи освіти, зокрема засобами ІКТ.

3.11. Розроблення та підтримка державних програм в освіті

Розроблення та виконання державних, галузевих, регіональних програм, комплексних планів дій за підтримки органів виконавчої влади, суспільства та громадськості має стати дієвим інструментом реалізації мети та пріоритетних завдань Національної стратегії розвитку освіти. *Для реалізації цієї мети передбачено:*

- формування вимог щодо обґрунтування необхідного фінансування та ресурсного забезпечення державних, регіональних та галузевих програм в системі освіти, контролю за їх реалізацією;
- забезпечення виконання завдань та заходів державних цільових соціальних програм, зокрема:
- розвитку дошкільної освіти на період до 2017 року;
- розвитку позашкільної освіти на період до 2014 року;
- підвищення якості шкільної природничо-

IV. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ РЕАЛІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ОСВІТИ

Створення системи освіти нового покоління, відповідного вимогам часу, що забезпечує повноту реалізації функцій якісної освіти, випереджаючого загальноцивілізаційного розвитку людини, що перетворюється на провідний механізм відтворення суспільного інтелекту, науки і культури.

Підвищення якості результатів навчання випускників усіх рівнів системи освіти. Підвищення конкурентоспроможності української освіти за рахунок забезпечення фундаментальності і практичної спрямованості навчальних програм.

Створення збалансованої законодавчої бази системи освіти, що регулює та забезпечує ефективність реалізації стратегічних напрямів розвитку освіти в Україні, результативне функціонування усіх її підсистем.

Створення позитивних зразків та поширення досвіду успішного реформування освіти, забезпечення необхідних науково-методичних, організаційних та матеріально-технічних умов.

Створення в Україні підсистеми елітної освіти з метою підготовки кадрів для високотехнологічних галузей, сучасних напрямів науки, культури і мистецтва.

Підготовка та виховання педагогічних кадрів, здатних працювати на засадах інноваційних підходів до організації навчально-виховного процесу, дитиноцентризму, власного творчого безперервного професійного зростання.

Визначеність та унормування змісту всіх підсистем освіти, що забезпечують усталену систему знань і компетентностей, потужну професійно кваліфіковану кадрову базу для економічного зростання держави, конкурентоспроможність вітчизняних працівників на зовнішньому ринку праці.

Створення соціально сприятливих умов для здобуття освіти за потребою усіх категорій населення України.

Функціонування інфраструктур у підсистемах освіти, що опікуються підтриманням наукової та інноваційної діяльності в системі освіти, популяризацією та реалізацією освітніх інновацій відповідно до запитів і проблем розвитку суспільства.

Створення дієвої системи ресурсного забезпечення освіти.

Створення ефективної системи забезпечення розвитку дитини покоління інформаційної епохи, формування соціально і фізично зрілої творчої особистості, громадянина України і світу.

Створення економічно сприятливих умов і соціальних гарантій педагогічним і науково-педагогічним працівникам, підвищення їх соціального статусу, створення оптимальних умов щодо професійного вдосконалення та творчості для забезпечення якісної освіти.

Широка підтримка освітніх реформ суспільством.

Реалізація Національної стратегії забезпечить підвищення якості вітчизняної освіти, її інноваційний розвиток відповідно до світових стандартів, що сприятиме істотному зростанню інтелектуального, культурного, духовно-морального потенціалу суспільства та особистості. У результаті цього відбудуться відчутні позитивні зміни в соціально-економічному та політичному житті країни, розвитку науки, культури, духовності.

НАДІЇ, СПОДІВАННЯ, ЗАСТЕРЕЖЕННЯ

Хочеться вірити, що III з'їзд виконає свою місію. Побачити б практичне втілення в життя Національної стратегії, яку активно обговорювали освітяни на всіх рівнях.

Ірина Козіна,
директор ліцею № 38 м. Києва,
віце-президент Асоціації керівників шкіл
України

Зміни, що передбачаються у цих Стратегіях ініційовані МОНМС України, вітчизняні й зарубіжні науковці відносять до політики „інноваційного поштовху”, яку всі цивілізовані країни світу застосовували ще у 50–60-х роках минулого століття. Зараз для проведення якісних реформ в освіті чи інші галузі вони застосовують політику „залучення міжнародних стандартів”, „урахування соціальних запитів суспільства” й „урахування економічного стану розвитку держави”.

З такої точки зору очевидно, що подібні Стратегії є „поштовхом змін зверху”, коли освітяни країни (усвідомлено чи не усвідомлено, ознайомившись із документом чи не ознайомившись) повинні будуть жити за цим документом, навіть не розуміючи кожного гасла проголошеного в них.

Щодо механізмів реалізації Стратегій, поданих у третьому розділі.

У Стратегіях сказано, що „ядром державної гуманітарної політики щодо національного виховання має бути забезпечення громадянського, патріотичного, морального виховання, формування здорового способу життя, соціальної активності та відповідальності”. З цим важко не погодитись, але залишилося незрозумілим, як педагогічний чи науково-педагогічний працівник, отримуючи таку зарплатню, зможе забезпечити подібний рівень. Який особистий приклад він зможе подавати, коли сам живе у суспільстві з подвійною мораллю, де йому залишаються недоступні більшість культурних і спортивних заходів? Проявляючи турботу про тих, хто вчиться, не можна обходити стороною тих, хто вчить. Адже саме вони мають бути носіями цінностей, на які наголошено у Стратегіях.

І останнє, щодо очікуваних результатів. Залишається не зрозумілим, що насправді відбудеться після виконання цих Стратегій через 10 років. Яким стане вчитель у суспільстві, якою буде його заробітна плата і соціальний статус? А учень/студент чи стане конкурентним серед учнів/випускників інших провідних країн світу? На які держави ми будемо орієнтуватися у цих Стратегіях? Випускник ВНЗ чи науковець залишиться працювати в державі без примусу відпрацювання, за власним бажанням чи ні? Таких запитань можна поставити ще декілька, але й цього достатньо, щоб зробити висновок про нечіткість тез, поданих у Стратегіях. Вони потребують доопрацювання, активного і прозорого обговорення на сторінках різних газет і журналів, і не лише освітянських. Ці Стратегії мають бути також погоджені й обговорені з громадянами країни, адже всі вони причетні до національної системи освіти.

Лідія Даниленко,
президент Громадської АПН,
доктор педагогічних наук, професор

математичної освіти на період до 2015 року;

- розвитку професійно-технічної освіти на 2011–2015 роки;
- програми „Шкільний автобус” на 2011–2015 роки;
- впровадження у навчально-виховний процес загально-освітніх навчальних закладів інформаційно-комунікаційних технологій „Сто відсотків”;
- відновлення дії державної програми „Вчитель”;
- розроблення та затвердження нових державних програм, зокрема:
- превентивного виховання дітей і молоді в системі освіти України;
- забезпечення розвитку і соціалізації дітей та молоді;
- інформатизації та комп'ютеризації професійно-технічних навчальних закладів;
- моніторингу якості загальної середньої, професійно-технічної та вищої освіти;
- розвитку мережі освітянських бібліотек як складової інформаційного ресурсу національної освіти;
- розвитку фізичної культури і спорту на 2012–2016 роки;
- забезпечення житлом педагогічних і науково-педагогічних працівників;
- програми „Навчальне приладдя”;
- програми „Наука в університетах” та інших.

УПРАВЛІННЯ ШКОЛОЮ

*Коло питань, на які відповідають науковці,
які прагнуть допомогти школам та їх директорам:*

- Як управляти професійним розвитком керівників ЗНЗ С. 46
- Компетентність керівників, їх економічна культура, оцінка потенціалу керівника С. 86, 92
- Лідерські якості вчителя у професійній підготовці С. 70, 78
- Як продіагностувати розвиток педагогічного процесу в закладах освіти і науки С. 52
- Як практично підготувати школярів до життя у школі-поліцентрі С. 64

Управління
школою

УДК 37.07:005.95:
371.091.113+316.334.3

Директор школи, ліцею, гімназії № 6'2011

46

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ СОЦІОКОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ КЕРІВНИКІВ ПРОФІЛЬНИХ ЗНЗ

Стаття присвячена проблемі розвитку професійної соціокомунікативної компетентності керівника профільного загальноосвітнього навчального закладу, яка сприяє формуванню нового типу керівника шляхом підготовки його в ОІППО.

Ключові слова: соціокомунікативна компетентність, керівник профільного загальноосвітнього навчального закладу, профільно-компетентнісна школа.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Прискорення темпів історичного часу, скорочення відстані між країнами та континентами, формування всесвітнього інформаційно-комунікативного середовища викликають стрімке скорочення дистанції між по-

явою нових та оновленням попередніх знань. Протягом останніх років цей період став швидко скорочуватися. На сьогоднішній день такий період має термін 2,5–3 роки.

В умовах демократизації та гуманізації держави, коли з'являються нові підходи до освіти, наукові принципи, оновлюється зміст освіти, удосконалюються форми та шляхи її реалізації, питання середньої освіти стають все більше актуальними, роз-

глядаються у взаємозв'язку з різними галузями знань в умовах профільного навчання і вимагають постійного зростання якісного рівня професійної компетентності їх керівників.

Загальноосвітній навчальний заклад в умовах інформаційного суспільства повинен стати профільно-компетентнісним закладом освіти. Профільним, тому що в ньому передбачається органі-

Особисті досягнення автора

- Сертифікований тренер з інтерактивного навчання, адаптивного управління ЗНЗ, освітнього менеджменту.
- Автор понад 60 наукових та науково-методичних публікацій з питань інноваційних технологій управління, навчання і виховання.
- Автор 5 навчально-методичних посібників, що мають гриф Міністерства освіти і науки України.

Педагогічний стаж роботи:
40 років.

Досвід управління ЗНЗ:
29 років.

Надія ВАСИЛЕНКО

Доцент кафедри методології та управління освітою Вінницького ОІППО, кандидат педагогічних наук, доцент, заслужений вчитель України

закія загальноосвітніх процесів за схемою профільної диференціації (В. М. Монахов, І. Унт та ін.). І компетентнісним, оскільки він реалізує новий тип загальної освіти, адекватний інформаційному суспільству, – інноваційну модель компетентнісної загальної освіти.

Змінюються вимоги до післядипломної педагогічної освіти, яка повинна формувати нові способи інформаційного обміну, інший характер ментальних структур, змінювати форми суспільного світогляду та вищі рівні професійної соціокомунікативної компетентності [4, С. 43].

Під „соціокомунікативною компетентністю” ми розуміємо інтегровану здатність особистості, яка інтегрує в собі інші види компетентностей в умовах упровадження профільного навчання у старшій школі.

На шляху до професійної соціокомунікативної компетентності керівник профільного загальноосвітнього навчального закладу (ПЗНЗ) має піднятися, як мінімум, на чотири шаблі, які визначають чотири етапи його соціальної зрілості: професійний (намагання утриматися в межах своїх управлінських знань); креативний (народжується впевненість, а з нею приходять ідеї профільного навчання); технологічний (відчуття свободи в професії, випробування власного досвіду); акмеологічний (професіонал досягає найвищої планки своєї компетентності) [10, С. 4]. Тому назріла потреба дослідження проблеми особистості керівників ПЗНЗ як рівнів сформованості його соціокомунікативної компетентності в умовах інформаційного суспільства.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Соціально-педагогічна важливість формування професійних соціокомунікативних компетентностей керівників ПЗНЗ, поява нової освітньої позиції – компетентнісно зорієнтованого підходу в управлінні, навчанні й вихованні (вивчення проблеми носить поки що тільки теоретичний характер і не містить механізмів реалізації компетентнісного підходу) – негайно вимагають створення умовної інноваційної моделі, яка б віддзеркалила всі складові профе-

АНАЛІЗ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

На сучасному етапі розвитку освіти науковці Н. О. Аніскіна, Н. М. Бібік, О. І. Бугайов, С. Є. Вольянська, Л. Герасимчук, М. П. Гузик, С. У. Гончаренко, Р. Давс, І. А. Зязюн, Н. Л. Кравець, Ю. Б. Кузнецов, С. Д. Максименко, Н. Г. Ничкало, В. О. Огнев'юк, Н. А. Побірченко, М. К. Пішалковська, А. П. Самодрин, А. І. Сологуб, Н. І. Шиян, А. В. Хуторський визначають профільне навчання як засіб індивідуалізації та диференціації розвитку особистості в умовах інформаційного суспільства з урахуванням професійних потреб, нахилів і здібностей усіх учасників навчально-виховного процесу відповідно до їхнього професійного самовизначення на основі компетентнісного підходу.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми

Ми поділяємо думку вчених про те, що компетентнісний підхід складає зміст профільної старшої школи, яка пов'язана з розвитком соціальних комунікацій її керівника і є основою його професійної соціокомунікативної компетентності [1; 2; 5; 9]. Однак на практиці зберігаються питання, вирішення яких пов'язане зі з'ясуванням сутності професійної соціокомунікативної компетентності керівників ПЗНЗ та специфіки її розвитку в системі післядипломної освіти.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (постановка завдань)

Враховуючи актуальність та недостатній стан розробки зазначеної проблеми, основна мета статті полягає в аналізі сутності професійної соціокомунікативної компетентності керівників ПЗНЗ та особливості підготовки їх в системі післядипломної освіти.

Для досягнення мети нами було **поставлено такі завдання:**

1. Показати актуальність проблеми розвитку соціокомунікативної компетентності керівників ПЗНЗ в умовах інформаційного суспільства.

2. Визначити сутність соціокомунікативної компетентності керівників ПЗНЗ та її вплив на формування професійної компетентності учасників навчально-виховного процесу.

3. Виділити особливості підготовки керівників ПЗНЗ у системі післядипломної освіти.

Таблиця 1

Зміст та структура професійної соціокомунікативної компетентності ПЗНЗ	
Складові професійної соціокомунікативної компетентності ПЗНЗ	Якісні характеристики складових професійної соціокомунікативної компетентності ПЗНЗ
1. ЗАГАЛЬНІ КОМПЕТЕНТНОСТІ	
Особистісні	
Загальнокультурні	а) професійно-світоглядні знання; б) ціннісно-орієнтаційні управлінські уміння щодо управління учасниками навчально-виховного процесу.
Культуротворчі	а) етнокультурні знання; б) полікультурні вміння; в) культурнодозвіллеві навички режиму праці та відпочинку.
Соціальні	а) соціально-практичні вміння; б) соціально-комунікативні засоби.
2. ФУНКЦІОНАЛЬНІ КОМПЕТЕНТНОСТІ	
Предметні	а) фундаментальні знання з основ управління ЗНЗ; б) ґрунтовна дидактична підготовка; в) управлінські вміння з навчальних профільних предметів.
Міжпредметні	а) уміння орієнтуватися у відповідній галузі знань; б) уміння управлінської інтеграції в рамках суміжних профільних дисциплін; в) уміння будувати навчальні робочі профільні плани.
Галузеві	а) уміння будувати навчально-методичний комплекс ПЗНЗ (на комбінації інтересів, мотивів, ставлень, знань, умінь учасників профільного процесу); б) уміння відображати міждисциплінарні результати профільного навчання у галузі освіти; в) формувати особистісні якості учасників навчально-виховного процесу.
Міжгалузеві	а) знання і вміння управляти підготовкою та введенням профільного навчання в ЗНЗ засобами ІКТ; б) знання і вміння щодо створення технічнологічних компетенцій профільного простору засобами дистанційних технологій.
Метапредметні	а) здатність до інформаційно-пізнавальних компетенцій; б) здатність до компетенцій саморегуляції; в) здатність до креативних компетенцій.

сійної соціокомунікативної компетентності як керівника ПЗНЗ, так і вчителя, визначила рівні їх сформованості й узгодила їх з навчальними компетенціями учнів в умовах профільного навчання.

Вивчення наукових джерел показало, що під час спілкування знання керівників ПЗНЗ, практичний досвід, ціннісні орієнтації мають за певних умов упровадження профільного навчання трансформуватися в **соціально-професійні компетентності** – загальні та функціональні:

- *загальні* (особистісні, загально-культурні) та *соціальні* (комунікативні, соціально-практичні) (див. вріз на С. 49);

- *функціональні*: предметні (професіональні, візуальні тощо), міжпредметні (профільні, галузеві), метапредметні (інформаційно-пізнавальні, саморегуляційні, креативні) [7, С.10]. На підставі вивчення та аналізу психолого-педагогічної літератури нами визначено сутність соціокомунікативної компетентності керівників ПЗНЗ (див. Табл.1).

З Таблиці 1 ми бачимо, що загальні компетентності керівників ПЗНЗ пов'язані з оточенням, життям суспільства, соціальною його діяльністю: здатність до співробітництва; вміння розв'язувати проблеми в різних життєвих ситуаціях; навички взаєморозуміння; соціальні та громадянські цінності й уміння; мобільність (у різних соціальних умовах); вміння визначати особисті ролі в суспільстві тощо [5, С. 64].

Функціональні компетентності визначають функції керівника ПЗНЗ і складаються з простіших дій, операцій, які є показниками її розвитку. Вони формуються, зокрема й через навчання у

певній освітній галузі, набуваючи в цьому процесі характеру засвоєння освітніх дій, які пов'язані з освітніми завданнями та змістом цієї галузі освіти або профільного напрямку [9, С. 66].

Функціональна компетентність керівника ПЗНЗ передбачає:

- знання предмета, уміння оцінювати компетентність вчителя і учня;
- уміння працювати з періодикою, знаходити інформацію з профільної дисципліни;
- введення профільного навчання в ЗНЗ та технології портфоліо, самоаналізу;
- пошук нових ідей, нових рішень управлінських завдань та використання їх у своїй діяльності;
- здатність до інноваційної діяльності;
- уміння підготувати учасників навчально-виховного процесу до участі в олімпіадах та конкурсах на всіх управлінських рівнях.

Міжпредметний сегмент функціональних компетентностей керівників ПЗНЗ передбачає володіння галузевою та міжгалузевою компетентністю. Загальні ознаки компетентності ґрунтуються не лише на знаннях і вміннях у певній галузі, а й на ціннісних пріоритетах особистості та особливостях ментального досвіду [7, С.10].

Психологи вважають, що креативність — це не стільки різноманітність знань, якими володіє особистість, скільки відкритість для нових ідей та схильність до руйнування або змін існуючих стереотипів з метою створення нового, отримання нетривіальних рішень життєвих проблем [6, С. 4]. Науковці стверджують, що визначити креативність керівників ПЗНЗ можна за такими критеріями:

ЗАГАЛЬНІ КОМПЕТЕНТНОСТІ

Загальні компетентності керівників ПЗНЗ передбачають такі здатності:

- аналізувати механізми функціонування соціальних інститутів суспільства, визначаючи в них власне місце, та проєктувати стратегії свого життя з урахуванням інтересів і потреб різних соціальних груп, індивідумів відповідно до соціальних норм і правил, наявних в українському суспільстві, та інших чинників;
- продуктивно співпрацювати з різними партнерами в групі та команді, виконувати різні ролі й функції в колективі, проявляти ініціативу, підтримувати та керувати власними взаєминами з іншими;
- застосовувати технології трансформації та конструктивного розв'язання конфліктів, досягнення консенсусу, брати на себе відповідальність за прийняті рішення та їх виконання;
- спільно визначати цілі діяльності, планувати, розробляти й реалізовувати соціальні проєкти і стратегії індивідуальних та колективних дій;
- визначати мету комунікації, застосовувати ефективні стратегії спілкування залежно від ситуації, вміння емоційно налаштуватися на спілкування з іншими [5, С. 86].

Основою загальної компетентності є комунікативна компетентність, яка означає сукупність комунікативних стратегій (мотиваційний компонент) і засобів (знань, вмінь, навичок), які застосовуються в конкретній ситуації міжособистісного, групового та публічного спілкування з метою реалізації основних його функцій (повідомлення інформації, сприймання й оцінки, організації взаємодії та впливу), обумовлену попереднім досвідом взаємодії з іншими людьми; рівнем розвитку здібностей; індивідуальними рисами особистості.

О. А. Леонт'єв, розглядаючи проблему педагогічного спілкування, зауважує, що найбільш розповсюджений тип визначень складається з двох компонентів „обміну” та „передачі”: передача інформації від однієї людини до іншої, передача або повідомлення думок і почуттів, обмін думками та почуттями тощо. Автор визначає такі типи спілкування: соціально орієнтоване спілкування (лекція, доповідь, ораторська промова, телевізійний виступ); групове предметно орієнтоване спілкування (колективна праця); особистісно орієнтоване спілкування (диктальне та модальне), і вводить ще один термін: психологічні відносини, адже суспільні відносини рідко вступають у спілкуванні в „чистому” вигляді, зазвичай вони ніби пропускаються через особистість людини, приймають суб'єктивну форму і відносну самостійність [6, С. 4–5].

Вітчизняні науковці розглядають комунікативну компетентність і як компетенцію соціальної компетентності (здатність визначити мету комунікації, застосовувати ефективні стратегії спілкування залежно від ситуації, вміння емоційно налаштуватися на спілкування з іншим), і як життєві навички ефективного спілкування здоров'язберігаючої компетентності: уміння слухати; уміння чітко висловлювати свої думки; уміння відкрито виражати свої почуття, без тривоги та звинувачень; володіння невербальною мовою (жести, міміка, інтонація тощо); адекватна реакція на критику; уміння просити про послугу або допомогу. До цих навичок можна віднести й навички співчуття, розв'язування конфліктів, поведінки в умовах тиску, погроз, дискримінації, спільної діяльності та співробітництва [9, С. 72].

Важливою складовою професіоналізму керівників ПЗНЗ є здібність до ефективної взаємодії з іншими суб'єктами в різних умовах і ситуаціях діяльності (педагогічне спілкування у навчальному закладі та спілкування за його межами). У більшості таких випадків ефективність такої взаємодії пов'язана з їх комунікативними здібностями, які віддзеркалюють уміння вибирати, встановлювати і підтримувати для досягнення професійних завдань найбільш адекватний стиль спілкування, побудований на повазі та врахуванні особистісних особливостей кожного учасника навчально-виховного процесу.

МЕТАПРЕДМЕТНІ КОМПЕТЕНТНОСТІ

У дослідженнях міжнародних експертів ми зустрічаємо визначення надпредметних (або метапредметних) компетентностей як своєрідний комплекс знань, умінь і ставлень, що набуваються в навчанні й дозволяють керівникам ПЗНЗ розуміти, тобто ідентифікувати та оцінювати в різних контекстах проблеми, що є характерними для різних сфер профільної діяльності закладу освіти. Це ніби „парасолька” над усім процесом навчання [9, С. 66]. До метапредметних компетентностей ми відносимо компетентності з інформаційних і комунікаційних технологій (ІКТ), компетентності саморегуляції та креативні компетентності (див. вріз).

Зараз суспільство вступає в нову стадію. Воно стає інформаційним, визначальною характеристикою якого є доступність інформації в будь-якому місці, у визначений час та в необхідному обсязі. Інформаційні процеси визначають контури нової глобальної культури, яка має спиратися на принципово нові засади. Обсяги нових знань зростають, реальністю стає те, що донедавна вважалося фантастикою. За словами О. В. Овчарук, інформація сьогодні набуває найбільшої цінності та є стратегічним продуктом держав. Слова „кто владеет информацией – тот владеет миром”, які вимовив англійський філософ Френсіс Бекон майже чотири століття тому, набувають нового змісту. Інформаційні технології із технологічного фактора перетворюються в елемент функціонування сучасного суспільства, тому що від них залежить не тільки технологічний, але й соціальний прогрес. Інформаційне суспільство має не тільки соціальний, психологічний та культурний вплив на керівників ПЗНЗ, але й потребує нового світогляду: вміння бачити й розуміти інформаційну культуру світу, вміння виявити та аналізувати під час вивчення будь-якого об’єкту, процесу або явища в природі та суспільстві у першу чергу найбільш характерні для них інформаційні аспекти [5, С. 102–103].

Компетентності з ІКТ передбачають такі здатності керівників ПЗНЗ: застосовувати інформаційно-комунікативні технології в управлінні, навчанні й вихованні та повсякденному житті; раціональне використання комп’ютера й комп’ютерних засобів при розв’язуванні управлінських завдань, пов’язаних з опрацюванням інформації, її пошуком, систематизацією, зберіганням, поданням та передаванням; будувати інформаційні моделі й досліджувати їх за допомогою засобів ІКТ; давати оцінку процесові й досягнутим результатам управлінської діяльності [5, С. 89].

Компетентності саморегуляції, якими повинен володіти керівник ПЗНЗ, відносяться до ключових компетентностей. Це життєві навички, що сприяють духовному і психічному здоров’ю: уміння усвідомлювати власну унікальність; позитивне ставлення до себе, інших людей, до життєвих перспектив; адекватна самооцінка: уміння реально оцінювати свої здібності й можливості, а також адекватно сприймати оцінки інших людей [5, С. 89–90]. Креативні компетентності, які відносяться також до ключових (надпредметних, метапредметних) компетентностей, постійно досліджуються українськими науковцями. Для них характерні всі риси ключових компетентностей, які визначає вітчизняний дослідник з цієї проблеми Н. М. Бібік: поліфункціональність, надпредметність, міждисциплінарність; визначення власної позиції, спрямування на формування творчого і критичного мислення рефлексії. Вони пов’язують воедино особистісне й соціальне, відбивають комплексне оволодіння сукупністю способів діяльності, вони виявляються не взагалі, а в конкретній справі чи ситуації, їх набуває людина не тільки під час навчання, але й засобами неформальної освіти внаслідок впливу середовища тощо [8, С. 48]. Філософи визначають творчість, як форму людської діяльності, з одного боку, а з іншого – як здатність людини з матеріалу, який надає дійсність, створювати нову реальність, що задовольняє різноманітні суспільні потреби [3, С. 51].

нестандартний підхід до вирішення проблем; розробка нових методів, форм, прийомів та засобів їх оригінального поєднання; ефективне використання попереднього досвіду; удосконалення, раціоналізація, модернізація відомого у відповідності з новими задачами; вдала імпровізація на основі як точного знання та компетентного розрахунку, так і високорозвинутої інтуїції; вміння бачити декілька варіантів вирішення однієї і тієї ж проблеми; вміння трансформувати методичні рекомендації, теоретичні положення в конкретні управлінські дії тощо.

Сучасне суспільство вимагає розробки нової освітньої парадигми, яка б була направлена на зберігання та розвиток творчого потенціалу людини. Російські науковці вважають, що з цим завданням може справитися тільки інноваційна креативна освіта, оскільки основними її принципами є: підготовка до творчості; перехід від проектування елементів техносфери до проектування діяльності в ній; формування світогляду, який базується на терпимості до багатокритеріальності рішень, нестандартного мислення та моральної відповідальності за свої дії; розвитку поліхроматичності мислення та „бінокулярності” інтелектуальної діяльності; реалізації міждисциплінарних зв’язків з метою формування системи узагальнених знань [8, С. 59].

Постає питання *підготовки керівників ПЗНЗ до соціокомунікативної компетентності у системі ППО*.

Якщо розглядати формування професійної компетентності керівників ЗНЗ в рамках післядипломної педагогічної освіти, то можна говорити про готовність керівника ЗНЗ здійснювати

управлінську інноваційну діяльність. Навчання педагога в системі післядипломної освіти складається з двох циклических етапів – курсового та міжкурсового, кожний з яких має свою спрямованість. Процес навчання відбувається у взаємозв'язку діяльності ОППО, методичних служб різного рівня та керівників ЗНЗ. Система підготовки керівників ПЗНЗ в ОППО повинна створювати умови для перманентного (постійного) навчання керівних кадрів, удосконалювати прийоми самоосвіти на основі управлінського досвіду, який мають керівники. Характеристики соціокомунікативної компетентності з управлінської діяльності керівників відрізняються досвідом управління ПЗНЗ. Професійна соціокомунікативна компетентність керівників ПЗНЗ в системі післядипломної педагогічної освіти не обмежується комплексом знань та умінь, засвоєнням актуальних та інноваційних професійних компетентностей, а визначає необхідність їх застосування в реальній управлінській практиці [3, С. 51–52].

Таким чином, ми дійшли висновку, що соціокомунікативна компетентність формує нові особисті якості керівників в умовах інформаційного суспільства, які забезпечують постійну взаємодію всіх учасників навчально-виховного процесу профільно-компетентної школи, основою якої є створення колективного педагогічного суб'єкту, що забезпечує ціннісно-сміслову, співіснуючу спільність усіх учасників освітнього процесу – педагогів, учнів, їх батьків, – спрямованих на успішну реалізацію мети.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бібік Н. М. Компетентнісний підхід: рефлексивний аналіз застосування // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / Під заг. ред. О. В. Овчарук. – К.: „К.І.С.”, 2004. – С. 47–52.
2. Бондар В. І. Дидактика. – К., Либідь, 2005. – 264 с.
3. Введенский В. Н. Моделирование профессиональной компетентности педагога // Педагогика. – 2003. – № 10. – С. 51–55.
4. Гуревич Р. С. Готовність педагогів до професійного використання інформаційних і комунікаційних технологій // Філософія педагогічної майстерності: Зб. наук. пр. / Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих АПН України, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського / Редкол.: Н. Г. Ничкало (голова) та ін. – Київ – Вінниця: ДОВ „Вінниця”, 2008. – 380 с.
5. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / Під заг. ред. О. В. Овчарук. – К.: „К.І.С.”, 2004. – 112 с.
6. Леонтьев А. А. Педагогическое общение. – М., Знание, 1979. – 48 с.
7. Масол Л. М. Діагностика і оцінювання художньо-освітніх результатів учнів старшої школи // Мистецтво та освіта. – 2006. – № 3. – С. 8–10.
8. Морозов А. В., Чернилевский Д. В. Креативная педагогика и психология: Учебное пособие. – М.: Академический Проект, 2004. – 2-е изд., испр. и доп. – 560 с.
9. Пометун О. І. Дискусія українських педагогів навколо питань запровадження компетентнісного підходу в українській освіті // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / Під заг. ред. О. В. Овчарук. – К.: „К.І.С.”, 2004. – С. 66–72.
10. Сорочан Т. М. Андрагогічні засади розвитку професіоналізму керівників загальноосвітніх навчальних закладів // Шлях освіти. – 2004. – № 4.

Надежда Василенко

Современные тенденции развития профессиональной социокоммуникативной компетентности руководителей профильных общеобразовательных учебных заведений
Статья посвящена проблеме развития профессиональной социокоммуникативной компетентности руководителя профильных общеобразовательных учебных заведений, которая способствует формированию нового типа руководителя путем подготовки его в ОИППО.

Ключевые слова: социокоммуникативная компетентность, руководитель профильного общеобразовательного учебного заведения, профильно-компетентностная школа.

Nadiia Vasylenko

Modern tendencies of the development of professional socio-communicative competence of leaders of profile general educational establishments

The article is devoted to the problem of development of professional socio-communicative competence of leaders of profile general educational establishments, which is instrumental in forming a new type of leaders, by means of their training in RIPPE.

Keywords: socio-communicative competence, leaders of profile general educational establishment, profile-competence school.

Управління
школою

УДК 37.026 (477)

Директор школи, ліцею, гімназії № 6'2011

МОНІТОРИНГ НА БАЗІ ЯКІСНИХ ОЦІНОК

ЯК ЗАСІБ ДІАГНОСТИКИ РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОЦЕСУ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Автори вважають, що науково-діагностичне пізнання є цілеспрямованим знанням різноманітних складових процесу розвитку особистості учня, що досягається різними педагогічними засобами і формами впливу. Методологічною основою педагогічної діагностики є системний підхід до пізнання навколишнього світу. У статті визначено переваги моніторингу порівняно із традиційними методами дослідження, описано методику його проведення.

Ключові слова: моніторинг, діагностика, педагогічна діагностика.

Микола САВУСІН

Методист Інформаційно-методичного центру управління освіти та науки Одеської міської ради, учитель фізики Одеської середньої загальноосвітньої школи-інтернату I–III ступенів № 5

Ірина СТОЛБОВА

Начальник відділу молодіжної політики та інноваційних технологій Управління освіти та науки Одеської міської ради

Сергій ПЕНЯЄВ

Методист Інформаційно-методичного центру Управління освіти та науки Одеської міської ради

ПЕРЕВАГИ МОНІТОРИНГУ порівняно із традиційними методами дослідження та обстеження

Моніторинг орієнтовано на виявлення характеристик динамічних систем із великим ступенем невизначеності у багатьох їхніх аспектах. А саме такі системи характерні для педагогіки, для процесів навчання й виховання, для процесів розвитку дітей, студентів; для процесів еволюції свідомості, суспільства, взагалі того середовища, де функціонує система освіти та науки, особливо у наші часи великих і швидких змін.

Моніторингу вдалося потіснити традиційні методи досліджень та обстежень.

Нинішні методи, за допомогою яких МОНмолодьспорту України, управління освіти і наукової діяльності та інші установи з'ясовують для себе стан освіти та науки, вже не здатні конкурувати з повноцінним моніторингом у цій сфері, якщо його запровадити.

Моніторинг вміщує у собі три етапи емпіричного дослідження як наукового методу:

- підготовчий (програма та інструментарій);
- польовий (збір інформації);
- систематизація, узагальнення та інтерпретація даних.

Але вони мають нелінійний характер. Наприклад, будучи розробленим, інструментарій може використовуватись досить довго, а збір інформації та її обробка й аналіз можуть проводитися паралельно, у той же час може проходити удоскона-

лення інструментарію, можуть готуватися публікації тощо.

Більшість педагогічних (соціальних і психологічних) об'єктів не можуть бути суворо фіксовані відносно місця та часу свого існування, і тому не піддаються прямому вимірюванню. Для вимірювання соціальних і психологічних об'єктів застосовуються, як правило, різноманітні методи шкалування, які є засобами трансформування *якісних характеристик у кількісні змінні*. Але трансформування не завжди вдається зробити досить коректним. Іноді приймаються занадто жорсткі припущення, які здатні значно спотворити описи системи, зробити її модель дуже умовною, не-ефективною.

Шкалування – визначення масштабу, метод моделювання реальних процесів за допомогою числових систем. Шкалування зазвичай використовує чотири головні види шкал: нормальну, шкалу порядку (ординарну), шкалу інтервалів (інтервальну), шкалу відносин (пропорціональну).

В освітній системі традиційно вбачається найбільш суттєвим те, що *вимірювання* – це суть порівняння або накладення існуючої реальності (об'єкта, явища, факту, процесу та ін.) з тим, що може бути викликано еталоном або шкалою. Останнім часом все більше мотивів з'являється для того, *щоби використовувати і так зване „безеталонне вимірювання”* [1]. Прецедент його широко відомий через шкалу *Бюфорта*.

Володіючи більшістю ознак емпіричного дослідження, моніторинг має достатньо суттєві відмінності:

- Моніторинг та наукове дослідження мають різну попередню причину: наукове дослідження – *недолік фактів для пояснення*, моніторинг – *недолік якості наявної роботи*.
- Результатам моніторингу притаманна цінність: вони мають її достатньо обмежений проміжок часу, але чим інтенсивнішою є динаміка розвитку системи, тим менший пе-

ріод цінності даних моніторингу. Відбувається так зване „*дисконтування*” – *знецінення інформації*.

- Наукове дослідження має на увазі мінімізацію кількості показників, а для моніторингу важливий якомога ширший набір показників.
- Експеримент має на увазі маніпуляцію деякими показниками для того, *щоби з'ясувати поведінку інших*. У цьому моніторингу найбільш близький до спостереження; моніторинг не має на увазі втручання в функціонування системи на етапі проведення, за винятком того втручання, яке може внести будь-який вимірювальний інструмент у вимірювану систему, і це явище необхідно мінімізувати.
- Моніторинг не ставить собі за мету підтвердження або спростування гіпотез. У цьому відношенні моніторинг більше схожий на медичну диспансеризацію, реалізацію, у результаті якої може бути отримано будь-які закономірності, виділено нові факти, однак це не є метою.

ВИЗНАЧЕННЯ ОСНОВНИХ ПОНЯТЬ І СКОРОЧЕНЬ

Моніторинг у навчанні та вихованні – це процес безперервного слідування за станом розвитку педагогічного процесу з метою оптимізації останнього.

Діагноз – це диференційоване знання про певну динамічну систему, про її поведінку (зокрема, діяльність, розвиток); це кваліфікація значень її параметрів, віднесення її до окремого типу, класу, підкласу, виду тощо.

Педагогічна діагностика – це діагностика задля педагогічних цілей.

Моніторинг стану розвитку динамічної системи спирається на *модель* цієї системи, на *модель її розвитку*. Тобто має базуватися на *системному підході*, на *загальній теорії систем* [1–7], а не просто, скажімо, на *комплексному підході* або на *феноменології*.

ЗТС – загальна теорія систем.

ЗТС ПВ – параметричний варіант ЗТС [1–7].

ЦКП – цільова комплексна програма [7].

Існує досить розвинена класифікація моніторингів, зокрема для потреб педагогіки [8, С. 43–45].

У моніторингу загальноосвітнього навчального закладу важливу роль відіграє експертиза різноманітних складових діяльності школи і експертиза системи інформаційного забезпечення управління.

ОСНОВНІ ПІДГОТОВЧІ ЕТАПИ МОНІТОРИНГУ

1. Створення моделі процесу, який вважається таким, що протікає в даний час не оптимально (в силу своєї стихійності чи спонтанності або недостатньої керованості) порівняно з певним цільовим процесом, запланованим і регульованим, як очікується.

2. Так званий *дослідницький, чи трендовий, прогноз* неоптимального процесу до певного *горизонту прогнозування*.

3. Створення навчального процесу, який планується силами МОНмолодьспорту України в освіті та науці; процесу, який має проходити контролювано або регульовано, має протікати належним чином завдяки управлінським заходам з боку МОНмолодьспорту або з боку відповідних управлінь освіти чи науки, інших керівних установ, відомств, закладів чи суб'єктів управління.

4. Побудова *нормативного прогнозу* для запланованого *оптимального розвитку*.

5. Фіксація доцільного стану запланованої ситуації в освіті (картини у рамках більш широкої панорами соціально-економічних обставин в Україні). Створення моделі *еталонного* чи *ідеального випускника* закладу освіти та науки, модель його бажаних *основних компетенцій*, запланованого *соціально-культурного потенціалу*.

6. Виявлення й опис тієї *суперечливої ситуації*, яка виникне в майбутньому як розрив, дисбаланс між бажаним і дійсним станами розвитку педагогічної системи, навчально-виховного процесу. Пошук *проблеми, яка утворить цю суперечливу ситуацію*.

7. Пошуки засобів *оптимізувати* досліджуваний процес розвитку. Прийняття управлінських рішень із метою такої *оптимізації*. Розробка і реалізація ЦКП для *оптимізації* процесу. Деталізація *діагностичного моніторингу* в складі ЦКП.

Відповідальність, яку несуть особи, що реалізують такий вид діяльності, як моніторинг, відрізняється від відповідальності експериментатора у науковому дослідженні. Результати експерименту, наукового дослідження можуть бути оскаржені, переосмислені; експеримент може бути багаторазово повторений, визнаний невдалим. Моніторинг не передбачає права на помилку, *його результат повинен бути в значній мірі більш якісним*.

Можливо, саме тому для моніторингу характерна перевірка, і перевірка результатів здоровим глуздом або, як називають іноді цей процес, „перехресна *валідизація* здоровим глуздом”. Ця ідея, яка в соціальних науках активно обговорюється, у моніторинзі вирішується достатньо активно.

За своєю внутрішньою будовою моніторинги ЗНЗ об'єднують три важливих управлінських компоненти: контроль, експертиза різноманітних складових діяльності школи і системи інформаційного забезпечення управління. Він ґрунтується на цих компонентах, але не замінює жодного з них, оскільки не може бути ні контролем, ні експертизою, ні системою інформаційного забезпечення. Крім того, *без існування в школі всіх цих систем організація моніторингу неможлива*.

По-перше, тривале спостереження за станом і розвитком того чи іншого процесу, явища практично можливе тільки на основі стабільно існуючої інформаційної бази, яка систематично поповнюється та її дані активно використовуються педагогічним колективом. Тому керівникові школи потрібно вирішувати, чи є сенс штучно створювати за існуючих навантажень спеціально для моніторингу нову інформаційну базу.

По-друге, уявімо собі, що в школі відсутня відносно стабільна система показників внутрішнього контролю, за якими оцінюється ефективність освітньої діяльності. А саме на цих показниках можлива побудова моніторингу.

По-третє, коли перед керівником (менеджером) постає набір різноманітної інформації за 5–10 років і її потрібно обробити та наочно представити графіки, діаграми, таблиці моніторингу, то практично неможливо обійтись без заходів експертизи. Треба зробити з неї професійний зріз тієї чи іншої грані діяльності й наочно представити результати.

Для того, щоб мати в запасі варіанти даних для моніторингу, треба ретельно зберігати з року в рік результати контролю й різноманітні поточні документи (наприклад, варіанти шкільних навчальних планів, аналітичні довідки, звіти, матеріали аналізів тощо).

Таким чином, за своєю внутрішньою будовою моніторинг нагадує піраміду, в основі якої лежать системи контролю, інформаційного забезпечення, управління та експертизи:

- інформація для прийняття стратегічних та тактичних рішень;
- експертиза діяльності освітнього закладу;
- система інформаційного забезпечення управління;
- система контролю освітнього закладу.

Щодо інформаційного забезпечення, контролю та експертизи моніторинг відіграє подвійну роль. З одного боку, всі вказані компоненти управління лежать в його основі, а з іншого – він певним чином організовує і дисциплінує ці компоненти.

Моніторинги в освіті досі іще недооцінюються,

ПЕДАГОГІЧНА ДІАГНОСТИКА

Організація моніторингу пов'язана з певним вибором оптимального поєднання різних його форм, видів і способів з урахуванням конкретної навчально-педагогічної ситуації. Таким чином, моніторинг є основою для прийняття рішень.

Педагогічна діагностика поки ще не стала органічною складовою, частиною фахової діяльності вчителя, і сприймається педагогами не на тому рівні серйозного ставлення, на якому перебуває психодіагностика у психологів, медична діагностика у медиків і технічна діагностика в інженерів.

Кожен учитель повинен перевіряти результативність навчання, з'ясувати причини низького рівня навчальних досягнень і ці аналітичні дії співвідносити з діагностикою.

Відвідування керівником школи уроків, їх аналіз, оцінювання називається внутрішньошкільним контролем, але ніяк не діагностикою стану навчального процесу. Критерії якості діяльності школи також зазвичай не пов'язуються з діагностикою стану визначеної ланки системи освіти, внаслідок чого вони розробляються поза її принципами й процедурами.

Педагогічна діагностика не завжди в чітко вираженому вигляді присутня у будь-якому педагогічному процесі. Вона простежується у формі контрольних робіт, у будь-якій характеристиці як учня, так і вчителя. Без неї неможливе експериментальне дослідження.

У понятті „педагогічна діагностика” звернімо увагу на прикметник „педагогічна”, що характеризує такі *особливості цієї діагностики*:

- *по-перше*, діагностика здійснюється для педагогічних цілей, тобто вона орієнтована на те, щоб на основі аналізу й інтерпретації результатів одержати нову інформацію про те, як поліпшити якість навчання і розвитку особистості учня;
- *по-друге*, і це головне, вона дає принципово нову змістовну інформацію про якість педагогічної роботи самого вчителя;
- *по-третє*, вона здійснюється за допомогою методів, що органічно вписуються в логіку педагогічної діяльності вчителя;
- *по-четверте*, за допомогою педагогічної діагностики посилюються контрольні-оцінювальні функції діяльності вчителя;
- *по-п'яте*, навіть деякі традиційно застосовувані засоби й методи навчання та виховання можуть бути трансформовані в засоби та методи педагогічної діагностики.

Прийнятий нами підхід до діагностики припускає:

- створення логічно повного переліку типів, класів, груп, несправності об'єктів і систем в структуруванні навчально-виховного процесу і його компонентів; ▶

- проведення діагнозу на основі інформації про стан окремих параметрів системи;
- прийняття рішення, яке є найбільш складним і найменш розробленим на момент педагогічного діагнозу.

Педагогічна діагностика займається конструюванням сучасного й надійного приладу для фіксації станів суттєвих ознак, розробкою алгоритмів і процедур прийняття рішень, підготовкою відповідних методичних рекомендацій для всіх учасників педагогічного процесу (адміністрації школи, вчителів, батьків та учнів).

Педагогічна діагностика в школі розглядається в основному як практика виявлення якості навчально-виховної діяльності, причин її успіхів або невдач.

У сучасних умовах поступового переходу до різноманітності в навчанні, до послаблення централізації й підвищення ролі управлінських рішень на рівні школи й вчителя все більшого значення набуває точна, порівняльна інформація про сильні й слабкі складові явищ і процесів, що відбуваються в школі. Таку інформацію може надати педагогічна діагностика, тому що її призначення в школі виражається в таких основних функціях: *зворотнього зв'язку, оцінної, управлінської* [9].

У педагогічній діагностиці головною функцією є функція *зворотнього зв'язку*. Суть цієї функції полягає в тому, що діагностичні дані про рівні навченості учнів на визначеному етапі їх розвитку є головною інформацією для аналізу минулого педагогічного досвіду та конструювання подальшого педагогічного процесу. Наприклад, діяльність учасників процесу навчання (тих, хто навчає, і тих, кого навчають) у педагогічній теорії розглядається з найбільшою повнотою, але на практиці багато сучасних школярів вчать не на повну силу, тому потенціал навчального процесу не використовується. Основна причина тут – *неповноцінність, несуттєвість* інформації про результати навчання, доступної для вчителя й учнів.

Створення можливостей одержання кожним школярем і вчителем необхідної *суттєвої* інформації про хід і результати навчально-виховного процесу для своєчасного його коригування – найважливіше завдання педагогічної діагностики.

Оцінна функція також не менш важлива для педагогічної діагностики. Всебічна її комплексна оцінка має декілька аспектів: ціннісно-орієнтовний, регулятивно-коригуючий, стимулюючий і вимірювальний.

Ціннісно-орієнтована оцінка збагачує уявлення і знання учня про предмет і про себе, дає йому можливість зіставляти свої уміння, навички з вимогами навчальної програми.

Регулятивно-коригуючий аспект педагогічної оцінки полягає в тому, що вона допомагає учню ►

оскільки вони начебто не дають прямої, безпосередньої вимірюваної, економічної віддачі.

Для того, щоби моніторинг став реальним фактором управління, він, маючи визначену систему діяльності, повинен бути *оптимально організованим* (див. врізи на С. 55, 58).

Як бачимо, такі *системно-параметричні характеристики* (*стабільність, надійність та оптимальність організації*) треба буде враховувати й для самого моніторингу.

МОДЕЛІ МОНІТОРИНГУ

1. *Моделі*, які в обговорюваній сфері доречно використовувати за нинішніх історичних умов в Україні, повинні бути переважно *не кількісними*, а навпаки, *якісними, концептуальними*.

Причинами цього є знову ж таки *невизначеність, нестабільність* ситуації в системі освіти та науки. Особливо за обставин, які виникли внаслідок недавнього піку світової економічної кризи та політичних змін, які спричиняють намагання знову трансформувати державні навчальні програми.

2. У таких умовах переважне й широке використання традиційних моделей, збудованих на базі *теорії множин* (а *множини* мають подаватися як *цілком визначені*), впровадження кількісних моделей і оцінок стають дуже проблематичними, ефемерними.

До того ж кількісні моделі використовуються все одно для обґрунтування й прийняття управлінського

рішення, а воно, зазвичай, у розглядуваній системі має якісний характер: „виконувати певні заходи чи ні?”

ШКІЛЬНИЙ МОНІТОРИНГ

Більш детально зупинимось на **психолого-педагогічних особливостях шкільного моніторингу**. Головне місце у цій проблемі посідає педагогічна оцінка в широкому розумінні цього слова. Останні роки увага вчених до цієї проблеми не виправдано слабе. Нерідко взагалі ставиться під сумнів необхідність педагогічного оцінювання в школі.

Педагогічне оцінювання виконує дві важливі функції: співвідношення і мотивації. У своїй першій функції педагогічне оцінювання виступає як індикатор визначених результатів і рівня досягнень, яких досяг той чи інший учень у своїй навчальній діяльності. Мотиваційна функція педагогічного оцінювання пов'язана зі спонукальним впливом на особистість школяра, що викликає суттєві зрушення в самооцінці дитини, рівні її вимог, у поведінці, у способах навчальної роботи, у системі відносин між усіма учасниками освітнього процесу.

Під впливом цих зрушень прискорюються або уповільнюються темпи психічного розвитку, відбуваються якісні перетворення в структурі інтелекту особистості та пізнавальній діяльності школяра.

На перший погляд, контроль як структурний компонент навчального процесу має встановлювати

привести у відповідність свій рівень знань із нормами навчальної програми, виробити лінію свого ставлення до навчання.

Стимулююче значення педагогічної оцінки особливо високе тоді, коли вона збігається з реальним розвитком і навчанням учня. Як тільки учень усвідомить об'єктивність оцінки, він починає розвивати свої позитивні складові або долати недоліки.

Вимірjувальний характер педагогічної оцінки теж впливає на учня тим, що вона спонукає до самоосвіти. Учень порівнює свої якості й успіхи у роботі з досягненнями інших, і, тим самим, встановлює свій соціальний статус. Завдяки оцінці колективу та вчителя він одержує відомості про себе. Таким чином, він пізнає себе через інформацію, що отримує від інших.

Цей процес самопізнання здійснюється не завжди усвідомлено. Але якщо діагностика проводиться цілеспрямовано, вона перетворюється на засіб керівництва організованим самопізнанням. При цьому якості й властивості, котрі є предметом діагностики, переходять у предмет самонавчання, стають цінностями учня.

Управлінська функція педагогічної діагностики пов'язана з основними етапами керування розвитком учнівського колективу й особистості школяра. Відповідно до цього в літературі визначено низку типів діагностики [8, С. 51].

Слід звернути при цьому увагу на дуже поширені нині в школах недоліки системи оцінювання.

У нас, як і в США, згідно із Сью Хейнс із Бостону, завдання школи фактично зводиться до того, щоби дитину „увігнати в рамки й оцінити” [10, С. 118]. Найбільша проблема, пов'язана з тим, як люди навчають своїх дітей; у тому, що ми, по суті, намагаємося навчити дітей бути занадто схожими один на одного. Навіть при індивідуальному підході до учнів. Дитина, яка відрізняється від інших, стає об'єктом глузування в школі, ніби вигнанцем. Глузування не з боку вчителів, а з боку інших учнів. Насправді ж дітей роблять особливими їх унікальні здібності й відмінності.

Школи повинні заохочувати унікальну красу, стати простором, де би процвітали діти, яких наділено унікальною силою, самобутнім потенціалом. Бо у кожній дитини є іскра Божа, яка в якійсь сфері сяє яскравіше, ніж чиясь інша.

І цю іскру потрібно знайти, іскру, яка дає радість, палкість, яка дасть дитині можливість йти у життя, сповненою гордістю [11, С. 126–137].

Є філософія і методика (наприклад, поширена в Індії філософія Крішнамурті) того, як зробити оцінювання досягнень дитини більш гуманним. Можна оцінювати навчання і виховання учнів у категоріях успіхів, у їх самовдосконаленні, розвитку, а не в поняттях невдач, помилок, хиб і т. п.

ПРОВЕДЕННЯ ДІАГНОСТИЧНОГО МОНІТОРИНГУ

Теоретичний аналіз складного навчального процесу дозволяє виділити в педагогічній діагностиці принаймі три рівні пізнання: компонентну діагностику, структурну діагностику і системно-структурну діагностику.

Перший рівень називається компонентною діагностикою тому, що досліджуються окремі компоненти більш складної самостійної автономної структурної частини педагогічного процесу. Для педагогічної діагностики такими структурними складовими є: загальний фізичний розвиток школяра, його соціальний розвиток, профорієнтаційна спрямованість, навчальні досягнення і потенціал класного колективу. Кожна з названих складових частин може розглядатись окремо.

На рівні компонентної діагностики за допомогою спеціальних методів дослідження вивчаються всі компоненти у кожній названій структурі.

На рівні структурної діагностики проводиться аналіз результатів компонентної діагностики і складається відповідний діагностичний висновок з кожної структурної частини. При діагностиці структури статистика дозволяє визначити ступінь взаємозв'язку між різноманітними педагогічними процесами і їх статистичні закономірності. Статистичні методи пояснюють сутність процесів, що протікають. На основі виявлених зв'язків між окремими складовими навчального процесу створюються логіко-математичні моделі.

На рівні системно-структурної діагностики проводиться аналіз отриманих результатів і висновків, структурної діагностики й складається *науково обґрунтований висновок, що характеризує:*

- існуючий в певному класі (школі) рівень навченості учнів;
- функціонування педагогічної системи в часі;
- внутрішні й зовнішні зв'язки педагогічної системи;
- перспективи навчального процесу;
- слухність обраних засобів і шляхів досягнення навчальних цілей.

Рівень системної діагностики дозволяє не тільки виявляти основні зв'язки всередині навчального процесу, але й прогнозувати, описувати зміни особистості учнів, що можуть відбутися в майбутньому.

При проведенні діагностичних процедур висувуються наступні організаційно-педагогічні вимоги:

1. Педагогічна діагностика завжди потребує особливої уваги, особливої чуйності до дитини, обов'язкової її згоди й схильності.
2. Педагогічна діагностика має будуватися на спільній діяльності та взаємодопомозі вчителя й учня. Всім повинно бути корисно й цікаво.
3. Перед проведенням педагогічних діагностичних процедур всі учні повинні бути морально й психологічно підготовлені до того, щоб ►

рівень засвоєння навчального матеріалу та визначати результат навчання. Однак суттєвою відмінністю моніторингу є його залежний зв'язок із іншими компонентами навчального процесу, в тому числі з цілепокладанням навчального процесу.

Моніторинг як технологія передбачає визначення результату навчання та його корекцію відповідно до встановленого еталону засвоєння, вираженого в конкретних знаннях та вміннях (когнітивна сфера діяльності), які засвоєні учнями у процесі вивчення навчального матеріалу. Але, як було зазначено, моніторинг здійснює не тільки засвоєння сформульованих знань та умінь, але й рівень цього засвоєння, який ставиться цілями навчального процесу, а також створює можливість корекції засвоєння у відповідності з раніше визначеним еталоном.

Традиційний контроль та оцінювання знань й умінь також відстежують якість освіти. В арсеналі дієвих методів розроблені методики усного опитування, письмові контрольні роботи, фронтальне усне та письмове опитування учнів на уроках. Бал, який при цьому ставить вчитель, містить два показники: скільки засвоєно та на якому рівні, причому кількісний показник частіше є визначальним результатом.

Відмінна особливість моніторингу, як контролюючої технології, полягає в тому, що підвищується об'єктивність оцінювання якості знань. Для того, щоби моніторинг був застосова-

ний у навчальному процесі, необхідно зробити декілька попередніх кроків:

- не дотримуватися жорсткого часового фактору у вивченні навчального матеріалу;
- виділити еталони навчального матеріалу, обов'язкові для засвоєння кожним учнем незалежно від його здібностей;
- сформулювати мету навчання таким чином, щоб її досягнення міг перевірити будь-який експерт.

Проведене Бенджаміном Блумом та його колегами дослідження дозволило встановити, що при деякій зміні умов навчання (наприклад, збільшення часу на засвоєння навчального матеріалу) майже всі діти (95 %) здатні засвоїти матеріал, який вивчається на високому рівні. Це ствердження має важливе значення для впровадження моніторингу у процес навчання. Здібність засвоєння всіма учнями навчального матеріалу на високому рівні виключає різноманітність результату навчання. Замість цього вводиться деякий еталон, виражений у знаннях, уміннях і навичках, які засвоюються кожним учнем незалежно від його здібностей.

Під **моніторингом якості навчання** ми розуміємо сукупність безперервних контролюючих дій, що дозволяють спостерігати і коригувати за потребою рух учня від незнання до знання.

До **технології моніторингу** включені контролюючі дії і результат навчання. Методи вивчення навчального матеріалу, форми організації навчальних занять, безу-

сприймати результати діагностики спокійно, без хвилювань і переживань.

4. Під час проведення діагностичних процедур необхідно виключити сторонній вплив або взаємовплив учнів, для чого при тестуванні розсаджують їх за окремі парти.
5. Робота з тестами має проводитися в абсолютній тиші.
6. Вчитель, який займається педагогічною діагностикою, повинен зберігати професійну таємницю. Результати, отримані в процесі діагностичного дослідження, можуть бути використані тільки для удосконалення навчально-виховного процесу.

Мета діагностики – одержання науково обґрунтованої інформації для удосконалення навчально-виховного процесу.

Основні форми і методи визначення рівня навченості учнів – це усні й письмові опитування, письмові контрольні роботи, усні й письмові іспити та заліки, лабораторні й контрольні роботи та ін.

Моніторингова система оцінки знань учнів може бути визначена як конкретний засіб для визначення розбіжностей між навчальним процесом та його цілями.

Вона включає в себе такі елементи:

- індикацію довгострокових навчальних ліній, що охоплюють декілька останніх років певного ступеня з визначеними кінцевими або проміжними цілями;
- визначений набір тестових інструментів для реалізації системи реєстрації результатів навчального процесу – для окремого суб'єкта процесу навчання або для групи учнів;
- індикацію стандартів для оцінки динаміки навченості суб'єктів навчального процесу.

У процесі моніторингу з'ясовуються такі питання:

- чи досягається мета навчального процесу;
- чи існує позитивна динаміка в розвитку учня у порівнянні з результатами попередніх діагностичних досліджень;
- чи існують передумови для удосконалення роботи вчителя;
- чи відповідає рівень складності навчального матеріалу предметом можливостям учня. Це завдання вирішується шляхом проведення нульового, проміжного, підсумкового зрізів та аналізу їх результатів.

Результати зрізів фіксуються за допомогою *рейтингової оцінки*. Введення рейтингової оцінки поряд з розширенням оціночного діапазону дозволяє одночасно вирішити і психологічне завдання: зняти негативне сприйняття учнями неуспішного результату навчання, акцентувати увагу вчителя на зіставленні стартових позицій учня щодо його товаришів.

Аналіз результатів зрізів здійснюється за фіксованою схемою. Це дозволяє визначити дії ►

вчителя щодо методики викладання, рівня навчальних програм та успіху учнів.

Для цілей управління використовується, зокрема, такий тип моніторингу, як **циклічний** – спостереження за навчальним середовищем протягом циклу навчання. Його зручно проводити як відстеження результативності впливу навчального середовища на дитину протягом навчального процесу, де кожен вчитель та школа у цілому створюють освітнє середовище, яке включає не тільки предметно-змістовну інформацію, але й систему педагогічної взаємодії „вчитель – учень”, за допомогою якої відбувається процес навчання. Поступово занурюючись у навчальне середовище, дитина починає на нього впливати, і результатом цього впливу є навченість, вихованість, розвиток.

Таким чином, моніторинг за своїм змістом *відповідає управлінню за принципом „прозорі скриньки”*. Результати моніторингу представляють у графічному вигляді.

Система моніторингу якості навчання базується на методах поелементного аналізу. Для реалізації цих методів вся контрольована діяльність учнів розбивається на окремі операції. Кожна операція має свою вагу, що визначає важливість і складність певного елемента в сумі всіх елементів, які підлягають засвоєнню. Перевірка робіт учнів здійснюється з урахуванням виділеної структури елементів. Результати аналізу можуть бути подані у вигляді таблиць і графіків. Система дозволяє спостерігати динаміку розвитку школярів, підвищити об'єктивність оцінювання.

Модель моніторингу припускає:

- багаторівневу структуру, що відповідає умовам навчальної реальності, нижчим рівнем якої є система взаємодії „вчитель – учень” як домінанта навчального процесу;
- використання комплексного, системного підходу до оцінювання успішності учня через планування і контроль вмінь, які формуються;
- зміну цілей: не контролювати, фіксуючи результат, а діагностувати, попереджаючи проблеми, забезпечуючи оптимальну діяльність учня на основі інтеграції принципів свободи (природовідповідності), здійснення гуманного підходу до особистості дитини;
- можливість вибору пріоритетів, зумовлених цілями використання моніторингу і реалізованих через нього характеристик (періодичність, форми накопичення інформації, її реалізація);
- системовизначальну властивість, що дозволяє об'єднати всі види контролю в єдину структуру взаємодіючих елементів за цілями, засобами, результатами на основі загальних принципів (системність, циклічність, періодичність, безпосереднє спостереження явищ).

мовно, впливають на результат навчання, але вони не є складовими моніторингу. Важливе значення у навчальному процесі має мета і для організації, і для результату. Окрім того, без діагностування цілей неможливий моніторинг. Діагностика цілей навчання визначає сукупність безперервних контролюючих дій та результат навчання.

Запропоновані в такому вигляді результати діяльності учня можуть бути легко перевірені не тільки вчителем, але й будь-яким іншим експертом, якщо будуть розроблені засоби їх перевірки.

Упровадження моніторингу здійснює вплив на методику роботи вчителя. Моніторинг ставить перед вчителем конкретні методичні завдання, розв'язання яких і створює умови для його застосування у навчальному процесі. Розглянемо більш детально **технологію методичної підготовчої роботи вчителя**.

Роками у вітчизняній практиці використовувалися традиційні методи контролю знань, у яких головна роль надавалася викладачу.

Ситуація змінилася із введенням прогресивних методів контролю, до яких відноситься рейтинговий метод як засіб оцінки знань, умінь і навичок. Застосування рейтингу є системою, що організовує навчальний процес і активно впливає на його ефективність. Рейтингова система контролю враховує всю активну діяльність учнів, пов'язану з набуттям знань, умінь та інших показників, що формують особистісні

якості учня, такі як участь у творчій роботі, написання реферату, участь у конкурсах.

Рейтингова система оцінюється як надзвичайно ефективна з погляду забезпечення індивідуалізації навчання.

Оскільки рейтинг – це шкала досягнень учнів, то повинен бути стандартний інструмент вимірювання. Таким інструментом є правильно побудований і добре складений **тест**, що відповідає не тільки предмету навчання, але і його завданням, тобто є педагогічним тестом досягнень (див. вріз).

Дослідник, який уперше приступає до використання тестів у своїй роботі, повинен вирішити такі найбільш суттєві завдання, як:

- розробка самого тесту;
- досягнення його заданої надійності;
- одержання задовільної валідності тесту.

Учні, які регулярно тестуються, показують результати більш високі, ніж учні, що навчаються за традиційною методикою.

МАСШТАБИ ПРОБЛЕМИ УПРОВАДЖЕННЯ МОНІТОРИНГУ

Змальована проблема не-кількісного моніторингу за-для діагностики й оптимізацій у системі освіти й науки має дуже складний і міжвідомчий характер. До того ж вона є гострою, нагальною і невідкладною. За всіма ознаками для її вирішення потрібно в стислі терміни розробити й реалізувати цільову комплексну програму (ЦКП) на державному рівні управління.

ТЕХНОЛОГІЯ МОНІТОРИНГУ

в діяльності вчителя

Першим її етапом є виділення еталонів засвоєння навчального матеріалу для всіх учнів. За відсутності стандартів в якості еталону виступає затверджений Міністерством освіти мінімальний перелік знань та умінь з кожного предмета. Відповідно до цього переліку вчитель визначає навчальні одиниці для засвоєння кожним учнем.

Наступний етап – визначення рівня засвоєння цих навчальних одиниць (розпізнавання, розуміння, застосування та ін.), а потім – відбір контролюючих засобів для того, щоб перевірити досягнення встановленого рівня.

Заключним етапом є розробка підсумкового контролюючого засобу, що дозволяє упевнитися в досягненні результату за основними темами та розділами навчальної програми.

Одне з важливих питань технології моніторингу – засоби та методи контролю засвоєння навчального матеріалу. Можуть бути використані контрольні питання, завдання, тести, задачі та ін. Однак практика вчителів, що впровадили технологію моніторингу, свідчить про те, що найбільш ефективним є використання тестів. На сучасному етапі формується *тестологія* як окрема галузь дидактики.

Найпоширенішими є об'єктивні тести і тести з розгорнутими відповідями. Слід підкреслити, що для оцінювання якості навчання на рівнях „пізнання”, „розуміння” і „застосування” використовуються об'єктивні тести. Вони мають правильну відповідь, оцінка якої не залежить від суб'єктивних факторів, застосовуються для більшого набору знань. Недоліком цих тестів, які, як правило, мають вигляд запитань з вибором відповідей, є можливість відгадування відповіді та обмеженість відповіді учня.

Для контролю більш високих рівнів пізнання (аналіз, синтез, оцінка) використовуються тести з розгорнутими відповідями. Вони пропонують учням велику свободу при відповіді на запитання. До недоліків цих тестів слід віднести те, що їх застосування потребує розробки технології підрахунку балів.

Упровадження моніторингу в процес викладання різних навчальних предметів дозволяє зробити висновки про ефективність у підвищенні якості навчання. У той же час можна підкреслити й ті *труднощі, які, як правило, виникають на початковому етапі*. Зокрема:

1. Формулювання мети уроку через результат діяльності учня. Однак засвоєння цієї процедури позитивно впливає на проектування інших компонентів уроку.

2. Реалізація моніторингу якості засвоєння вивченого навчального матеріалу (одна з умов – 8 % засвоєного матеріалу від встановленого еталону дозволяє переходити до наступного навчального матеріалу) викликає спочатку відставання від календарно-тематичного плану. Але потім, коли вчитель та учні засвоюють нову технологію роботи, при повній відповідності проходження тем і результатів навчальної програми навчально-тематичному плану відмічається і стовідсоткове засвоєння навчального матеріалу на високому рівні. Підвищується мотивація навчання.

3. Виникають проблеми з матеріально-технічним забезпеченням навчального процесу. Моніторинг як технологія контролю за засвоєнням навчального матеріалу, що ґрунтується на зворотньому зв'язку, потребує швидкої одночасної оцінки знань всіх учнів.

ПЕРЕВАГИ ТЕСТУ

На відміну від анкет, опитувальників, інтерв'ю, тести дозволяють виключити, наскільки це можливо, особистісні оцінки, тому що дають зашифроване вимірювання. Результати тестування можуть бути одержані від великої кількості респондентів. Потрібно, щоб тест був постійним, давав ті ж самі результати при повторенні його через деякий час з тими ж людьми і в тих самих умовах. Справжній тест повинен дати можливість ізольовати вимірювальну змінну. Це умова його *валідності* (від латинського *valere* – бути в змозі зробити щось). Лише ті діагностичні методики мають право на існування, які дозволяють отримати практично корисні результати.

Слід знати та пам'ятати:

- висновки тестів у жодному випадку не повинні сприйматися як щось постійне, особливо при несприятливих результатах;
- один-два тести не дають достовірної інформації, вони можуть лише вказати тенденцію;
- тільки численні, різноманітні, підтверджуючі одна одну методики, включені в цілісну програму діагностування, сприяють отриманню інформації, осмислення якої допоможе створити у школі ситуацію успіху для всіх і кожного.

Педагогічний тест допомагає порівняти знання учнів або груп учнів. Тест виступає як вимірювальний інструмент, тому він повинен відповідати суворим і зрозумілим методичним вимогам.

При правильному та вмілому використанні тест може дати багато важливої інформації, що не можна одержати жодним іншим засобом.

Переваги тесту в тому, що всі завдання, будучи попередньо глибоко обдумані й експериментально перевірені, розкривають у своїй сукупності за максимально короткий час і у компактній формі ознаки учня – його знання, розуміння ним деяких особливостей предмета. У цьому контексті тест перевершує будь-який інший засіб перевірки тих самих знань і розуміння.

Іншою, ще більш важливою перевагою тесту є його об'єктивність. Відомо, що вчитель, мабуть, мимоволі вносить деяку частку суб'єктивізму в оцінку роботи учнів – у нашому випадку в оцінку і самих учнів. Тест, що проводиться в різноманітних класах при суворому дотриманні визначених умов, дає значно більшу впевненість у об'єктивності здобутої інформації.

Існують такі галузі вивчення, в яких саме тест стає найзручнішим і адекватним методом. Це стосується порівняння ефективності викладання за різними методиками й різними підручниками. Тести можуть бути застосовані також при порівняльній оцінці засвоєння окремих знань у школах різних районів, освітніх закладах, що працюють у специфічних умовах. Цим далеко не вичерпується застосування методу тестів.

У позитивних наслідках вирішення цієї проблеми зацікавлене все наше суспільство. Вона є загальнонаціональною.

ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМИ

Проектування та реалізація ЦКП „Діагностичний моніторинг якісних параметрів розвитку науки та освіти” потребує наступних кроків:

1. Підключити до розробок ЦКП невеликий відділ із системи НАН України шляхом фінансування його через Президію НАН України задля відповідного фундаментального чи теоретико-прикладного дослідження. Термін фінансування 2 роки.

2. Програму моніторингу, ЦКП (у її скорочених та розширених варіантах) опублікувати, передати директорам навчально-виховних закладів, ЗНЗ, вузів. У скороченому варіанті програмні заходи діагностичного моніторингу повинні виконуватися силами того закладу, на розвиток якого націлено моніторинг. Дані моніторингу мають надсилатися до відповідного управління освіти та науки.

3. Дозволити представникам тих організацій, які мають намір прийняти до себе майбутніх випускників закладу на роботу (у тому числі – недержавних, незалежних від закладу організацій, а також центрів незалежного тестування), проводити тут вказані моніторинги у своїх інтересах і за умов співпраці із закладом.

4. За умов нестабільного функціонування навчально-

виховного закладу, кризи у його розвитку, за будь-яких *форсмажорних обставин*, МОНмолодьспорт України повинно замовити своїм підлеглим організаціям (або фірмам, на кшталт аудиторських чи фірмам кризового менеджменту) провести у найкоротші терміни таку моніторингову діагностику в її повному обсязі для прийняття оптимізаційних рішень.

5. Кошти на виконання ЦКП та її діагностичних моніторингів передбачити в бюджеті МОНмолодьспорту України.

Увага! Якщо не звертатися до змальованого, обласного сучасними засобами *діагностичного моніторингу*, то залишаються застарілі, паліативні методи опису стану освіти й науки. Шляхи опису неадекватні нинішнім потребам стимулювання розвитку навчально-виховних процесів. Ті методи, котрі вже призвели до ряду криз в освіті й науці, перманентно здатні знову викликати подібні кризи.

6. МОНмолодьспорт України повинно поетапно, у короткі терміни, ввести діагностичний моніторинг процесу розвитку освіти та науки. Для цього:

- ініціювати розробку і реалізацію відповідної програми, ЦКП;
- оголосити конкурс на кращу ЦКП на задану тему. Перевагу слід віддати такому моніторингу, який базується на системно-параметричних, не кількісних *експертних оцінках* динамічних систем;
- поступово впровадити результати ЦКП у життя протягом максимум чотирьох років.

ЛІТЕРАТУРА

1. Уёмов А. И. Системный подход и общая теория систем. – М. : Мысль, 1976. – 272 с.
2. Логика и методология системных исследований. – Киев–Одесса : Вища школа, 1977. – 256 с.
3. Параметрическая общая теория систем и её применения. Сб. трудов, посвященный 80-летию проф. А. И. Уёмова / Под ред. А. Ю. Цофнаса. – Одесса: Астропринт, 2008. – 248 с.
4. Уёмов А. И. Теоретические основания и прикладное значение системного подхода / А. И. Уёмов // Проблемы методологии и современная наука. – Кишинёв: Штиинца, 1988. – 120 с. – С. 47–84.
5. Уйомов А., Сараева И., Цофнас А. Загальна теорія систем для гуманітаріїв. – Варшава : Wydawnictwo Universitas Rediviva, 2001. – 276 с.
6. Уёмов А. И. Системные аспекты философского знания. – Одесса : Студия „Негоциант”. – 160 с.
7. Целевые комплексные программы хозяйственного освоения ресурсов Мирового океана. – Київ : Наукова думка, 1988. – 270 с.
8. Хлебнікова Т. М. Управління навчальною діяльністю. – Х. : Вид. група „Основа”, 2008. – 175 с.
9. Фидман Л. Л. Педагогический опыт глазами психолога: Книга для учителя. – М. : Просвещение, 1987. – 224 с.
10. Керролл Ли, Тоубер Джейн. Дети-Индиго-3. М. : ООО Изд-во „София”, 2009. – 381 с.
11. Ротер Стив. И так, я – Бог. Что дальше? Вопросы и ответы /Перев. с англ. – М. : ООО Изд-во „София”, 2009. – 384 с.

Николай Савусин, Ирина Столбова, Сергей Пеняев
Мониторинг на базе качественных оценок как средство диагностики развития педагогического процесса в учебных заведениях Украины

Авторы считают, что научно-диагностическое познание есть целенаправленным знанием различных сторон процесса развития личности ученика, которая достигается разными педагогическими средствами и формами влияния. Методологической основой педагогической диагностики есть системный подход к познанию окружающего мира. В статье определены преимущества мониторинга сравнительно с традиционными методами исследования, описано методика его проведения.

Ключевые слова: мониторинг, диагностика, педагогическая диагностика.

Mykola Savusin, Iryna Stolbova, Serhii Peniayev
Monitoring on the base of high-quality estimation as the means of diagnostics of the development of pedagogical process in educational establishments of Ukraine

The authors consider that scientific-diagnostic cognition is the purposeful knowledge of different sides of the process of development of the student's personality, which is achieved by different pedagogical facilities and forms of influencing. The system approach to cognition of the environment is the methodological basis of pedagogical diagnostics. The article shows the advantages of monitoring compared with the traditional methods of research, describes the method of its conducting.

Keywords: monitoring, diagnostics, pedagogical diagnostics.

Управління
школою

УДК 37.013.32 : 159.95

Борис НАУМОВ

Доцент ХНПУ
ім. Г. С. Сковороди,
кандидат педагогічних
наук, член-кореспондент
Академії педагогічних і со-
ціальних наук (Москва)

Директор школи, ліцею, гімназії № 62011

64

ДО ПИТАННЯ ПРО ПРАКТИЧНУ ПІДГОТОВКУ ШКОЛЯРІВ ДО ЖИТТЯ

У статті розглядається методологія практичної підготовки школярів.

Ключові слова: методологія, практична підготовка, поліцентризм.

Чому і як учити, навіщо і яка середня освіта необхідна школяреві? Ці питання завжди хвилювали практиків і вчених, самих учнів та їхніх батьків. Що і як треба робити, щоб освіта повністю сприяла реалізації молодих людей у житті? Відповіді на ці запитання необхідно шукати в кожну епоху, для кожного покоління, хоча в загальному плані ця відповідь звучить так: трудівника, громадянина, сім'янина, особистість із великої літери, яка матиме всі риси людяності.

Ян Амос Коменський писав: „Пізнання ми вчимо пізнанням. Діяльності діяльністю”. І хоча сьогодні є поняття „пізнавальна діяльність”, ми однак розрізняємо роботу розуму, інтелекту і працю фізичну, виконувану руками і зовнішніми діями людини. Тобто існує теоретична і практична підготовка учнів.

Мета цієї статті – розкрити методологію сучасного значення практичної підготовки школярів до життя.

Давайте спокійно розберемося з поняттям „діяльність”. С. Л. Рубінштейн у праці „Буття і свідомість” дає таке визначення діяльності: це процес, завдяки якому реалізується те чи інше ставлення

людини до навколишнього світу – інших людей, завдань, які ставить перед нею життя. О. М. Леонт'єв уточнив це поняття у праці „Проблеми розвитку психіки”. Він називав діяльністю не будь-який процес. Цим терміном він позначав тільки такі процеси, які виявляють те чи інше ставлення людини до світу, відповідають особливій відповідній потребі. Треба сказати, що О. М. Леонт'єву належить авторство створення загальної теорії діяльності, але зроблене свого часу відкриття не було своєчасно конкретизоване його послідовниками.

В. О. Сухомлинський у статті „Не топтатися на місці” писав: „Діяльність – безвідносно до того, яка це діяльність, – почала розглядатися як кінцева мета, показник активності діяльності колективу” [6, С. 67]. Відомий психолог О. О. Бодальов також відзначає, що „після того, як у радянській психології – а під її впливом і в педагогіці – утвердилося в цілому беззаперечне положення про те, що психіка формується в діяльності, суть цього положення багатьма вченими і ще більшою кількістю практиків стала трактуватися дуже односторонньо: психіка, вважали вони, формується лише у предметній діяльності.

Стверджуючи таке, вони припускалися двох неточ-

ностей: по-перше, звужували поняття діяльності, по-друге, применшували значення факторів, що за їхніми основними характеристиками до предметної діяльності не відносилися, але все ж таки на розвиток психіки людини дуже впливали [2, С. 78]. Тобто стає зрозумілим, що не тільки виробнича праця, як і не будь-який вид діяльності, і не будь-яка участь школярів у тій чи іншій сфері діяльності розвиває їх як особистість, стверджує їхнє справжнє обличчя. Паралельно цьому йде критика словесної школи.

Наприклад, Антуан де Сент-Екзюпері у романі-притчі „Цитадель” писав: „Не постачайте дітей готовими формулами, формули – пусті, збагатіть їх образами і картинками, на яких видно зв'язуючі нитки. Не обтяжуйте дітей мертвим тягарем фактів, навчіть їх прийомам і способам, які допоможуть їм осягати. Не робіть висновків про здібності за легкістю засвоєння. Успішніше і далі йде той, хто важче переборює себе і долає перешкоди. Любов до пізнання – ось головне мірило. Не вчіть їх, що користь – головне. Головне – зростання в людини людського” [1, С. 78].

Психолог В. П. Зінченко відзначає й інший негативний момент існуючого стану справ у школі: освіта без душі спустошує душу. Учителю, будь конгеніальним учневі, залишай ступінь свободи для розуміння і нерозуміння. Пам'ятай, що і ти сам, і кожний учень самі повинні писати свій щоденник.

Соціально-політичні зміни 90-х років минулого століття призвели до того, що з фасаду школи зникли навіть вивіски зі словами „трудова політехнічна”, яка, щоправда, так і не була створена повністю.

Яке виховання потрібне сучасній школі?

ДО ІСТОРІЇ СУЧАСНОЇ МОДЕЛІ ШКОЛИ

Сучасна модель школи створена постановами 30-х років минулого століття. Уже тоді видатні педагоги, зокрема Н. К. Крупська, протестували проти знищення праці в школі. Але системне рішення відновило школу „сидячої, словесної педагогіки пасивного сприйняття інформації”. Хоча вже розроблявся інший підхід – „школи життя”, школи активної дії. А. П. Зінкевич писав: рух – ось що насамперед характеризує нову школу, школу активну. Учні діють, самостійно вирішують різні завдання, причому вони не просто напружують свій мозок, а й пускають у хід свої мускули... Вони не прикуті до столів або парт, вільні у своїх рухах; вони не вимушені бути мовчазними й тихими, вони можуть говорити, радіти з товаришами, допомагати їм, або просити їх про допомогу і т. ін.

В. М. Сорока-Росинський формулює правило: „Будь-яке навчання перетворювати в діяння”, тобто у якусь закінчену дію, втілену в щось – у малюнок, річ, статтю, інсценування, гру. У що завгодно, тільки б знання не залишалися мертвими.

А. С. Макаренко стверджує, що його метод виховання єдиний – управління в поведінці. І тому він не схильний надавати так званому усвідомленню якогось особливого, превалюючого значення – усвідомлення не повинно передувати досвіду. Найзатятіше муштрування на найпохвальніших думках і знаннях – марне заняття. У крашому випадку вийде святенник і грамофон. Усвідомлення повинно прийти в результаті досвіду, внаслідок численних соціальних вправ, тільки тоді воно цінне [4, С. 128].

У ті ж роки С. Л. Рубінштейн формулює принцип творчої самодіяльності: суб'єкт у своїх діяннях, в актах своєї творчої самодіяльності не тільки виявляється і проявляється; він у них твориться і визначається. Тому тим, що він робить, можна визначити те, ким він є; напрямком його діяльності можна визначити і формувати його самого. Тільки на цьому ґрунтується можливість педагогіки, принаймні педагогіки у великому стилі.

Навіть Максим Горький відзначав односторонність розвитку людини в школі, яка з деякого боку йде криво – розвивається розум наш і ігноруються почуття. „Думаю, – зауважував він, – що це шкідливо для нас, треба, щоб інтелект та інстинкт зливалися в гармонії злагоджено, і тоді, мені здається, що всі ми і все, що оточує нас, буде яскравішим, світлішим і радіснішим. Вірю, що це можливо. Людей розумних, але не вмючих відчувати, не люблю. Вони всі – злі, і злі низько”.

С. Т. Шацький, П. П. Болонський розробляли теоретичні основи трудової школи, в якій школярі всю працю – розумову і фізичну – виконували б самі, училися би робити роблячи. Чому ж цей плодотворний підхід не прижився в сучасній системі освіти?

Свою негативну роль відіграла догматична комуністична ідеологія. К. Маркс у „Капіталі” відзначав триєдність розвитку людини шляхом поєднання навчання з виробничою працею і гімнастикою, а В. І. Ленін неправильно переносив цю формулу на нашу Вітчизну, проголошуючи те, що не можна уявити ідеал майбутнього суспільства без поєднання навчання з виробничою працею. Ми досі пожинаємо негативний вплив відсутності в цьому ідеалі поняття фізичної складової. 95–98 % школярів України мають проблеми фізичного і психічного розвитку.

На нашу думку, не можна зводити виховання і навчання тільки до класно-урочної форми, необхідно здійснювати як виховуюче навчання, так і навчаюче виховання у різноманітних видах діяльності і спілкуванні школярів, тобто в цілісному навчально-виховному процесі, у процесі організації життєдіяльності школярів.

Потрібні **кардинальні зміни технології розвитку особистості в сучасній школі**. Необхідно розробити цілісний навчально-виховний план діяльності школи, а не тільки навчальний план, як прийнято зараз. Треба, на нашу думку, побудувати цілісний навчально-виховний процес за формулою „4+4”, що означає: перші 4 години школяр проводить за партою, а інші 4 – за різноманітною діяльністю у спілкуванні в спеціально створених матеріальних центрах (приміщенні зі спеціальним обладнанням, сировиною, інструментами, необхідними для цього виду діяльності).

Предметне навчання повинне щоденно відводитися на: мову і літературу (рідну, корінної національності, іноземну), математику, природознавство, а також на людинознавство і суспільствознавство. Друга половина дня повинна відводитися систематичній виробничій праці, фізичному розвитку, естетичній діяльності, а також на вибір ігровій або екологічній, суспільно-політичній діяльності або різнобічному спілкуванню в органах самоврядування, чи в туристсько-краєзнавчій роботі, в санітарно-гігієнічній, побутовій діяльності або дозвіллі з усілякими хобі та захопленнями.

Для організації цієї різноманітної діяльності і спілкування школярів слід увести до штатного розпису школи посади організаторів: керівників шкільної обсерваторії, клубу технічної творчості, самодіяльного театру, ізостудії, танцювального ансамблю, духового або вокально-інструментального оркестру, шкільної ігротеки, теплиці, дискотеки або відеосалону, музею, політклубу і спортивно-туристичного клубу. Крім того, необхідно ввести категорію „педагог-вихователь”, який би в рамках існуючого навантаження мав 9 годин навчального навантаження з предмета з класом і 9 годин виховної діяльності зі школярами за інтересами.

Назріла необхідність перетворення посади заступника директора школи з

виховної роботи за наявності вищезгаданих організаторів діяльності і спілкування школярів, а також педагогів-вихователів. Четверть століття існування цієї посади показало, що це „генерал без армії”, який тяжіє або до адміністрування, або до безпосередньої роботи зі школярами. Потрібне ж керівництво численними організаторами конкретною систематичною діяльністю школярів. Адже зрозуміло, що основний вихователь учнів сучасної загальноосвітньої школи – класний керівник – не в змозі сам організувати різноманітну виховну діяльність школярів у цілісному навчально-виховному процесі. Ця діяльність обмежується переважно словесними, просвітницькими методами, що й призводить до словесної технології розвитку особистості школяра.

Щоб усе це не залишилося благими намірами, якими, як відомо, вимощена дорога в пекло, потрібний правовий та економічний механізми рентабельного створення в загальноосвітній школі цілісного навчально-виховного процесу. Основна умова – це відповідна політика у сфері народної освіти, заснована не на залишковому принципі фінансування навчально-виховних закладів. Критерієм обладнання цивілізованої школи слід вважати наявність інших матеріальних центрів для різноманітної діяльності й спілкування школярів: майстерень, але не з допотопними, морально застарілими засобами; спортивних майданчиків і спортивних залів для різних вікових груп, басейнів і їдалень із повноцінним гарячим харчуванням для всіх учнів, оснащених медичних кабінетів, шкільних музеїв, ігротек, актових залів, теплиць, вольєру для тварин і т. д.

Де ж узяти кошти для всього цього обладнання цілісного навчально-виховного процесу? Крім бюджетного фінансування, необхідно широко залучати позабюджетні кошти. На наш погляд, треба створити на різних рівнях фонди ВНР (виховання, навчання, формування і розвитку школярів), які б збирали різні кошти для цих цілей, не виключаючи, а широко розвиваючи і практичну діяльність школярів.

Щоб зацікавити керівників шкіл, можна було б увести категорії навчально-виховних закладів: першу категорію присвоювати школі, в якій

існує традиційна організація тільки одного виду діяльності – навчання школярів, а 10-ту давати тій школі, у якій організовано десять видів діяльності і спілкування школярів. За підвищення категорійності можна було б доплачувати керівникам шкіл 10 % за організацію додаткового виду діяльності і відкривати фінансування відповідної ставки організатора різноманітної діяльності і спілкування школярів, а також фінансування матеріального центру.

Ось деякі з пропозицій, новацій, народжених у результаті аналізу макаренківської логіки організації виховально-навчального процесу з приматом людинотвірних видів діяльності. Необхідна державна (Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України) і наукова (НАПН України і відповідних НДІ в центрі і на місцях) реалізація цього напрямку – цілісного навчально-виховного процесу. Потрібний пошук інших механізмів перетворення сучасної школи, враховуючих реальність сьогодення і майбутні величні перспективи перетворення ХХІ століття.

Що ми пропонуємо?

- *По-перше*, переглянути місце, роль і значення традиційної парадигми в освіті „Знання – сила!”, тому що можна знати, але не робити, не застосовувати отримані знання на практиці через внутрішні (моральну позицію особистості) або зовнішні (знаючий фахівець не може в умовах ринкових відносин знайти роботу) причини. Ми вважаємо, що зміни у сфері освіти, які насуваються, слід визначити новою парадигмою: „Дії, творчий вчинок особистості на основі

ПРОПОЗИЦІЇ, *необхідні для того, щоб змінити навченість і вихованість сучасних школярів в аспекті їхньої практичної підготовки до життя, досягнення цілісного результату педагогічної діяльності:*

1. Вплив, дії педагогів у масовій школі часто авторитарні. Необхідне досягнення сприяння, тобто допомоги в організації самодіяльності школярів.
2. У масовій школі надмірний обсяг словесного впливу. Необхідна реалізація заповіту Л. М. Толстого про те, що „не одним тільки словом” розвивається людина, а за допомогою всіх своїх чуттів, тобто організація цілісного навчально-виховного процесу.
3. У масовій школі панує сидяча педагогіка. Необхідно кількість уроків привести у фізіологічно здорову норму.
4. У масовій школі превалює виконавська педагогіка. Вимагається робити те, що скаже вчитель. Необхідний розвиток самостійності, ініціативності, творчості школярів.
5. У масовій школі є тільки навчальні приміщення (клас, майстерня, спортзал). Необхідні матеріальні центри різноманітних видів діяльності і спілкування школярів.
6. У масовій школі мало говориться про людину. Необхідне введення курсу „Людинознавство”.
7. У масовій школі панує репродуктивний спосіб педагогічної діяльності. Необхідне розвивальне цілісне виховання, навчання, формування, розвиток самодіяльності школярів.
8. У масовій школі оцінюється тільки навченість. Необхідне врахування і вихованості.
9. У масовій школі вчителі погано знають своїх учнів. Необхідне введення діагностики цілісного розвитку особистості школярів.
10. Сучасна школа – місце служби вчителя й учня. Необхідна школа співтворчості, спільної життєдіяльності вчителя й учня у різноманітних видах діяльності і спілкування школярів.
11. Сучасна школа в основному формує теоретичні відносини. Необхідне формування системи типових цілісних (практичних і теоретичних) відносин особистості школярів.
12. У сучасній школі існує тільки навчальний план. Необхідний цілісний навчально-виховний план.
13. У сучасній школі вчитель в основному займається урокодавством. Необхідна єдність навчальної і виховної роботи педагога.
14. Сучасна школа погано готує до життя, праці. Необхідна організація самовизначення особистості школяра в сучасному (варіативних програмах навчання та виховання) і в майбутньому виборі сенсу життя і професії.
15. У сучасній школі матеріальні злидні. Необхідне нормальне фінансування потреб педагогів і школярів (10 % національного доходу).
16. У сучасній школі мало гуманності і краси. Необхідно організувати образ гуманних стосунків та естетично емоційного життя школярів.
17. Школі потрібно бути центром чистоти та охайності.

Ці зміни, підтверджені всією логікою нашого дослідження, мають на увазі й інші підходи. Сенс їх полягає в тому, щоб у школу прийшло повнокровне життя з сучасними потребами відновлення і відродження кращих прогресивних напрямків нашого суспільства в цілісній особистості школяра.

ГОЛОВНІ ЗАВДАННЯ

реалізації практичної підготовки школярів до життя

1. Потрібна реформа фізичного розвитку школярів. Причому не тільки на уроках фізкультури, а й у психології взаємовідносин (необхідно зняти всі передумови неврозів, стресів). Треба посилити увагу до гігієни розумової праці учнів. Перша мета нової школи – особистість повинна бути здоровою.
2. Змінити емоційні стосунки між педагогами й учнями та між учнями. Слід усунути крик, грубість, бездуховність. Розвинути гуманно-особистісні стосунки школярів.
3. Відтворити систему трудової підготовки школярів не тільки у сфері матеріального виробництва (що було метою радянської політехнічної школи, де готували переважно верстатників-слюсарів, токарів), але й у сфері культури, науки, мистецтва, де потрібна інтелектуальна творча праця.
4. Створити систему суспільного виховання, що сприяє розвитку таких особистісних якостей школяра, який умів би реалізувати свої права на гідний рівень життя і виконувати обов'язки як законслухняний член суспільства, громадянин держави.
5. Поглибити процес морального розвитку, щоб подолати розрив думки, слова і справи у повсякденному житті школи й суспільства.
6. Приділити більше уваги демократичним об'єднанням молоді (первинним, класним, учнівським колективам), педагогам (у виховному колективі). Сприяти різноманітному змістовному спілкуванню учнів і педагогів.
7. Розвивати процес свободи вибору учнями предметів, учителів, темпу, логіки навчання. Навчальні предмети повинні містити відомості не лише основ наук, а й відбивати реальний навколишній світ, дійсність. Те, що ми називаємо „креатосферою” людини, є те, що невіддільне від внутрішнього світу і зовнішньої поведінки цілісної конкретної людини.

ЛІТЕРАТУРА

1. Антуан де Сент-Екзюпери. Цитадель: роман-притча / Антуан де Сент-Екзюпери. – М. : ООО „Изд-во АСТ”, 2003.
2. Бодалев А. А. Личность и общение: избр. тр. / Бодалев А. А. – М. : Педагогика, 1983. – 272 с.
3. Католиков А. А. Моя семья / Католиков А. А. – М. : Педагогика, 1990. – 224 с.
4. Макаренко А. С. ФД-1: пед. соч.: в 8 т. – Т. 2. – М. : Педагогика, 1983. – С. 103–214.
5. Наумов Б. М. Школа-поліцентр: модель, план, організація діяльності / Наумов Б. М. – Х. : Кроссрод, 2010. – 119 с.
6. Этюды о В. А. Сухомлинском: пед. апокрифы; под ред. О. В. Сухомлинской. – Х. : Акта, 2008. – 431 с.

Борис Наумов

К вопросу о практической подготовке школьников к жизни

В статье рассматриваются методология практической подготовки школьников к жизни.

Ключевые слова: методология, практическая подготовка, полицентризм.

Boris Naumov

On schoolchildren' practical preparation for life

The paper treats methodology of schoolchildren's practical preparation for life.

Key words: methodology, practical preparation, polycentrism.

знань, мислення, почуттів, моральності – сила!”.

- Нами розроблена формула нової підготовки вчителя-вихователя за формулою „9+9”, що означає: педагог половину свого тижневого навантаження відводить викладацькій діяльності, а другу половину присвячує позаурочній, позакласній, позашкільній виховній роботі зі школярами зі свого предмета в ігровій, естетичній, екологічній, соціальній, спортивно-фізичній, санітарно-побутовій та інших діяльності. Ми переконані, що зниження навчального навантаження у його традиційному вигляді на уроках і різноманітність його в інших видах принесе фізичне і моральне здоров'я тому народу, який зуміє перейти швидше на таку поліцентричну систему підготовки¹.
- Потрібна велика науково-практична робота з розробки змісту поліцентричної освіти – навчальних програм, навчальних предметів і програм виховної діяльності, написання підручників і навчальних посібників, розробки методик діяльності педагогів і учнів.

¹ До речі, Харківщина, не зважаючи на труднощі, ухвалила рішення про проведення експерименту зі створення шкіл ХХІ століття – поліцентрів (див. С. 69).

Вважаємо стратегічним і тактичним завданням створення міжнародного фонду „Поліцентр”. Звертаємося до усіх, хто може порадою або коштами допомогти в його організації, телефонувати або писати на адресу:

61168, Україна, м. Харків,
вул. Блюхера, 2,
ХНПУ імені Г.С. Сковороди,
кафедра загальної педагогіки,
Наумову Борису Миколайовичу;
61141, Україна, м. Харків, а/с 678.
тел.: 68-16-78, 701-48-35.

ШКОЛА-ПОЛІЦЕНТР: МОДЕЛЬ, ПЛАН, ОРГАНІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ

РЕДАКЦІЙНА
РЕЦЕНЗІЯ

Керівникам шкіл, організаторам виховної роботи в школі, студентам вищих навчальних закладів пропонується навчальний посібник, в якому розкривається науково-методичне забезпечення цілісності педагогічної діяльності, що базується на понятті поліцентризму – теоретико-методологічній та дослідно-експериментальній системі в сучасній педагогіці, спрямованій на розвиток в освітніх і соціальних сферах особистості школярів, студентів, людини як цілісності.

Посібник складається з двох розділів. У першому розкрито теоретичні основи поліцентризму та окремі аспекти науково-методичного забезпечення цілісності педагогічної діяльності; надано рекомендації щодо вивчення особистості дитини, організації навчально-виховного процесу в школі-поліцентрі. У другому розділі, підготовленому директором експериментальної школи Н. В. Прибиловською, описано досвід упровадження в педпрактику нововведень у Харківській загальноосвітній школі I-III ступенів № 52, виокремлює позитивні фактори, які на сьогодні дозволяють здійснити системно-цільові принципів зміни на шляху до створення адаптивної школи.

Представлений досвід роботи з цілісного розвитку особистості людини, особистості учня, студента в освітніх технологіях збігається із стратегічною лінією державної політики в галузі освіти і педагогічної науки з проголошенням людини, її особистісного розвитку магістральним на-

прямом діяльності НАПН України.

Окрім теоретичних положень, автором пропонується практичні кроки: вперше розроблені основи методики цілісного вивчення особистості школяра, де звертається увага в першу чергу на питання, які необхідно знати вчителю, вихователю, тобто педагогам, які поставили мету цілісного розвитку особистості школяра (див. вріз).

Посібник є практичним дорожовказом організації школи на нових засадах, тож не залишить байдужим жодного творчого читача.

Наумов Б.М.
Школа-поліцентр:
модель, план,
організація
діяльності. –
Х. : Кросроуд,
2010. – 119 с.

МЕТОДИКА ЦІЛІСНОГО ВИВЧЕННЯ ОСОБИСТОСТІ

Методика цілісного вивчення особистості передбачає проведення **тесту-опитувальника** за такими розділами:

1. Ставлення до ідеології, політики, моралі.
2. Ставлення до Батьківщини, суспільства, держави.
3. Ставлення до людства.
4. Ставлення до діяльності.
5. Ставлення до інших людей.
6. Ставлення до наслідків діяльності.
7. Ставлення до мистецтва.
8. Ставлення до природи.
9. Ставлення до здоров'я.
10. Ставлення до самого себе.

Повністю **методика вивчення особистості школяра складається з трьох компонентів:**

- питальника (що вивчати);
- методів вивчення (як вивчати);
- вивчаючого (хто буде вивчати).

У роботі представлено достатньо повно перший компонент, оскільки інші, на думку авторів, сповна розроблені сучасною педагогікою, хоч при традиційній технології розвитку особистості в масовій школі вони використовуються недостатньо.

Управління
школою

УДК 37.035: 316.46:
378.011.3-051

ВИХОВАННЯ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ ВЧИТЕЛЯ

У статті розглянуто стан та перспективи виховання лідерських якостей під час професійної підготовки вчителя. Розкрито потенціал системи студентського самоврядування вищого навчального закладу у вихованні педагогів-лідерів.

Ключові слова: лідер, лідерство, лідерські якості, професійна підготовка, студентське самоврядування, вищий педагогічний навчальний заклад, майбутній учитель.

**Юрій
КРАЩЕНКО**

Аспірант кафедри педагогічної майстерності та менеджменту, почесний голова студентської ради Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка, віце-президент ВМГО „Національний студентський союз”

С л о в о „лідер” (англ.) означає „ведучий” або той, хто веде за собою. Слово „педагог” у Стародавній Греції означало дослівно „провідник дитини”. Етимологія цих понять свідчить про те, що лідер і педагог мають вести за собою, бути прикладом для оточуючих, ідеалом для наслідування. Саме тому лідерськими якостями має володіти кожен учитель. Виховання лідерських якостей повинно стати одним із базових компонентів професійної підготовки майбутнього педагога.

Метою статті є дослідження стану та перспектив виховання лідерських якостей у професійній під-

готовці вчителя. **Завданням** є розкриття потенціалу системи студентського самоврядування вищого навчального закладу у вихованні педагогів-лідерів.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

У психологічному словнику поняття „лідер” визначається як „найбільш авторитетна особистість, що реально відіграє центральну роль в організації діяльності та регулюванні відносин у групі. Володіє сукупністю якостей, що необхідні для успішної керівної діяльності” [3, С. 280].

Автор соціально-психологічної теорії Б. Паригін розглядає особистість лідера як члена групи, котрий спонтанно висувається на роль неофіційного керівника в умовах визначеної, специфічної і, як правило, достатньо значущої ситуації, щоб забезпечити організацію спільної, колективної діяльності людей для найшвидшого

і успішного досягнення загальної цілі [4, С. 302–303].

Аналізуючи структуру міжособистісних стосунків у контексті формування організаторських умінь, вчений А. Лутошкін стверджує, що було б грубою помилкою визначати лідерів у колективі тільки за їх рухливістю, говірливістю, комунікабельністю, сонцясяйними посмішками. Лідер своєю поведінкою активно впливає на інших осіб і їх поведінку. А. Лутошкін образно зазначає: „Лідери – це ті самі „вузлики”, від яких розходяться і до яких сходяться нитки зв’язків у групах і колективах” [5, С. 47].

Психологи Л. Уманський та Р. Кричеський під лідерством розуміють „явище активного ведучого впливу особистості – члена групи – на групу в цілому” [6, С. 82]. Дослідники розглядають лідерство як одну з форм громадської активності особистості в групі. Лідируюча особистість завжди займає активну життєву позицію, вона авторитетна для членів групи, з нею вони ідентифікуються.

Дослідник В. Стрижко зазначає: „Лідерство зобов’язує. Лідерство – це завжди спаяна з високою відповідальністю здатність задавати високий рівень, планку розуміння і рішення найрізноманітніших проблем. Не можна не враховувати, що лідерство – це завжди ще й постійна

АНАЛІЗ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Питання лідерства завжди викликали жвавий інтерес у вітчизняній та зарубіжній соціально-психологічній і педагогічній науці. Зарубіжні дослідники Е. Богардус, К. Берд, Р. Лорд, Р. Стогдил, Ф. Фідлер, Д. Філліпс здійснили значний вклад у розвиток теорій лідерства. Ціннісні й етичні аспекти лідерства розглядали П. Костенбаум, К. Ходжкінсон та ін. Процеси керівництва і розвитку лідерства в освіті досліджували У. Бенніс, Д. Сіск, М. Ломбард.

Ключові питання лідерства висвітлено у працях І. Волкова, Н. Жеребової, Р. Кричеського, А. Петровського, Л. Уманського, Б. Паригіна, Л. Божович та ін. У дослідженнях Д. Дьюї, О. Залужного, О. Лозинського, А. Макаренка, С. Русової, В. Сухомлинського, С. Шацького висвітлено процеси розвитку педагогічного колективу та виховання лідерів. С. Шацький наголошував, що реалізація лідерських якостей учителем повинна ґрунтуватися на відчутті ним власної професійної відповідальності за подальшу долю маленьких вихованців.

Ряд вчених (Н. Белякова, В. Каширін, Є. Лук’янчиков, О. Маковський, Н. Мараховська, О. Романовський, О. Скрипніков) розглядали необхідність формування лідерських якостей майбутніх учителів у процесі навчання. Н. Семченко досліджувала розвиток лідерських якостей майбутніх учителів у позааудиторній діяльності; А. Лутошкін, М. Лукашевич, О. Снісаренко, Л. Сніцар – у громадській діяльності. Питання лідерської ролі вчителя вивчали також І. Іванов, Ю. Гільбух, О. Киричук, Я. Коломийський, К. Кларк, А. Болдвін, Л. Темен, Д. Кетена.

Науково-теоретичні основи професійної підготовки вчителя висвітлено у працях таких відомих науковців, як В. Кремень, І. Зязюн, Н. Ничкало, Г. Троцько, М. Гриньова, М. Євтух, В. Сластьонін, Н. Тарасевич, В. Лозова, В. Радул, В. Луговий та ін.

В. Громовий переконаний, що „прогрес освіти у ХХІ столітті можливий лише через розвиток лідерського потенціалу всіх учасників освітнього процесу”. Дослідник наголошує: „Саме вони (лідери) й тільки вони є каталізаторами розвитку системи освіти взагалі і будь-якого навчального закладу зокрема” [2, С. 8].

Аналіз психолого-педагогічної літератури, анкетування та опитування студентів, власного практичного досвіду дозволив виокремити протиріччя щодо зазначеної проблематики, зокрема:

- між потребою студентства у лідерстві й соціальної активності, творчій самореалізації та відсутністю адекватних організаційних форм роботи зі студентською молоддю;
- між потребою системи освіти у лідерах нового покоління та фактичним рівнем розвитку лідерських якостей у майбутніх учителів;
- між науково розробленими концепціями й теоріями лідерства та недостатнім їх упровадженням у практику студентського самоврядування.

СТУДЕНТСЬКЕ САМОВРЯДУВАННЯ: результати досліджень

Лідерство і студентське самоврядування тісно взаємопов'язані. Функціонування студентського самоврядування у вищих навчальних закладах неможливе без прояву лідерських якостей його учасників. Разом з тим студентські самоврядні організації – це практична школа лідерства, виховання цілої гами особистісних якостей, котрі необхідні кожній людині в подальшій професійній діяльності.

Студентське самоврядування педагогічного університету – згуртована система виховного впливу майбутніх учителів один на одного. Навички, здобуті за кілька років діяльності у студентському самоврядуванні вищого навчального закладу, сприяють подальшому розвитку вміння спілкуватися з колегами по роботі, учнями, батьківським корпусом, представниками влади і громадськості. Лідерські якості, як сукупність характеристик особистості, що допомагають їй займати лідируючі позиції в групі, виявляються насамперед в організаторських здібностях, умінні здійснювати значний вплив на поведінку і настрої людей, бути прикладом для наслідування. Професія вчителя є однією з найбільш складних і відповідальних, що вимагає від особистості значного рівня розвитку лідерських якостей, організаційних здібностей [16, С. 40–41].

Проведене нами опитування серед студентів III курсів Тернопільського національного педагогічного університету імені В. Гнатюка, Луганського національного університету імені Т. Шевченка, Полтавського національного педагогічного університету імені В. Короленка засвідчило, що 56,8 % задоволені рівнем діяльності студентського самоврядування, 15,1 % уважають, що робота органів студентського самоврядування не відповідає вимогам сучасного розвитку вищої педагогічної школи, 18,5 % майбутніх учителів переконані, що громадська діяльність, організована самоврядуванням, не завжди враховує їх інтереси. На жаль, частина студентів вищих педагогічних навчальних закладів (близько 10 %) не бачить значущості та цінності в запропонованих формах громадської діяльності, не можуть зрозуміти, у чому полягає її кінцевий результат та пов'язати виконувани ними доручення з підсумками роботи всього колективу.

Наші дослідження показують, що 7,8 % студентів не мають громадських доручень, 21,5 % виявляють свою активність на рівні присутності, 26,4 % допомагають студентському активу в організації заходів, 9,8 % є відповідальними за проведення окремих частин заходу. Близько 25 % майбутніх учителів самостійно вирішують весь цикл лідерських та організаційних питань „ціль – процес – результат”. Відповідно, лише остання група студентів виконує діяльність, яка повною мірою моделює педагогічну (аналіз ситуації, постановка цілі, вибір засобів досягнення цілі, організація процесів взаємодії і взаємовідносин людей, виконання оцінювальних дій). ▶

конкуренція, що приймає часто дуже жорсткі форми” [7, С. 10].

У своїх працях видатний полтавський просвітитель А. Макаренко розкривав педагогічні прийоми, які дозволяють вихователю закріпити свій авторитет як неформального лідера. Вихователь може сприяти встановленню гарної дисципліни в колективі вихованців за умови, що він сам буде зразком для дітей у пунктуальності та дисциплінованості. А. Макаренко вважав, що кожен педагог-початківець може стати справжнім майстром педагогічної праці, авторитетним лідером для дітей. Але для цього він повинен сумлінно працювати над удосконаленням своєї особистості, постійно підвищувати професійну кваліфікацію, цілеспрямовано розвивати у себе здібності ефективно впливати на дитячий колектив і кожного вихованця окремо. Унікальністю вирізняється досвід організації самоврядування у закладах, очолюваних А. Макаренко [8].

В. Сухомлинський вважав, що лідерські якості необхідно цілеспрямовано виховувати в кожній молоді людини. Видатний педагог уважав, що кожна особистість повинна залежно від специфіки ситуації виконувати функції і керівника-лідера, і підлеглого, усвідомлено підкоряючись наказам іншої особи. Причому видатний педагог

нагадував, що „*підпорядкованість і керівництво поза активною діяльністю... неможливі*”, що ефективне виховання лідерських якостей відбувається тільки в процесі діяльності, котра має „ясраво виражений суспільний, громадянський зміст”.

Щоб стати лідером для інших, треба, передусім, стати лідером власної долі. „Перш ніж керувати іншими, людині потрібно навчитися керувати собою, змушувати себе робити те, що наказує власне сумління... У товаристві спільної боротьби людина пізнає іншу людину, у неї народжується найважливіша духовна потреба – потреба в іншій людині, у її підтримці, в тому, щоб допомогти їй”, – стверджував В. Сухомлинський [9, С. 602].

Лідерство вчителя, на думку В. Сухомлинського, виявляється насамперед у його здатності активно впливати на розвиток дитини, забезпечувати її повноцінне формування як особистості, бо „вчитель не тільки відкриває світ перед учнем, але й стверджує дитину в оточуючому світі як активного творця, ... який відчуває почуття гордості за свої успіхи [10, С. 158]. Педагог може стати справжнім лідером тільки у тому разі, коли зможе досягти стану „гармонії серця і розуму” [11, С. 9].

Психолог В. Моргун, звертаючи увагу на до-

Оскільки студентське самоврядування є середовищем розвитку і виховання лідерських якостей, ми вирішили в лютому 2011 року серед усіх студентів природничого факультету Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка провести **анкетування**. Його головна мета – визначити ставлення студентів до самоврядування та студентських лідерів груп, визначити „больові точки” у розвитку студентської самоврядності факультету. *Респондентам запропоновано відповісти на такі запитання:*

- Ти цікавишся студентським життям? (так, ні)
- Ти знаєш про існування студентської ради факультету? (так, ні)
- Звідки ти дізнався (дізналася) про діяльність студентської ради факультету?
- Як ти оцінюєш діяльність старости, культорга, профорга групи за п'ятибальною шкалою? Поясни свій вибір.
- Як ти оцінюєш діяльність студентської ради природничого факультету за п'ятибальною шкалою?
- Що необхідно зробити для підвищення ефективності студентського самоврядування природничого факультету?
- Як ти оцінюєш роботу куратора-викладача своєї групи за п'ятибальною шкалою?
- З якою періодичністю куратор працює з групою?
- Чи бажаєш ти брати участь у студентському самоврядуванні природничого факультету?

Абсолютна більшість респондентів (94 %) зазначила, що вони цікавляться студентським життям; 95,6 % – знають про існування студентської ради природничого факультету. Але слід виробити більш інноваційні форми популяризації студентського самоврядування: тематичні флеш-моби, квести, інтелектуальні та спортивні командні змагання, активність у соціальних мережах та блогах, опитування щодо актуальних питань тощо.

На „*відмінно*” оцінюють діяльність студентського активу своїх академічних груп (старост, культорга, профорга) 42,6 % опитаних, на „*добре*” – 35,8 %, на „*задовільно*” – 13,1 %, негативно – близько 8 %. Як бачимо, загалом студенти позитивно оцінюють роботу лідерів своїх груп. Разом з тим, частка тих, хто задовільно та незадовільно оцінює діяльність старост, культоргів і профоргів груп складає близько 20 %, тобто кожен п'ятий студент. Проблема вбачаємо в адекватному виборі групою своїх лідерів, котрі мають якісно виконувати обов'язки та повноваження, якими їх наділили. У групах з високим показником „*недовіри*” рекомендуємо проведення тренінгів зі згуртування, тимблдингу, виконання видів діяльності, котрі потребують концентрації спільних зусиль кожного студента заради досягнення спільної мети.

Діяльність студентської ради природничого факультету 34,6 % респондентів оцінюють на „*відмінно*”, 37,2 % – „*добре*”, 19,2 % – „*задовільно*”, близько 9 % – „*незадовільно*”. Вважаємо проте, що необхідно активізувати безпосередню взаємодію студентських лідерів факультету зі студентством. Актуальними будуть діалогічні форми інтерактиву: опитування, інтерв'ювання на предмет зацікавленості тими чи іншими заходами студентського самоврядування.

Водночас нами помічена тривожна тенденція: кількість тих, хто негативно оцінює діяльність студентської ради факультету, збільшується серед студентів IV–V курсів. Одна з причин цього – наразі серед студент-

ських лідерів факультету виключно представники I-III курсів, оскільки на початку 2010/2011 н. р. було здійснено перевибори до самоврядування. Представники старших курсів втрачають довіру до студентського самоврядування. Запобігти цьому можна шляхом тісної співпраці студентів молодших і старших курсів, наприклад, залучаючи старшокурсників як кураторів-наставників академічних груп I-II курсів. У цьому також додатковий резерв виховання лідерських якостей майбутніх учителів. Також студентське самоврядування має орієнтуватися на одну з базових потреб студентів IV-V курсів – працевлаштування. Вважаємо, що затребуваними для старшокурсників будуть семінари-тренінги з методик самопрезентації, написання резюме, взаємодії з роботодавцями, допомога у пошуку тимчасового працевлаштування тощо. У нагоді стане досвід співпраці студентської ради університету з Полтавським обласним молодіжним центром праці.

Серед заходів, які необхідно здійснити для підвищення ефективності студентського самоврядування природничого факультету, майбутні вчителі називають: „залучати бажаючих до роботи”, „сприяти ініціативності, самостійності студентів”, „підвищити відповідальність за роботу”, „дати більше грошей студентам і більше волі обирати потрібні предмети”, „зацікавлювати якомога більше студентів”, „створити сильну команду”, „радитись зі старшими курсами”. Спектр цих пропозицій в цілому відображає позицію студентства.

78,6 % опитаних оцінили роботу кураторів на „відмінно” та „добре”, 12,9 % – „задовільно”, близько 8 % – „незадовільно”. На запитання: „З якою періодичністю куратор працює з групою?” 53,5 % дали відповідь – „раз на тиждень”, 26,9 % – „кілька разів у місяць”, 4 % – „кілька разів у семестр”, 4,6 % – „тільки на заняттях, які веде куратор-викладач”. І 11 % відповіли, що куратор зовсім не працює з академічною групою. Тобто є такі групи, в яких куратори формально існують, але не виконують своїх обов'язків.

Куратор на початковому етапі створення колективу покликаний поповнити дефіцит необхідного рівня лідерства, допомогти у виборі активу групи. У завдання куратора входить також забезпечення необхідного рівня знань і умінь студентів у самоврядуванні своїм колективом. У ряді публікацій обґрунтовується думка про відміну інституту кураторства. Ми згодні з В. Горчаковою в тому, що така позиція передчасна. За її даними, лише менше половини студентів висловлюються за скасування кураторства з причини формального ставлення кураторів до своїх обов'язків та відсутності у них необхідних особистісних якостей для роботи зі студентами [17, С. 80]. В. Горчакова вважає, що можливим виходом з цієї ситуації може бути стимулювання управлінської праці куратора шляхом не щомісячної надбавки до зарплати, а одноразової, після досягнення необхідного рівня самостійності та самоврядування групи. Впоравшись зі своїм завданням до другого семестру, куратор може бути звільнений від безпосередньої організаторської роботи в групі, переведений у статус наставника з передачею своїх функцій організаційному центру групи. Досвід А. Макаренка свідчить про те, що до 1930 року в комуні імені Ф. Дзержинського були ліквідовані посади вихователів, оскільки комунари настільки вирости і їх самоврядування досягло такого високого рівня розвитку, що вони вже могли надалі самі вести загони.

свід діяльності педагогів-класиків, виокремлює такі **рис** **лідера сучасної освіти**:

- інноваційний характер, вдале поєднання власних творчих пошуків із відомими педагогічними технологіями, у т. ч. і в управлінській діяльності;
- сміливість у відстоюванні своїх творчих ідей;
- уміння налаштувати колектив на неперервну цікаву працю, що обов'язково дає результат;
- постійний пошук кращих рис колег, спрямування їх на зростання особистості і колективу. „Затушування” негативів (які є у кожної людини) кращими рисами, здобутками, перспективами;
- органічне поєднання контролю з боку керівника і самоконтролю самих працівників (вихованців) [12, С. 20].

Д о с л і д н и ц я
В. Ягоднікова визначає лідерські якості як „якості особистості, які забезпечують ефективне лідерство, а саме: індивідуально-особистісні і соціально-психологічні особливості особистості, що впливають на групу і призводять до досягнення мети” [13, С. 7–8]. Лідерські якості є різновидом соціально-психологічних властивостей особистості, оскільки вони дійсно відображають ставлення до лю-

дей і суспільства взагалі й виявляються в її суспільній поведінці та вчинках.

Сучасна дослідниця Н. Мараховська визначає *лідерські якості* вчителя як інтегроване особистісне утворення, що сприяє якісному здійсненню педагогічної діяльності і включає мотиви, знання, лідерські вміння та стійку лідерську позицію [14, С. 7]. Здійснюючи аналіз першоджерел, Н. Семченко визначила систему провідних для педагогів лідерських якостей, які включають інтелектуально-креативні, морально-вольові, організаторсько-ділові й емоційно-комунікативні групи якостей [15, С. 9]. У вихованні лідерських якостей Н. Семченко вбачає стрижневий напрям у підготовці майбутнього вчителя, бо зазначені якості присутні в усіх компонентах підготовки педагога.

Відомо, що ефективність функціонування студентського самоврядування значною мірою залежить від рівня розвитку лідерських якостей його учасників. **Сучасна модель лідерства, що використовується у вітчизняній психології, базується на трьох основах, пов'язаних з визначенням:** а) змісту; б) стилю; в) характеру діяльності лідера.

Таку модель запропонував Б. Паригін [4, С. 305].

Л. Уманський та Б. Паригін за змістом розрізняють такі типи ліде-

СТУДЕНТСЬКЕ САМОВРЯДУВАННЯ Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка

Студентське самоврядування кілька років поспіль свою діяльність спрямовує на розвиток лідерських якостей майбутніх учителів. Семінари-тренінги для академічних груп допомагають виявити лідерів, залучити їх до діяльності в системі студентського самоврядування, яка, в свою чергу, сама починає продукувати лідерів. На місцевому рівні своєрідною університетською лабораторією виховання лідерських якостей майбутніх учителів є молодіжний проект „Полтавська школа студентського самоврядування „Лідер майбутнього” (далі – Школа), який функціонує за участі і підтримки управління у справах сім'ї, молоді та спорту Полтавської міської ради. Співорганізатори Школи – органи студентського самоврядування провідних вищих навчальних закладів м. Полтави (Полтавський університет економіки і торгівлі, ВДНЗ „Українська медична стоматологічна академія”, Полтавський національний технічний університет імені Ю. Кондратюка).

Протягом навчального року слухачі Школи відвідують лекції та семінари-тренінги з лідерства, ділового етикету, студентського та місцевого самоврядування, психології керівника, фандрайзингу, методів командотворення, конфлікт-менеджменту, місцевого самоврядування тощо. Одна з концептуальних ідей Школи – домінуючими мають бути активні форми роботи [19, С. 5–6]. Майбутні вчителі, котрі беруть участь у проекті як слухачі, проходять стажування у відповідних структурних підрозділах виконавчого комітету Полтавської міської ради (управління освіти, управління у справах сім'ї, молоді та спорту). Завершальний етап проекту – ділова гра та тематична атестація, де учасники Школи в максимально наближених до реальних умов громадянського суспільства, використовуючи отримані знання та навички з лідерства, формують команди, обирають поміж себе лідерів, пишуть проекти, проходять всі „інстанції” („міське самоврядування”, „бізнес” і „фонд”), публічно захищають його. Цього року ділова гра відбулася 4-5 червня 2011 року в Дитячому оздоровчому центрі „Орлятко” Державної податкової адміністрації (с. Матвіївка Котелевського району Полтавської області). У заході взяли участь близько 50 учасників Школи. Перемогу в багатоступеневому конкурсі здобув проект „Полтавська школа молоді сім'ї”, котрий буде реалізовано у 2012 році авторським колективом студентських лідерів спільно з Управлінням у справах сім'ї, молоді та спорту виконавчого комітету Полтавської міської ради.

Заключний етап Школи – зарахування кращих слухачів проекту до кадрового резерву виконавчого комітету Полтавської міської ради та вручення сертифікатів за підписом Полтавського міського голови.

ЛІТЕРАТУРА

1. Шацкий С. Т. Работа для будущего: Докум. повествование / Сост. В. И. Малинин, Ф.А. Фрадкин. – М. : Просв., 1989. – 223 с.
2. Громовий В. Ми йдемо до лідерства // Імідж сучасного педагога. – 2007. – № 7–8 (76–77). – С. 8–11.
3. Психологический словарь / Под ред. В. Г. Давыдова, А. В. Запорожца, Б. Ф. Ломова и др. – М. : Педагогика, 1983. – 448 с.
4. Парыгин Б. Д. Основы социально-психологической теории. – М., Мысль, 1971. – 348 с.
5. Лутошкин А. Н. Как вести за собой: Старшеклассникам об основах орг. работы / Под ред. Б. З. Вульфова. – 3-е изд., перераб. и доп. – М. : Просвещение, 1986. – 208 с.
6. Уманский Л. И. Психология организаторской деятельности школьников: Учеб. пособие для студ. пед. ин-тов. – М. : Просвещение, 1980. – 160 с.
7. Стрижко В. А. Краткое слово о философии для лидера. – Харьков: Экограф, 2002. – 188 с.
8. Кращенко Ю. П. Пределы студенческого самоуправления: дискуссия в контексте макаренковского наследия // Мировое признание педагогического наследия А. С. Макаренко: сб. науч. трудов / Российская Академия образования, Российское педагогическое общество. – М., Нар. образование, 2010. – С. 116–120. – (Макаренко: альманах. 2010/2).
9. Сухомлинський В. О. Розмова з молодим директором школи / Вибрані твори: В 5 т. – Т. 4. – К., 1977.
10. Сухомлинский В. А. Сердце отдаю детям. – К. : Рад. шк., 1988. – 272 с.
11. Сухомлинский В. А. Сто советов учителю. – К. : Рад. шк., 1984. – 254 с.
12. Моргун В., Матвієнко П. Нарис творчості українських і світових лідерів трудової педагогіки // Імідж сучасного педагога. – 2007. – № 7–8 (76–77). – С. 16–20.
13. Ягоднікова В. В. Формування лідерських якостей старшокласників в особистісно-орієнтованому виховному процесі загальноосвітньої школи: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.07 „Теорія і методика виховання”. – Луганськ, 2006. – 20 с.
14. Мараховська Н. В. Педагогічні умови формування лідерських якостей майбутніх учителів у процесі навчання дисциплін гуманітарного циклу: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 „Теорія і методика професійної освіти”. – Харків, 2009. – 20 с.
15. Семченко Н. О. Педагогічні умови формування лідерських якостей майбутніх учителів у позааудиторній діяльності: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 „Теорія і методика професійної освіти? / Н. О. Семченко. – Харків, 2005. – 20 с.
16. Кращенко Ю. П. Студентське самоврядування як середовище виховання лідерських якостей майбутніх учителів / Проблеми сучасної педагогічної освіти : зб. наук. пр. Сер. : Педагогіка і психологія. – Ялта : Крим. гуманіт. ун-т, 2010. – Вип. 26. – Ч. 3. – С. 38–45.
17. Горчакова В. Г. Предпосылки, противоречия и принципы развития студенческого самоуправления // Пед. образование. – М., 1990. – Вып. 2. – С. 77–82.
18. Бугаенко Н. П. Педагогические условия и организационные формы развития студенческого самоуправления в современном вузе: автореф. дис. на соиск. уч. степ. канд. пед. наук: спец. 13.00.01 „Общая педагогика, история педагогики и образования”. – Пятигорск, 2004. – 20 с.
19. Методики самопізнання майбутнього лідера: [збірник тестових методик] / Упоряд. М.В. Гриньова, Ю. П. Кращенко, Н. В. Беяева. – Полтава : Видавцтво Шевченко Р. В., 2011. – 116 с.

рів: *лідер-організатор* (уміє швидко й чітко розподіляти завдання, оперативно приймати рішення, здійснювати контроль за їх виконанням); *лідер-ініціатор* (висуває пропозиції, ініціативи, веде за собою особистим прикладом, пропонує програму поведінки), *лідер-генератор емоційного настрою* (підтримує бадьорий настрій у групі, заряджає членів колективу своєю енергією). За стилем керівництва виділяють: *авторитарний, демократичний і такий, що об'єднує два перших типи*. За характером діяльності: *універсальний* (виявляє лідерські якості в основних видах діяльності групи); *функціональний* (виявляє лідерські якості лише в одному виді діяльності); *стійкий* (постійно виявляє лідерські якості); *ситуаційний* (виявляє лідерські якості тільки в певній ситуації).

У ряді досліджень (А. Крикунов та ін.) виявлено, що здібні лідери-організатори помічають інших лідерів у своїх групах і цілеспрямовано їх стимулюють. Установлено, що в органах студентського самоврядування високого рівня розвитку є кілька лідерів різних типів, а лідерство урізноманітнюється по видах групової діяльності.

З метою виявлення стану виховання лідерських якостей у професійній підготовці вчителів 25 травня 2011 року під час проведення Форуму лідерів

органів студентського самоврядування, котрий відбувся в Київському національному лінгвістичному університеті, нами було проведено відповідне опитування. 58,6 % респондентів вважають, що лідерські якості найдинамічніше розвиваються в активістів студентського самоврядування. Лише 15,9 % студентів зазначають, що викладачі на заняттях виховують педагогів-лідерів. Тому пріоритет у „полі лідерства” належить позааудиторним видам діяльності. 23,5 % респондентів переконані, що однією з головних перешкод у вихованні лідерських якостей майбутніх учителів є консерватизм та авторитарна позиція більшості викладачів. Тому встановлення суб'єкт-суб'єкт взаємодії на рівні „викладач – студент”, тактовна педагогічна участь професорсько-викладацького складу у студентському самоврядуванні є однією з головних умов розвитку лідерської позиції у студентів. С. Гнутов (голова Союзу студентів Луганщини, аспірант Луганського національного університету імені Т. Г. Шевченка) вважає, що „головною перешкодою у розвитку лідерських якостей майбутніх учителів є неусвідомлення ролі, місця і значущості студентського самоврядування як адміністрацією вищого навчального закладу, так і самими студентами”.

Ми погоджуємось з Н. Бугаєнко, яка вважає, що „вагому роль в організації студентського самоврядування відіграє особистість викладача вищої школи, уміння педагогів будувати взаєностосунки зі студентами на гуманній демократичній основі, їх намагання передати свій досвід самоврядування вихованцям” [18, С. 14].

Від редакції

Див. вріз на С. 75

ВИСНОВКИ З ДОСЛІДЖЕННЯ

і перспективи подальших розвідок у зазначеному напрямі

Від рівня розвитку студентського самоврядування вищого педагогічного навчального закладу значною мірою залежить кількість майбутніх учителів з високим рівнем розвитку лідерських якостей. Студентське самоврядування дозволяє його учасникам набути досвіду формального та неформального лідерства, а саме це є актуальною професійною необхідністю для вчителя. Поєднання в особистості педагога інструментального (ділового) та ефектного (експресивного, психологічного) лідера є важливою вимогою до шкільного вчителя. Вся діяльність студентського самоврядування побудована таким чином, що вимагає поєднання емоційного та ділового лідерства. Саме тому вбачаємо у студентському самоврядуванні вищого педагогічного навчального закладу могутній потенціал у вихованні професійно значущих лідерських якостей майбутніх учителів.

Юрій Кращенко

Воспитание лидерских качеств в профессиональной подготовке учителя

В статье рассматривается состояние и перспективы воспитания лидерских качеств во время профессиональной подготовки учителя. Раскрыто потенциал системы студенческого самоуправления высшего педагогического учебного заведения в воспитании педагогов-лидеров.

Ключевые слова: лидер, лидерство, лидерские качества, профессиональная подготовка, студенческое самоуправление, высшее педагогическое учебное заведение, будущий учитель.

Yuriy Kraschenko

Education of leader qualities in the professional preparation of the teacher

The state and prospects of education of leader qualities in the professional preparation of the teacher are considered in the article. The potential of the system of students self-government of the higher educational establishment in education of teachers-leaders is exposed.

Keywords: leader, leadership, leader qualities, professional preparation, students self-government, higher pedagogical educational establishment, future teacher.

Управління
школою

УДК 37.07: 37.091.12

**Світлана
ГУСАЧЕНКО**

Директор Прилуцького
ДНЗ „Дитячий будинок
інтернатного типу”,
Чернігівська область

Директор школи, ліцею, гімназії № 6 2011

78

ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ ІНТЕРАКТИВНОГО НАВЧАННЯ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ РАД

Автор ділиться творчими напрацюваннями використання технології інтерактивного навчання у роботі з педагогічними кадрами під час проведення педагогічних рад. Педагогічний колектив працює над упровадженням Базової програми розвитку дитини дошкільного віку „Я у світі”.

Ключові слова: Базова програма „Я у світі”, технологія інтерактивного навчання, розвиток особистості дитини.

Директор навчального закладу покликаний впливати на процеси розвитку, технологію, чинники, які зумовлюють результати роботи колективу. Основною формою взаємодії адміністрації і педагогічного колективу є педагогічні ради. Тому проведенню педагогічних рад надається над-

звичайно велика увага і передуює змістовна підготовка, яка передбачає не тільки опрацювання нормативно-правових документів, спеціальної літератури і фахових журналів, вивчення й аналіз роботи педагогів з конкретного питання, а й виконання творчих завдань, участь у виставках тощо.

Протягом останніх років усі педагогічні ради в дитячому будинку проводяться в нетрадиційній формі, зокрема: педрада „круглий стіл”, педрада-дискусія, педрада-дебати, педрада-творчий звіт („Атестація — розкриття і розвиток твор-

чих резервів педагогічних працівників”) та ін.

Сьогодні однією із найбільш популярних педагогічних технологій є технологія інтерактивного навчання. Використання інтерактивних методів у роботі з педагогічними кадрами спонукає педагогів до постійної творчості, а в зв'язку з цим, і до удосконалення, професійного та особистісного зростання, розвитку.

У роботі з педагогічними кадрами дитячого будинку активно використовується технологія інтерактивного навчання Кашлева Сергія Семеновича, доктора педагогічних наук, професора кафедри змісту і методів виховання Державного закладу освіти „Академія післядипломної освіти” Республіки Білорусь.

Провідним принципом цієї методології є ставлення до людини як до суб'єкта діяльності, пізнання, спілкування, творчості; як до суб'єкта своєї освіти, яка є основним фактором розвитку його гуманістичної сутності.

Ця технологія використовується під час проведення педагогічних рад, різних форм методичної роботи з кадрами, а також у роботі з дітьми.

Використання різноманітних інтерактивних методів навчання цієї технології сприяло створенню сприятливої конструктивної атмосфери у стосунках учасників педагогічного процесу, встановленню між ними багатогранної, змістовної комунікації, розвитку позитивної мотивації та спектру позитивних емоцій і почуттів.

Велике значення для активізації педагогічних працівників, зосередження їхньої уваги та економії часу має використання інтерактивної дошки.

Протягом 2010/2011 н. р. педагогічні ради в дитячому будинку проводилися в інтерактивному режимі за технологією інтерактивного навчання С. С. Кашлева.

Педагогічні ради готуються протягом місяця. Майже кожна педагогічна рада має свій девіз. Матеріали з підготовки до педагогічної ради розміщуються на стенді „Готуємось до педради”. Підготовка обов'язково включає видання наказу про проведення педагогічної ради, складання заходів з підготовки педагогічної ради, опрацювання відповідної літератури, перегляд відкритих заходів відповідно до складеного графіка та взаємовідвідування занять і режимних процесів, заповнення анкет, організацію виставок з теми педради тощо.

Як правило, такі педагогічні ради надзвичайно активізують усіх педагогів, забезпечують творчу участь

ВІЗИТКА ПРИЛУЦЬКОГО ДНЗ

„Дитячий будинок інтернатного типу”

Засновник: обласне управління освіти Чернігівської обласної держадміністрації.

Рік заснування: 1945.

Директор: Гусаченко Світлана Володимирівна, спеціаліст вищої категорії, має Диплом ІІ Міжнародного конкурсу педагогічних інновацій (2011 рік). Велику увагу приділяє створенню високоестетичних умов проживання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, створенню умов для зміцнення здоров'я та розвитку особистості кожної дитини.

Кадрове забезпечення:

- Загальна кількість педагогічних працівників – 35, у тому числі з вищою освітою – 27, середньою педагогічною – 8;
- мають педагогічні звання „Вихователь-методист” – 2;
- нагороджені нагрудним знаком „Відмінник освіти України” – 5;
- вищу кваліфікаційну категорію мають 9 педагогів;
- кваліфікаційну категорію „спеціаліст першої категорії” – 8;
- кваліфікаційну категорію „спеціаліст другої категорії” – 5;
- кваліфікаційну категорію „спеціаліст” – 13.

Дитячий контингент:

Кількість вікових груп – 5, з них дві групи дітей з особливими потребами: діти з легкою розумовою відсталістю й органічними ураженнями ЦНС та діти з порушенням опорно-рухового апарату й тяжкими ураженнями ЦНС.

Кількість дітей – 59, з них:

- діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування – 35;
- діти-інваліди – 16;
- діти, які перебувають за заявами батьків, – 24.

Пріоритетні напрями роботи:

- упровадження Базової програми розвитку дитини дошкільного віку „Я у світі”;
- реалізація авторської інклюзивно-оздоровчої програми „Плекаємо здоров'я дитини” (автор Гусаченко С. В.);
- використання сучасних педагогічних технологій в освітньо-виховному процесі;
- використання технології інтерактивного навчання в роботі з педагогічними кадрами.

Результативність:

- сертифікат про внесення до Каталогу Міжнародного фестивалю педагогічних інновацій: інклюзивно-оздоровча програма „Плекаємо здоров'я дитини” (автор Гусаченко С. В.), екологічні проекти „Запашно зацвів бузок” (автор Хромова Н. С.), „Білосніжник” (автор Даниленко Л. О.);
- презентація у 2010 році Прилуцького ДНЗ „Дитячий будинок інтернатного типу” на Міжнародній виставці „Сучасні навчальні заклади – 2010” (Тема: „Збереження здоров'я дітей України: роль сучасної школи та відповідальність суспільства”);
- І місце в обласному конкурсі серед інтернатних закладів на кращий психологічний кабінет;
- І місце в обласному етапі Всеукраїнського огляду-конкурсу стану умов і охорони праці в установах, закладах, підприємствах та організаціях Міністерства освіти і науки України у 2010 році.

Адреса: м. Прилуки Чернігівської області, вул. Богунська, 1-А.

Електронна адреса: prlukidb@mail.ru

у роботі педрад усіх її учасників, розкривають можливості і творчі резерви педагогічних працівників. Крім того, технологія інтерактивного навчання дає можливість якісно змінити педагогічну взаємодію, що викликає радість усіх учасників.

Наприклад, педагогічну раду „Використання оздоровчої педагогіки пізнавально-рухового навчання у роботі з дітьми” було проведено на основі інтерактивного методу „Метаплан” (Додаток № 1).

Педагогічна рада „Організація трудового виховання дітей в умовах ро-

боти дитячого будинку за Базовою програмою розвитку дитини дошкільного віку „Я у світі” була проведена на основі технології колективної творчої діяльності (ТКТД) у формі естафети за допомогою інтерактивного методу „Майстерня майбутнього” (Додаток № 2).

Педагогічну раду „Організація роботи за Базовою програмою розвитку дитини дошкільного віку „Я у світі” на основі творчого підходу” проведено за допомогою методу обміну діяльностями „Акваріум” (Додаток № 3).

Додаток № 1

„ВИКОРИСТАННЯ ОЗДОРОВЧОЇ ПЕДАГОГІКИ ПІЗНАВАЛЬНО-РУХОВОГО НАВЧАННЯ У РОБОТІ З ДІТЬМИ”

Форма проведення: інтерактивний метод „Метаплан”.

Девіз педради: „Вірте в талант і творчі сили кожного вихованця. Людина – неповторна” (В. О. Сухомлинський).

Мета педради:

- підвищити психолого-педагогічну грамотність педагогів щодо технології оздоровчої педагогіки пізнавально-рухового навчання;
- проаналізувати рівень пізнавально-рухової активності дітей під час організованої навчальної діяльності; ознайомитися з інноваційними технологіями та перспективним педагогічним досвідом, які сприяють використанню оздоровчої педагогіки пізнавально-рухового навчання;
- сприяти творчому зростанню педагогів.

ХІД ПРОВЕДЕННЯ

I. Протокольна частина.

II. Виконання рішення попередньої педради.

III. Вступ.

Зміни в сучасній освіті орієнтовані на повноцінне застосування психологічних механізмів в освітньо-виховному процесі. У центр виховного процесу поставлено дитину як суб’єкт діяльності.

Йдеться про моделювання технологій, які враховують розвивальну роль навчання і виховання ц становленні особистості дитини, й орієнтовані на

пошук ефективних засобів впливу на загальний розвиток маленької особистості.

Початок цього покладено у 1998 році, коли затверджено Базовий компонент дошкільної освіти в Україні.

На основі Базового компоненту дошкільної освіти нині створено програму „Я у світі”. Ця програма орієнтує педагога не на „озброєння” дошкільника знаннями, вміннями і навичками, а на розвиток потенціалу його особистості. Важлива особливість нової програми „Я у світі” – зміщення акцентів з активності дорослого на активність самої дитини. Це не означає зниження ролі виховних і навчальних впливів дорослого на дитину, а лише актуалізує необхідність збалансувати активність дошкільника і дорослого, посилити увагу до щоденного, реального, повноцінного буття дитини – її потреб, досягнень, настроїв, самопочуття.

Отже, у центрі уваги має постати дошкільник як суб’єкт життя, активний співучасник виховного і навчального процесів. Саме тому особливо актуальною є проблема оптимізації пізнавальної діяльності як один із головних засобів розумового розвитку. Тож нині особливо необхідно є розробка ефективних способів розвитку пізнавальної активності дошкільнят, а

також запобігання інтелектуальній пасивності дітей.

(Використання інтерактивної дошки).

Пізнавальна активність:

- самостійна, ініціативна діяльність дитини, спрямована на пізнання навколишньої дійсності й зумовлена необхідністю розв'язати завдання, що постають у конкретних життєвих ситуаціях;
- прояв допитливості;
- здатність цікавитися невідомим;
- здатність виявляти готовність до розв'язання проблемних ситуацій;
- здатність здійснювати елементарні розумові дії;
- володіння початковими формами дослідництва, експериментування, винахідництва;
- здатність радіти від власних відкриттів;
- прагнення обходитись власними силами;
- вміння рахувати, розв'язувати задачі, виконувати найпростіші обчислення;
- володіння елементарними формами критичного мислення;
- творча уява;
- виявлення спостережливості, допитливості;
- передумова діяльності;
- якість особистості;
- умова розвитку;
- результат виховання.

Пізнавальна активність не є вродженою. Вона формується протягом усього процесу свідомої життєдіяльності дитини. Соціальне середовище – ось той ґрунт, від якого залежить, чи перетвориться потенційна можливість на реальну дійсність.

IV. Інтерактивний метод „Металан”.

Завдання реалізації методу:

- організація індивідуальної і групової розумової діяльності з проблеми педради;
- створення кожним учасником свого індивідуального змісту з проблеми, яка обговорюється, і його збагачення у результаті обміну діяльністю.

Рамкові умови реалізації методу:

1. Оптимальна кількість учасників: до 30 осіб.

2. Необхідне обладнання: аркуші паперу формату А-4; ручки для кожного учасника; 3–5 аркушів паперу формату А-3 (або ватману) для групової роботи; 3–6 маркерів (по 1–2 для кожної групи).

Алгоритм реалізації методу:

Вступна бесіда.

Старший вихователь знайомить педагогів з назвою методу, його метою і завданнями, порядком і умовами його реалізації.

Етап 1. Виявлення і формулювання проблем (питань).

Етап 2. Запис проблем (питань) на аркушах паперу.

Етап 3. Індивідуальна змістотворчість по визначених проблемах.

Етап 4. Представлення учасниками своїх індивідуальних змістів, обмін змістами. Учасники педагогічної ради об'єднуються в творчі групи за допомогою вправи-фізкультпаузи (з метою релаксації учасників, зміни виду діяльності, переключення уваги тощо).

Етап 5. Аналіз, узагальнення індивідуальних змістів у творчих групах.

Етап 6. Представлення підсумків роботи творчих груп.

Етап 7. Рефлексія підсумків діяльності (змістотворчість).

Як завершальний етап використовується вправа „Синквейн” зі словами „Оздоровча педагогіка”.

Старший вихователь підводить підсумок спільної діяльності, взаємодії у рамках методу.

V. Аналіз роботи зі „Щоденниками зміцнення здоров'я дошкільника”: зміни у фізичному розвитку дітей.

VI. Ознайомлення з довідкою „Використання оздоровчої педагогіки пізнавально-рухового навчання в освітньо-виховній роботі з дітьми”.

VII. Обговорення проекту рішення та прийняття рішення педради.

VIII. Вправа „Поле вражень”. (Аркуш заповнює кожний учасник педради).

Задоволена, вражена, нудно, збентежена, незадоволена, натхненна, нецікаво, втомлена, щаслива, пригнічена, цікаво... (Щось своє)

IX. Завершальна частина.

IV. Інтерактивний метод „Майстерня майбутнього”
Завдання реалізації методу:

- організація індивідуальної і групової розумової діяльності (технологія колективної творчої діяльності) з проблеми педради;
- колективне створення (конструювання) ідеальної моделі здійснення трудового виховання дітей в умовах роботи дитячого будинку за Базовою програмою „Я у світі”;
- визначення перших кроків з реалізації ідеальної моделі здійснення трудового виховання дітей в умовах роботи дитячого будинку за Базовою програмою „Я у світі”;

Необхідне обладнання:

- аркуші паперу А-3 (по 2 аркуші на кожную групу);
- аркуші паперу формату А-4 (по 1 аркушу на кожного учасника); маркери (по 1–2 на кожную творчу групу).

Алгоритм реалізації методу:

Вступна бесіда

Етап 1. Обговорення. „Базова програма „Я у світі” про трудове виховання дітей”. Педагогам пропонується фіксувати „плюси” (позитивні аспекти) і „мінуси” (негативні аспекти) проблеми, що обговорюється (5–10 хв.)

По закінченню часу кожен із педагогів називає результати своєї аналітичної роботи (можна з коротким коментарем). Після свого виступу педагоги розмішують свої аркуші на дошці. Керівник педради узагальнює обговорення питання.

Етап 2. Конструювання ідеальної моделі трудового виховання дітей в дитячому будинку за Базовою програмою „Я у світі”.

Створюються 3 творчі групи (за віковими групами та особливостями дітей), які розробляють (конструюють) ідеальну модель питання, що обговорюється.

Після того, як проекти ідеальних моделей підготовлено, кожна група представляє і захищає свою модель. У ході захисту здійснюється обговорення моделі. Використовується схема естафети: творчі групи представляють свої моделі у визначеній послідовності, турбуючись про взаємозв'язок у вирішенні програмових завдань.

Етап 3. Реальні дії. Творчі групи в попередньому складі (можна педагогам й індивідуально) працюють протягом 10–15 хв. над визначенням перших конкретних кроків на шляху до вирішення питання, яке обговорюється, уже сьогодні. Після того, як реальні кроки визначено, кожна група представляє їх на колективне обговорення.

Керівник педради узагальнює колективні обговорення.

Етап 4. Рефлексивний. Кожен педагог має можливість дати свою оцінку результативності педагогічної взаємодії для свого розвитку.

Ознайомлення з довідкою „Здійснення трудового виховання дітей в усіх вікових групах дитячого будинку”.

Обговорення проекту та прийняття рішення педради.

Завершальна частина.

Метод „Ланцюжок побажань”.

Алгоритм реалізації методу: Кожен учасник педагогічної взаємодії по черзі повинен звернутися з побажаннями до себе і присутніх за підсумками взаємодії. Побажання мають бути спрямовані на майбутню справу.

ПЕДАГОГІЧНА РАДА
„Організація трудового виховання дітей в умовах роботи дитячого будинку за Базовою програмою розвитку дитини дошкільного віку „Я у світі”

Форма проведення: технологія колективної творчої діяльності (ТКТД) – схема естафети, інтерактивний метод „Майстерня майбутнього”.

Девіз педради: „Лише праця в усій її багатогранності, спрямована на пізнання, освоєння світу, самовираженні, самоутвердження особистості у творчості, лише насичення вільного часу працею, яке збагачує духовне життя, може дати людині щастя” (В. О. Сухомлинський)

Мета педради:

- закріпити знання педагогів про місце трудового виховання та зміст трудового виховання і навчання в Базовій програмі „Я у світі”;
- розробити ідеальну модель здійснення трудового виховання дітей в умовах роботи дитячого будинку за Базовою програмою „Я у світі”;
- окреслити перші кроки з реалізації ідеальної моделі здійснення трудового виховання дітей в умовах роботи дитячого будинку за Базовою програмою „Я у світі”;
- сприяти закріпленню досвіду колективної творчої діяльності, досвіду використання різноманітних розумових операцій, досвіду моделювання, конструювання діяльності;
- розвиток суб'єктності (активності, самостійності) учасників педагогічної взаємодії;
- проаналізувати стан організації трудової діяльності дітей в усіх групах дитячого будинку;
- сприяти творчому зростанню педагогів.

ХІД ПРОВЕДЕННЯ

I. Протокольна частина.
II. Виконання рішення попередньої педради.

III. Вступ.

Двадцять перше сторіччя – сторіччя розвитку

інформаційних технологій, глобальних інтеграційних процесів у суспільстві, перебудови в освіті і, відповідно, змін у свідомості людей. У таких умовах все більшої уваги мають набувати питання економічної та професійної підготовленості молоді до життя у суспільстві, де розвиваються нові економічні відносини між державою та особою, де з кожним днем зростають вимоги до якості роботи, компетентності людей, які її виконують, та до їхніх моральних якостей.

Оновлена система освіти в Україні передбачає поліпшення якості засвоєння знань та практичних навичок молоді, починаючи з першої ланки, оскільки саме вона забезпечує моральний та компетентнісний фундамент становлення особистості дитини і, зокрема, на основі знань формує ставлення до праці та перші загальнонавчальні і загальнотрудові навички, залучає до суспільно корисної праці.

ПЕДАГОГІЧНА РАДА

„Організація освітньо-виховної роботи за Базовою програмою розвитку дитини дошкільного віку „Я у світі” на основі творчого підходу”

Форма проведення: метод обміну діяльностями „Акваріум”

Мета педради:

- проаналізувати стан організації роботи з впровадження Базової програми розвитку дитини дошкільного віку „Я у світі”;
- визначити рівень новаторства педагогів у колективі;
- сприяти закріпленню досвіду колективної творчої діяльності, досвіду використання різноманітних розумових операцій, досвіду моделювання, конструювання діяльності;
- розвиток суб'єктності (активності, самостійності) учасників педагогічної взаємодії;
- сприяти творчому зростанню педагогів.

ХІД ПРОВЕДЕННЯ

I. Протокольна частина.

II. Виконання рішення попередньої педради.

III. Вступ.

Сьогодні очікування суспільства пов'язані насамперед з формуванням життєздатної, гнучкої, свідомої, творчої людини. Починати розв'язання цих проблем слід з дошкільного дитинства, оскільки саме в цей віковий період закладається фундамент оптимістичного світобачення, формуються уявлення дитини про свої права та обов'язки, про себе як представника певної статі, про себе минулого-теперішнього-завтрашнього; засвоюються моральні правила і норми, розвивається довільна поведінка.

IV. Метод „Запитання – відповідь” (з використанням інтерактивної дошки).

1. Який принцип організації життєдіяльності дошкільника та педагогічного процесу Базова програма вважає найдоцільнішим?

Оптимальність (опора на здоровий глузд, принцип доцільності; залучення дітей до дослідництва та експериментування; зв'язок із реальним сьогочасним життям; інтеграція різного змісту та форм діяльності; спонукання дошкільнят до самооцінних та взаємооцінних суджень; визнання права дитини на помилку, її самостійне визначення і виправлення тощо).

2. Який підхід до розвитку дитини декларовано Базовою програмою „Я у світі”?

Особистісно орієнтований підхід.

3. Що передбачає особистісно орієнтований підхід?

Особистісно орієнтований підхід передбачає:

- увагу дорослого до глибинних, сутнісних проявів дитини, її мотиваційної сфери;
- пріоритет морально-духовного розвитку;
- формування у дошкільника елементарної життєвої перспективи, свідомого ставлення до свого минулого, теперішнього, майбутнього;
- формування реалістичної картини світу;
- розвиток індивідуального життєвого досвіду як важливої умови особистісного зростання;

Управління школою

- вироблення оптимістичної гіпотези розвитку кожної дитини;
- урахування індивідуальних особливостей дитини – її статевих відмінностей, типу вищої нервової системи, вроджених відмінностей;
- забезпечення дитині психологічного комфорту, емоційного благополуччя, відчуття рівноваги, позитивного самопочуття;
- розширення простору „Я”.

4. Що таке норма розвитку?

Процес просування конкретного дошкільника індивідуальним шляхом свого розвитку є для нього реальною нормою.

Запропоновані програмою таблиці, в яких наведено характеристики проявів компетентності дошкільників у різних сферах життєдіяльності, слід розглядати як віковий орієнтир, а не обов'язкову для кожної дитини чітко визначену планку розвитку. Призначення таблиць лише *привернути увагу до „зони найближчого розвитку” дитини певного паспортного віку*, поінформувати про те, що вона може знати, вміти, цінувати.

5. Що є пріоритетом педагогічної діяльності за Базовою програмою?

Екологія особистості дошкільника. Вихователі покликані захищати дитину від впливу стресогенних чинників: шумів, надмірних навантажень, інтенсивних за фізичними та нервовими витратами випробувань, несправедливих оцінок, принижень гідності, покарань (у тому числі фізичних), дидактогеній (негативних наслідків педагогічних помилок).

V. Інтерактивний метод „Акваріум” Завдання реалізації методу:

- організація розумової діяльності і змістотворчості учасників для створення нового змісту з проблеми педради.

Необхідне обладнання: листки ватману, маркери, таблички з назвами ролей учасників методу.

Алгоритм реалізації методу:

Учасники педагогічної ради (спостерігачі, експертні групи, діючі особи) займають свої місця.

Старший вихователь оголошує проблему обговорення, представляє учасників методу (діючих осіб, спостерігачів, експертні групи), називає їхні функції.

Старший вихователь пропонує питання для обговорення (вони подаються на інтерактивній дошці).

Питання для обговорення:

- Створення розвивального життєвого простору.
- Організація життєдіяльності дошкільника.
- Здійснення особистісно орієнтованого підходу.
- Конкретизація загальних завдань Програми в планах освітньо-виховної роботи.

Старший вихователь називає перше питання і запрошує педагогів – діючих осіб – коротко висловити свою думку з цього питання (опитування йде по колу; експертна група № 1 фіксує інформацію, яка надходить від діючих осіб – педагогів).

Функції учасників експертної групи:

Експертна група фіксує всі думки, змісти, ідеї, висловлені вихователями (діючими особами) із закріпленого питання.

Після обговорення експертна група узагальнює отриману інформацію (результати обговорення відповідного питання), фіксує її графічно на аркуші за допомогою маркера.

Експертна група ознайомлює присутніх з результатами обговорення закріпленого питання.

Старший вихователь підводить короткий підсумок обговорення з першого питання.

Старший вихователь називає друге питання і запрошує педагогів висловити свою думку з цього питання. Експертна група № 2 фіксує інформацію, яка надходить від педагогів.

Старший вихователь називає третє питання і запрошує педагогів висловити свою думку з цього питання. Експертна група № 3 фіксує інформацію, яка надходить від педагогів.

Старший вихователь називає четверте питання і запрошує педагогів висловити свою думку з цього питання. Експертна група № 4 фіксує інформацію, яка поступає від педагогів.

Потім (після обговорення останнього питання) старший вихователь пропонує експертним групам по чергово виступити з узагальненням з винесених на обговорення питань. Виступи експертних груп супроводжуються демонстрацією схем, малюнків, таблиць.

Старший вихователь проводить рефлексію взаємодії, яка відбулася. З метою зафіксувати свій емоційний стан використовуються смайлики за кількістю учасників взаємодії. (Смайлики розташовуються на магнітній дошці).

VI. Ознайомлення з поділом педагогів у колективі на рівні новаторства (використання інтерактивної дошки)

1. *Група новаторів.* Педагогіки яскраво вираженим новаторським духом, які завжди першими сприймають „нове”, знайомляться з ним і вважають, що „нове” гарне тому, що воно „нове”.

Ці педагогіки володіють здібностями до розв'язання нестандартних завдань, вони не тільки сприймають „нове”, за своєю його, а й самі активно створюють і розробляють педагогічні інновації.

2. *Група передовиків.* Ті, хто першими здійснюють практичну, експериментальну перевірку тієї чи іншої інновації у своєму колективі. Вони першими підхоплюють інновації, які з'явилися в області, місті, районі.

3. *Група „Золота середина” („помірковані”).* Освоєння нового здійснюють помірно, не поспішають, але у той же час не хочуть бути серед останніх. Вони включаються в інноваційну діяльність, коли „нове” буде прийнято більшістю колег.

4. *Група „Передостанні”.* Ця категорія педагогів сприймає „нове” лише після того, як сформується загальна позитивна думка про нього.

5. *Група „Останні”.* До неї входять педагогіки, які дуже пов'язані з традиціями, зі „старим”, консервативним.

VII. Метод „Аркуш по колу”.

Мета: виявити, до якої групи відносять себе педагогіки кожної вікової групи і який відсоток педагогів у кожній групі.

VIII. Ознайомлення з довідкою „Організація освітньо-виховної роботи за Базовою програмою розвитку дитини дошкільного віку „Я у світі” на основі творчого підходу”.

IX. Інформація про обласну науково-практичну конференцію „Використання педагогічної спадщини Софії Русової в інноваційному оновленні освіти в Україні”.

Обговорення проекту та затвердження рішення педагогічної ради.

X. Завершальна частина.

Резюме. Ми зрозуміли, що освітній процес можна вдосконалити, застосовуючи ефективні педагогічні технології, методики, моделі.

Це сприяє:

- зростанню професіоналізму та кваліфікації педагогів;
- дає змогу відпрацювати індивідуальний педагогічний стиль;
- мобілізувати творчу активність та комунікативну компетентність педагогів.

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Кашлев С. С. Технологія інтерактивного навчання. – Мінськ : ЧУИП „Белорусский верасень”, – 2005. – 195 с.
2. Беляя К. Ю. Инновационная деятельность в ДОУ. Методическое пособие. – Москва: Творческий центр „Сфера”. – 2005. – 57 с.
3. Базова програма розвитку дитини дошкільного віку „Я у світі”. // Міністерство освіти і науки України. Академія педагогічних наук України. / Науковий редактор та упорядник О. Л. Кононко. – Київ : Світлич. – 2008. – 430 с.
4. Методичні аспекти реалізації Базової програми розвитку дитини дошкільного віку „Я у світі”. // Міністерство освіти і науки України. Академія педагогічних наук України. Інститут проблем виховання. / Наукове керівництво та загальна редакція О. Л. Кононко. – Київ : Світлич. – 2009. – 207 с.
5. Коментар до Базового компонента дошкільної освіти в Україні. Науково-методичний посібник. // Міністерство освіти і науки України. Академія педагогічних наук України. / Науковий редактор О. Л. Кононко. – Київ : Дошкільне виховання. – 2003. – 244 с.

Светлана Гусаченко

Использование технологии интерактивного обучения во время проведения педагогических советов

Автор делится творческими разработками использования технологии интерактивного обучения в работе с педагогическими кадрами во время проведения педагогических советов. Педагогический коллектив работает над внедрением Базовой программы развития ребенка дошкольного возраста „Я в мире”.

Ключевые слова: Базовая программа „Я в мире”, технология интерактивного обучения, развитие личности ребенка.

Svitlana Husachenko

The use of technology of interactive teaching during conducting pedagogical discussions

The author shares her creative experience of the use of technology of interactive teaching in the work with pedagogical staff during conducting pedagogical discussions. The pedagogical staff is working at the introduction of Basic programme of the development of a preschool-age child „I am in the world”

Keywords: Basic programme „I am in the world”, technology of interactive teaching, development of a child's personality.

Управління
школою

УДК 37.091.113 :
378.046-021.68

Директор школи, ліцею, гімназій № 6 2011

**Віра
ГУМЕНЮК**

Завідуюча кафедри менеджменту та освітніх технологій Хмельницького ОІППО, кандидат педагогічних наук, доцент

ОЦІНКА ПОТЕНЦІАЛУ ЯК ФАКТОР УПРАВЛІННЯ ПРОФЕСІЙНИМ РОЗВИТКОМ КЕРІВНИКІВ ЗНЗ У РЕГІОНАЛЬНІЙ СИСТЕМІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ

Розглядаються питання оцінки управлінського потенціалу та врахування її в організації безперервної освіти керівників ЗНЗ на рівні регіону. Акцентується увага на функціях, принципах оцінки, критеріях і методах оцінювання, доцільності їх вибору, етапах управління професійним розвитком керівників у регіональній системі післядипломної педагогічної освіти.

Ключові слова: оцінка персоналу, функції і принципи оцінки, критерії і методи оцінювання, професійний розвиток керівника ЗНЗ, управління професійним розвитком керівника ЗНЗ, цикл Демінга, етапи управління, регіональна система післядипломної педагогічної освіти.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ в загальному вигляді

Системні зміни в освіті призводять до оновлення практики діяльності післядипломної педагогічної освіти, покликані забезпечувати безперервне професійне зростання педагогічних і керівних кадрів. Становлення такої практики неможливе без інтеграції зусиль і взаємодії між основними суб'єктами системи підвищення кваліфікації педагогів у регіоні: управлінням освіти і науки обласної державної адміністрації, районними/міськими відділами/управліннями освіти, інститутом післядипломної педагогічної освіти, районними/міськими методич-

ними службами, навчальними закладами.

Важливим завданням у забезпеченні системного та безперервного процесу щодо професійного розвитку керівників ЗНЗ є виявити їхній потенціал та виробити чітку траєкторію їх подальшого професійного зростання. Відтак постає проблема об'єктивної оцінки професійного потенціалу керівника ЗНЗ, а звідси і розробки відповідних якісних та кількісних критеріїв, підбору необхідних методів оцінки, самооцінки тощо.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Однак стратегії оцінювання, спрямованого на забезпечення професійного поступу керівника загальноосвітнього навчального закладу в регіональній системі післядипломної педагогічної освіти, проблеми пла-

нування розвитку, аналіз показників успішності та планів професійного розвитку керівника ЗНЗ на основі результатів оцінювання ще не знайшли широкого відображення у науковій літературі. Тому метою цієї статті є ілюстрація стратегії, яка поєднує оцінювання персоналу та його розвиток відповідно до головної освітньої парадигми, визначеної Національною доктриною розвитку освіти як особистісно орієнтованої.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Система післядипломної педагогічної освіти ґрунтується на концепції неперервності освіти, яка прийнята за стратегічну в усіх цивілізованих країнах світу. Вона реалізується шляхом забезпечення наступності змісту та координації навчальної діяльності на різних ступенях освіти; формування потреби і здатності особистості до самонавчання і саморозвитку; оптимізації системи перепідготовки педагогічних працівників і підвищення їхньої кваліфікації; створення інтегрованих навчальних планів і програм; розвитку і запровадження дистанційної освіти [8].

Все це вимагає кардинальних змін у післядипломній професійній освіті керівних кадрів, яка повинна функціонувати в постійному режимі оновлення і розвитку, сприяючи підготовці керівників до діяльності в умовах, які склалися в освіті та постійно змінюються. При цьому постає необхідність сконцентрувати зусилля на створенні науково обґрунтованої системи післядипломного навчання, дбаючи про те, щоб підвищити рівень фундаментальності знань кожного керівника, забезпечити гармонізацію науково-предметних, світоглядно-методологічних, дидактичних, психологічних, культурологічних знань, що дозволить йому повніше реалізувати управлінську, гуманітарну, культуротворчу функції, виробити професійні

цінності, оволодіти сучасним інструментарієм управління якістю освіти.

Стратегічними напрямками неперервної освіти є: участь у формуванні освітнього середовища регіону, створення регіональної системи управління якістю освіти, управління професійним розвитком педагогічних і керівних кадрів, науково-методичне забезпечення цієї системи; розробка системи післядипломної освіти керівних і педагогічних кадрів, яка була б більш персоніфікованою, надавала б кожному педагогу ширші можливості для оновлення, вдосконалення, поглиблення своєї професійної підготовки у прийнятний для нього спосіб, у тому числі на базі дистанційного навчання із застосуванням нових інформаційних технологій.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ,

в яких започатковано розв'язання зазначеної проблеми

Методологічні засади освітнього менеджменту як окремої галузі науки управління розкрито у працях Ю. С. Алфьорова, Б. С. Гершунського, Ю. А. Конаржевського, В. І. Маслова, А. М. Мойсеєва, М. М. Поташніка, В. П. Сімонова, Т. І. Шамової та ін. Проблеми післядипломної освіти керівників ЗНЗ досліджуються В. І. Бондарем, І. В. Грішиною, В. В. Гуменюк, Л. І. Даниленко, Г. А. Дмитренко, Г. В. Єльніковою, Л. М. Карамушкою, В. В. Олійником, іншими науковцями [2; 3; 4; 8; 10].

Питання оцінки роботи персоналу, підготовки і проведення атестації вивчають М. І. Магура і М. Б. Курбатова [7]. Проблеми моделювання та проведення оцінювання для розвитку школи, визначення критеріїв, моральні засади оцінювання розкриває Д. Хопкінз [11]. Зовнішня контрольна-оціночна діяльність розглядається у дослідженнях А. С. Белкіна, В. Г. Безпалько, Ю. А. Самсонова, проте вони аналізують основні управлінські аспекти ізолювано, поза зв'язком з іншими видами діяльності. Управлінську культуру директора школи та проблеми її адекватної самооцінки досліджує Є. Кустобаєва [6].

СПЕЦІАЛЬНІ МЕТОДИКИ ДЛЯ ОЦІНКИ ПОТЕНЦІАЛУ

Сьогодні персонал-технології пропонують велику кількість **спеціальних методик, які можна використовувати для оцінки потенціалу**. Це, зокрема, тест „Вивчення самооцінки професійної діяльності” (Є. В. Яковлева); тест „Готовність до саморозвитку” (Г. М. Каджаспарова); методика вивчення задоволеності професією і роботою (А. А. Кисіль); тест-опитувальник „Вивчення потреби в досягненні” (Ю. М. Орлов); опитувальник „Вивчення мотивації досягнень” (Є. І. Рогов); тест „Самопочуття – активність – настрої” (Є. І. Рогов); методика „Типовий стан” – оцінка професійно обумовлених станів; загального незадоволення, тривожності, нервово-психічної напруги (Е. Ейдемільер, В. В. Костицький); тест „Лідер” (Є. І. Рогов); тест „Вивчення способів реагування в конфлікті” (К. Н. Томас); тест „Який ваш творчий потенціал” (Т. І. Шамова); орієнтаційна анкета спрямованості особистості (Є. І. Рогов); тест професійних установок (С. А. Гільманов) тощо.

Крім того, необхідно використовувати і такі методи, як особистісні опитувальники; самопрезентація; інтерв'ю по компетенціях; кейс-стаді; анкетування; аналіз планів, програм, проектів, курсових робіт, індивідуальних диференційованих завдань, підготовлених керівниками; оцінка персоналу у ході виконання професійних задач, надання їм своєчасного та об'єктивного зворотного зв'язку. Трохи детальніше зупинимося на цих методах.

Одним із найсучасніших та ефективніших методів оцінки персоналу є **інтерв'ю за компетенціями**. Він заснований на аналізі типових ситуацій – кейсів. Заздалегідь складається список питань, щоб перевірити, наскільки у керівника розвинені основні компетенції, проставляються бали за кожну з них, а потім аналізуються результати.

Компетенцію можна виміряти за шкалою від „-5”, якщо якість відсутня повністю, до „+5”, якщо вона виражена повною мірою. Одного керівника можна протестувати не за всіма компетенціями, зважаючи на їх велику різноманітність, а лише за 7–12 позиціями, наприклад: „лідерство”, „уміння мотивувати персонал”, „ініціативність”, „уміння знайти нестандартне рішення”, „почуття гумору” тощо.

Визначившись з компетенціями, треба скласти список питань. Питання формулювати так, щоб відповіддю на них став опис конкретного управлінського досвіду.

Наприклад, „Розкажіть про те, як ви...”:

1. Вирішили конфліктну ситуацію з колегою (батьком, учнем).
2. Переконали членів педколективу брати участь у вашому проекті.
3. Не змогли провести самоаналіз професійної діяльності і чому.
4. Повинні були прийняти відповідальне рішення при нестачі (або надлишку) інформації. ►

Безперечно, для забезпечення цих стратегічних напрямів необхідно, перш за все, мати об'єктивну інформацію про потенціал персоналу, рівень професійної компетентності кожного керівника загальноосвітнього навчального закладу. Таку інформацію можна отримати з допомогою спеціального оцінювання, за результатами якого розробляються прогнозовані зміни, спрямовані на професійний розвиток персоналу та попередження негативних явищ у їх діловому середовищі.

У зарубіжній літературі зустрічається багато термінів, які перекладаються одним єдиним словом, — „оцінка”, а означають різні як за формою, так і за змістом процедури: *Competencies Assessment* – оцінка компетенцій, *Appraisal* – оцінка результатів діяльності співробітника, *Performance Management* – оцінка управління ефективністю діяльності співробітника, *Performance Appraisal* – оцінка ефективності роботи, *Job Evaluation* – оцінка посади.

У ході оцінювання персоналу вирішуються такі завдання:

- отримання інформації про потенціал та сформованість професійних компетенцій керівників;
- розробка прогнозованих змін, спрямованих на їхній розвиток;
- встановлення відповідності між передбачуваним і реальним станом процесів, умов, методів та результатів діяльності щодо професійного розвитку керівників у регіональній системі післядипломної педагогічної освіти;

- виявлення існуючих проблем та шляхів їх подолання, визначення напрямів, які потребують покращення;
- встановлення динаміки змін об'єктів оцінювання, яка дозволяє спрогнозувати подальший розвиток керівників у регіональній системі післядипломної педагогічної освіти.

Основу управління професійним розвитком керівників ЗНЗ складають критерії як оцінки їх потенціалу, так і оцінки їх роботи (див. вріз на С. 88). Як зазначають М. І. Магура та М. Б. Курбатова, критерії — це такі характеристики роботи і робочої поведінки, які, на думку кваліфікованих спостерігачів, складають необхідні „стандарти досконалості”, яких необхідно досягти, аби як організація, так і індивід могли зреалізувати свої цілі [7, С. 21].

Критерії можуть бути як кількісними, так і якісними. Кількісні критерії оцінки відображають, що може бути підраховано. Вони дозволяють визначити ключові показники ефективності діяльності персоналу. Якісні критерії оцінки (компетенції) дають можливість оцінити рівень професійного розвитку і потенціалу керівників. До того ж компетенції є також описом еталонної поведінки керівника закладу освіти і допомагають не лише визначитися, до якого результату треба йти, а й за рахунок чого цього можна досягти. Саме тому для проведення оцінки потенціалу керівника найдоцільніше використовувати описову модель компетент-

6. Були вимушені прийняти непопулярне рішення.
7. Відчували незадоволення від власної поведінки.
8. Переоцінили або недооцінили важливість чогонебудь.

Як зробити висновки? Наприклад, перевіряючи компетенцію „лідерство”, можна запропонувати розповісти про те, як керівник був змушений прийняти непопулярне рішення. Чому воно було непопулярним? Що він зробив для того, аби пояснити необхідність такого рішення своїм співробітникам? Які кроки зробив для того, щоб усунути негатив? Потім оцінити, наскільки добре в цій ситуації керівник проявив лідерські якості. Якщо, зіткнувшись з необхідністю прийняти непопулярне рішення, втратив контакт з колективом і замість авторитету лідера групи, звернувся до формальної влади, значить, цю людину не можна назвати лідером. У цій компетенції він отримує негативний бал. Якщо ж, потрапивши в складну ситуацію, він не втратив довіру людей, зміг викликати у них розуміння і об'єднати в скрутну хвилину, то у графі „Лідерство”, він отримує високий позитивний бал.

У кінці результати за всіма компетенціями підсумовуються і робляться відповідні висновки щодо подальшої роботи з керівником, адже мета будь-якої оцінки — це надати можливість для оцінюваного провести рефлексію конкурентних переваг, особистісні перешкоди і обмеження в реалізації управлінського потенціалу з подальшим складанням програми індивідуального розвитку, плану навчання.

Оцінка потенціалу може включати самопрезентацію керівника, під час якої необхідно відрізнити успішного керівника-практика від керівника-теоретика, що правильно говорить або лише висуває ідеї.

Поширеним також є метод інтерв'ю, серед видів якого виділяють **біографічне інтерв'ю** (засноване на тому, що поведінка керівника у минулому служить індикатором поведінки в майбутньому); **поведінкове інтерв'ю** (містить структурований перелік питань, розроблених згідно з досвідом. Наприклад: як будете роботу з учителями, назвіть конфліктні ситуації з учнями, батьками, колегами і опишіть дії з їх подолання та профілактики); **ситуаційне інтерв'ю** (засноване на вживанні методу кейс-стаді, після аналізу якого оцінюваному пропонується описати модель поведінки або виходу з ситуації); **проектне інтерв'ю** (засноване на особливій побудові питань, які пропонують оцінити не свої, а дії іншого керівника).

Класичним та найбільш поширеним методом оцінки є **анкетування**, коли і сам керівник, і організатори його післядипломної освіти аналізують рівень сформованості професійних компетенцій, потреб управління і визначають відповідний варіант його подальшого навчання. Як доповнення до інших методів використовується **описовий метод оцінки**, коли виявляються та описуються позитивні і негативні риси поведінки керівника.

Оцінювання потенціалу та рівня професійного розвитку керівників виконує одразу кілька функцій. Насамперед це оціночна функція, а також:

- **діагностична** — виявлення причин відхилень об'єкта оцінювання від існуючих норм;
- **прогностична** — оцінювання наслідків такого відхилення і для самого суб'єкта, і для методичних служб області, які забезпечують безперервність його освіти;
- **мотиваційно-цільова** — визначення цілей освітнього процесу на основі роботи з керівниками, мотивація їх на досягнення нових цілей;
- **маркетингова** — на основі діагностики професійних потреб керівників рекламуються і пропагуються освітні можливості регіональної системи післядипломної освіти;
- **функція інноваційного розвитку** — організація дослідницької, упроваджувальної діяльності, моделювання і проектування;
- **регулятивно-корекційна** — аналіз, встановлення логіко-кореляційних зв'язків між управлінськими блоками.

Реалізація функцій оцінювання спонукає по-новому планувати діяльність щодо професійного розвитку керівників ЗНЗ, активно залучати до неї всю методичну службу регіону. Оновлення підходів управління в умовах єдиної системи роботи з керівниками спрямовано, насамперед, на підвищення якості освіти в цілому.

Важливо при оцінюванні потенціалу персоналу враховувати такі принципи: відповідність змісту і процедури оцінювання опису посади; цілеспрямованість проведення оцінювання; обґрунтований вибір методів та показників оцінювання; практична значущість результатів для всіх організаторів післядипломної освіти керівників ЗНЗ у регіоні; відкритість і доступність результатів оцінювання для всіх його учасників.

ностей відповідної посади. На основі опису посади будуються: система оцінки, система підбору персоналу, система мотивації, система навчання, система управління кар'єрою.

Підготовку до оцінки персоналу необхідно розпочати з відповіді на питання: *яких цілей хочемо досягти за допомогою „оцінки”*. У нашому випадку ми маємо за мету оцінити потенціал керівника, рівень сформованості його професійної компетентності та потребу в подальшому навчанні й розвитку. Лише після визначення та ідентифікації цілей, можна вирішувати питання щодо вибору виду оцінки, критеріїв, інструментарію оцінювання.

Комплексне використання методик і методів оцінки управлінського потенціалу керівників (див. вріз) забезпечить працівників регіональної системи післядипломної освіти інформацією, яка дозволить ефективно впливати на професійний розвиток керівних кадрів закладів освіти через збалансоване співвідношення, взаємодію процесів внутрішнього розвитку персоналу і його зовнішнього наукового, інформаційно-методичного супроводу у становленні керівника-професіонала.

Відтак **управління професійним розвитком керівників ЗНЗ у регіональній системі післядипломної педагогічної освіти складається з таких етапів:**

- **перший етап:** оцінка управлінського потенціалу керівника, визначення перспектив його професійного розвитку;

ЛІТЕРАТУРА

1. Вища освіта України і Болонський процес: Навчальний посібник / За ред. В. Г. Кременя. — Тернопіль, 2004. — 384 с.
2. Гришина І. В. Самооценка школы / И. В. Гришина, Е. Г. Курцева, В. Н. Волков // Народное образование. — 2010. — № 6. — С. 105–112.
3. Гуменюк В. В. Науково-методична робота з педагогічними кадрами / В. В. Гуменюк, І. А. Наумчук — Кам'янець-Подільський: ПП М. І. Мошак, 2005. — 160 с.
4. Гуменюк В. В. Професійний розвиток керівника закладу освіти: навчальний посібник / М. І. Гуменюк, І. А. Наумчук — Кам'янець-Подільський: Видавець Зволейко Д. Г., 2010. — 208 с.
5. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / Під заг. ред. О. В. Овчарук. — К., 2004. — 112 с.
6. Кустобаева Е. Управленческая культура директора школы: адекватная самооценка / Елена Кустобаева // Народное образование. — 2002. — № 1. — С. 94–99.
7. Магура М. И. Оценка работы персонала: подготовка и проведение аттестации / М. И. Магура, М. Б. Курбатова — М., 2002. — С. 21.
8. Олійник В. В. Післядипломна педагогічна освіта в Україні в контексті світового розвитку / В. В. Олійник // Післядипломна освіта в Україні. — 2002. — № 2. — С. 5–7.
9. Полонский В. М. Критерии теоретической и практической значимости / Полонский В. М. / В. М. Полонский // Советская педагогика. — 1988. — №11. — С. 48–49.
10. Сериков В. В. Образование и личность. Теория и практика проектирования образовательных систем / В. В. Сериков — М. : Издательская корпорация „Логос”, 1999. — 272 с.
11. Хопкінз Д. Оцінювання для розвитку школи / Дейвід Хопкінз // Директор школи. Україна. — 2006. — № 4. — С. 10–28.

- *другий етап*: розробка прогнозованих змін і складання плану індивідуального розвитку керівника з урахуванням його можливостей, потреб та вимог, що пред'являються до посади;
- *третій етап*: реалізація плану особистісного та професійного розвитку через систему роботи в курсовий і міжкурсний період, яку забезпечують заклади післядипломної педагогічної освіти в регіоні;
- *четвертий етап*: установлення динаміки змін об'єктів оцінки особистісного та професійного розвитку керівника ЗНЗ на основі самооцінки, оцінки сформованості компетенцій, оцінки результатів його праці.

Такий підхід відповідає **моделі безперервного покращення якості**, або так званому циклу Демінга, який складається з *чотирьох стадій неперервного поліпшення навчання, що повторюються*, а саме:

- *планування* – розробка цілей та процесів, необхідних для досягнення результатів відповідно до цілей споживачів і місії закладу освіти;
- *здійснення* – впровадження, процес, виконання дії;
- *перевірка (вивчення)* – постійний контроль та вимір процесів і результатів з точки зору освітньої політики, цілей і вимог до результату;
- *дія* – постійне поліпшення показників процесу і результатів.

На думку науковців, цей цикл цікавий перш за все тим, що пов'язаний з проблемами впровадження і вдосконалення сучасних систем якості [2]. Одна з основних цілей впровадження систем менеджменту якості – створення таких умов у закладі освіти, які ведуть до постійного поліпшення кожного з її процесів. А взаємно підсилюючи одне одного, ці поліпшення ведуть до все більш досконалої системи.

ВИСНОВКИ

Таким чином, у статті проілюстровано стратегію оцінки потенціалу як фактору управління професійним розвитком керівника ЗНЗ у регіональній системі післядипломної педагогічної освіти. Така стратегія поєднує оцінювання і розвиток, адже на основі зворотного зв'язку про рівень сформованості у керівників професійних компетенцій, складається відповідна

програма його подальшого професійного розвитку, яка реалізується через діяльність районного/міського методичного кабінету, інституту післядипломної педагогічної освіти та самоосвіти. Викладені підходи створюють необхідну основу для якісного вдосконалення змісту та організації безперервної освіти керівників ЗНЗ, а отже, забезпечують їх конкурентоспроможність у нових соціально-економічних умовах.

Вера Гуменюк

Оценка потенциала как фактор управления профессиональным развитием руководителей общеобразовательных учебных заведений в региональной системе последипломного педагогического образования

Рассматриваются вопросы оценки управленческого потенциала и учета ее в организации непрерывного образования руководителей ОУЗ на уровне региона. Акцентируется внимание на функциях, принципах оценки, критериях, методах оценивания, целесообразности их выбора, этапах управления профессиональным развитием руководителей в региональной системе последипломного педагогического образования.

Ключевые слова: оценка персонала; функции, принципы оценки, критерии, методы оценивания; профессиональное развитие руководителя ОУЗ, управление профессиональным развитием руководителя ОУЗ, цикл Деминга, этапы управления, региональная система последипломного педагогического образования.

Vira Humenyuk

The Potential Marking as the Factor of Professional Development of Managers of General Educational Institution in the Regional system of the Post – diploma Education

The questions of managerial potential valuation and it's taking into account in the organization of continuous education of managers of general educational institutions at the regional level have been studying. The attention is paid to the functions, principles of valuing criteria and methods of valuing necessity of the choice levels of management of manager's professional development in the regional system of post-diploma pedagogical education.

Keywords: valuing of staff, functions and principles of marking, criteria and methods of marking, professional development of managers general educational institutions, managers professional development of general educational institutions, cycle of Deming, levels of management, regional system of post-diploma pedagogical education.

Управління
школою

УДК 338.43.87

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ КУЛЬТУРИ КЕРІВНИКА ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

У статті аналізується генеза економічної культури українського суспільства, обґрунтовується необхідність формування сучасного економічного світогляду керівників загальноосвітніх навчальних закладів як ключової передумови успішного реформування української освіти.

Ключові слова: економічна культура, ринкова економіка, реформа освіти, керівник ЗНЗ, менеджмент, фінансова культура.

**Олександр
ОЛІЙНИК**

Старший науковий співробітник лабораторії управління навчальними закладами Інституту педагогіки НАПН України

Аксіоматично, що сьогодні українське суспільство потребує раціональних, креативних, творчих особистостей, які розуміють реалії та потенційні виклики інформаційного глобалізованого світу і знають, як вибудувати достойне місце для України у світовій політичній та економічній ієрархії. І саме українська освіта повинна була б виконати функцію сучасного каталізатора, своєрідного локомотива суспільних інноваційних трансформацій.

Однак, незважаючи на майже 20-річний досвід реформування та модернізації вітчизняної системи освіти, вона до цього часу залишається достатньо консервативною, жорстко централізованою сферою суспільства, де переважають не ринкові, характерні для початку ХХІ століття економічні стимули та важелі, а державно-

адміністративні методи управління освітньою галуззю. Українська школа, виходячи із такого аналізу еволюції вітчизняної освітньої парадигми, є достатньо пасивною соціальною інституцією, шляхи розвитку якої не завжди гармоніюють та корелюються із загальною траєкторією руху українського суспільства. Сьогодні потрібно визнати, що діюча модель побудови шкільної освіти в Україні, і міжнародними, і національними експертами вважається застарілою за своїми цілями і завданням, оскільки та методологія і способи організації вітчизняного шкільного процесу, які існували до останнього часу, вже не відповідають ні сучасним соціально-економічним реаліям, ні тим завданням, які стоять перед країною на початку ХХІ сторіччя. Тому виклики сьогодення диктують необхідність побудови такої освітньої моделі, яка б відповідала цілям випереджаючого розвитку суспільства та економіки.

Суттєві зміни повинні відбуватися не тільки і не стільки в освітньому процесі, але *кардинального реформування повинна зазнати система фі-*

нансування української школи. Необхідним є створення нової моделі управління школою, що повинно відбуватися паралельно із процесом формування нової модерної ментальності як освітянських чиновників, так і всієї освітянської спільноти. Тому можна стверджувати, що саме формування сучасного економічного світогляду повинно стати пріоритетним завданням у системі підготовки та підвищення кваліфікації освітнього менеджменту як на рівні державної освітянської управлінської ієрархії, так і на рівні керівників загальноосвітніх навчальних закладів. Це є абсолютно об'єктивним процесом, оскільки в умовах ринкової економіки повинен змінитися і характер освіти, її зміст, філософія та технологія освітнього процесу. У зв'язку з цим, особливо актуальною стає проблема формування у представників освітянського середовища, і в першу чергу у керівників загальноосвітніх навчальних закладів, економічної та фінансової культури, адекватної тим завданням та можливостям, які несе із собою незворотня реформа фінансово-управлінського механізму української середньої освіти.

Створюючи алгоритм моделі формування економічної культури керівника загальноосвітнього навчального закладу, обов'язково потрібно враховувати декілька факторів (див. вріз на С. 93).

Разом з тим, проведений нами аналіз різноманітних як вітчизняних, так і іноземних наукових джерел, дає підстави зробити висновок, що за останні два десятиліття формування економічної культури саме керівників навчальних закладів не було предметом ретельного наукового дослідження, хоча в цей період активно досліджувалися питання формування ділових якостей, проблеми

ЕКОНОМІЧНА КУЛЬТУРА СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА:

стан, фактори, дані соціологічного дослідження

По-перше, економічна культура керівника навчального закладу є одним із структурних елементів набагато більш об'ємного масштабнішого соціального феномену – економічної культури сучасного українського суспільства. По-друге, в свою чергу економічна культура сучасного українського суспільства пройшла складний історичний еволюційний шлях, у результаті чого сьогодні у ній поєднуються як типові риси централізованої адміністративної системи радянського періоду, так і елементи ринкової економіки, яка проходить складний процес свого становлення в Україні протягом останніх двох десятиліть.

Тому без розуміння сутності, природи, механізму формування, ціннісних орієнтирів економічної культури радянського періоду, за час якого в Україні виросло як мінімум три покоління громадян, практично неможливо створити модель побудови нової української економічної культури, яка була б позбавлена ідеологічних рудиментів минулого історичного періоду, але разом з тим не відкидала б і враховувала той позитивний досвід, який був сформований в українському суспільстві у радянський і дорадянський історичні періоди.

М. Лукашевич [4] відзначає, що загалом, економічна культура радянського суспільства за своєю природою формувалася як політизована, ідеологізована і міфологізована, виконуючи при цьому три основні функції: трансляційну, селекційну, інноваційну.

Трансляційна функція як передача новим поколінням цінностей і соціальних норм, створених попередниками, із самого початку була практично мінімізована, адже головними політичними гаслами були не наступність, а свідоме руйнування усіх засад старого суспільства, відповідно, і суспільної економічної культури. Розрив із минулим призвів до фактичного зникнення у суспільстві необхідних для ефективної економіки цінностей – цінності успіху і підприємництва, господарчої самостійності, уміння відшукувати нові можливості, бажання «робити справу». Натомість, у суспільстві нагромаджувалися та підсилювалися такі риси, як директивність управління, підлеглість ідеологічним імперативам, стандартизована одноманітність.

Уся інституційна складова економічної культури знаходилась під тиском одержавлення всього суспільного життя, яке охоплювало всі соціальні інститути, тотальний вплив яких призвів до домінування у свідомості населення політичних та ідеологічних цінностей авторитарного суспільства, укорінення в особистих і групових цінностях та нормах звички до зрівнялівки, „рівності у злиднях”, суспільного осуду диференціації доходів та високого рівня добробуту.

Селекційна функція економічної культури була адекватна інтересам правлячих груп, оскільки відбирались й зберігались лише ті економічні форми, що підсилювали централізацію економічної системи, відомчий контроль за ресурсами, за ходом виробництва та розподілу. Усе це було закріплено в політиці, ідеології, вкорінювалось у суспільній думці.

Інноваційна функція економічної культури проявилася в упровадженні до того невідомих у світі форм господарювання, як то: колгоспи, радгоспи, промислові підприємства з неекономічними методами управління, державно-відомчі форми організації усіх галузей госпо-

дарства і суспільних благ, нові антидемократичні форми розподільчих відносин за „номенклатурним статусом”.

Разом з тим слід відзначити, що на цьому фоні сформувались і суспільно позитивні інновації, які ідентифікувалися із соціалістичною економічною культурою: традиції колективізму й допомоги відстаючим, суспільна пошана до людини праці, пріоритети суспільних цінностей над індивідуальними тощо.

Перехід від командно-адміністративної до ринкової економіки вимагав відповідних радикальних змін в економічній культурі, що на думку М. Лукашевича [4], за таких обставин неодмінно призводить до виникнення **ціннісних конфліктів** у цій сфері суспільних стосунків:

- конфлікт між економічними відносинами, які базуються на цінностях адміністративної системи, і відносинами, що диктуються ринком;
- конфлікт між нормативно заданими еталонами економічної культури і реальними культурними типами працівників;
- конфлікт між моральними й професійно-посадовими нормами, між еталонами — „порядної людини” і „ділової прагматичної людини”;
- конфлікт між співіснуючими, але різновекторними вимогами до працівників.

Разом з тим, **нова економічна культура у пострадянському суспільстві повинна:**

- забезпечувати добір (з історичного минулого, із досвіду інших країн) нових, прогресивних соціальних цінностей і норм, які потрібні для стимулювання економічної активності суспільства;
- стимулювати ціннісну переорієнтацію пострадянського суспільства; у людей повинні сформуватися нові традиції і тільки їхнє виникнення буде означати, що почався процес становлення працівника нового типу, який володіє соціальними якостями, що відповідають новій економічній моделі;
- посилити значимість таких цінностей, як компетентність, професійна самореалізація, прагнення до сумлінної праці, виконання професійного обов'язку.

Загалом, варто зазначити, що об'єктивно потрібен час для здійснення переходу від економічної культури, характерної для адміністративної системи, до ринкової економічної культури, скоригованої з урахуванням сформованої суспільної ментальності населення. Має сформуватися економічна культура, у якій цінності планово-регульованого й ринкового господарювання сполучаються, утворюючи нову якість. Для здійснення такого переходу суспільство повинно синхронно рухатися у двох напрямках: збагачувати економічні відносини й одночасно закладати нову економічну культуру, чому повинні сприяти, *по-перше*, зміни в соціальних інститутах — у політиці, праві, ідеології, моралі; *по-друге*, зміни в економіці, формування нових форм господарювання, створення більш сприятливих умов для економічної самореалізації.

Можемо стверджувати, що сьогодні економічна культура сучасного українського суспільства несе на собі печать колишнього радянського минулого і є певним міксом минулої, але ще не зруйнованої адміністративно-командної системи і недостатньо сформованої ринкової економіки, що знаходить своє підтвердження у результатах соціологічних досліджень, які були проведені протягом 2004–2005 років українськими соціологічними інституціями. Зокрема, мова йде про перше в Україні соціологічне дослідження економічної культури населення, проведене Інститутом соціології НАНУ у 2005 році. Т. Єфіменко [2], одна із співавторів дослідження зазначає, що це дослідження мало дві характерні риси: *по-перше*, воно було **цільовим**, спрямованим на вивчення саме сучасного стану економічної культури населення ►

формування інформаційної культури працівників освіти, соціологічні аспекти теорії і практики формування економічної культури, питання формування практики підготовки керівників освітніх установ у нових економічних умовах. У той же час, проведені дослідження були спрямовані на обґрунтування необхідності формування такого типу економічної культури освітянського середовища, що відзеркалював би адекватні уявлення про неї відносно конкретного етапу розвитку національної економіки. Однак економічна ситуація у суспільстві має тенденцію до динамічних змін і тому природно постає завдання формування такого типу економічної культури, яка дозволить керівникові навчального закладу ефективно брати участь в усіх видах економічної діяльності, пов'язаній з новими напрямками у сфері економічних відносин в освіті. Окрім цього, необхідно враховувати ту обставину, що ще довго українська економіка буде існувати у форматі перехідної економіки, що практично не враховувалося науковцями і що вносить суттєві корективи щодо прогнозу розвитку вітчизняної системи освіти. Таким чином, можна стверджувати, що виникло певне протиріччя між потребою суспільства стосовно необхідності формування в рамках реформування освітньої системи економічної культури керівників навчальних закладів і недослідженістю та нерозробленістю цієї проблематики як на теоретичному рівні, так і на рівні практичної освітньої діяльності.

Разом з тим, слід зазначити, що загалом сам термін „**економічна культура**” і його різновид „**фінансова культура**” не мають чіткого однозначного визначення і однозначного загально визнаного

розуміння. Тим більше, це стосується такого поняття як економічна культура керівника загальноосвітнього навчального закладу, оскільки донедавна і сам термін економіка освіти практично не використовувався, і безпосередня економічна діяльність керівника зводилась до сумлінної бюджетної дисципліни в рамках зверху затвердженого шкільного кошторису видатків. У результаті дослідження та критичного опрацювання десятків робочих версій, гіпотез, тверджень щодо визначення та розуміння терміну економічна культура керівника освітнього закладу пропонуємо погодитись із Е. Баграмяном [1] і тлумачити її як „багатокомпонентне та інтегративне особистісне утворення, невід’ємне від загальнолюдської культури, і яке характеризується наявністю у нього достатнього запасу економічних знань, переконань, навичок і норм діяльності, поведінки у сукупності з досвідом творчої діяльності, що дозволяє йому ефективно брати участь в усіх видах економічної діяльності, пов’язаної з новими напрямками у сфері економічних відносин в освіті”. **Функціями економічної культури керівника освітнього закладу варто визначити:**

- **когнітивну** (спрямована на акумулювання економічних знань);
- **ціннісно-орієнтовну** (спрямована на підвищення значущості діяльності у перетворенні економічних знань у переконання);
- **адаптивну** (знаходить своє вираження в економічній активності особистості у сучасних умовах освітнього середовища);
- **інтегративну** (проявляється у взаємозв’язку з усіма компонентами загальної культури особистості).

України; *по-друге*, це опитування було не масовим, а *експертним* (експерти репрезентували різні області України і належали до однієї із шести різних категорій: керівник у державному і приватному секторах економіки, державний службовець центрального чи регіонального рівнів, науковий співробітник у сфері економіки чи журналіст, викладач вищого навчального закладу із науковим ступенем доктора або кандидата економічних, соціологічних чи юридичних наук, N = 623). Оскільки респондентами в цьому опитуванні були не пересічні громадяни України, а люди, які мають відповідну освіту і досвід роботи, що дало їм змогу виступити в ролі експертів з досліджуваної проблеми, їхня високопрофесійна оцінка рівня економічної культури суспільства дає дуже близьку до реальної картину економічної культури населення. Як зазначає Т. Єфіменко [2] практично кожен другий експерт (48,2 %) вважав, що рівень економічної культури нашого населення слід оцінювати як середній. Доволі значною виявилася частка тих, хто оцінив його як низький (41,9 %). І лише 5,3 % високо оцінили рівень цієї культури. Узагальнена оцінка експертів, обчислена як середньозважена за трибальною шкалою, не просто не перевищує, а навіть не дотягує до її середнього рівня (Осзв = 1,62).

У межах цільового дослідження економічної культури експерти відповідали на запитання. „*Виходячи із узагальненого (одновимірного) визначення культури, як би Ви оцінили рівень економічної культури пересічного українця?*”. Задля зручності сприйняття й оцінювання рівня економічної культури було трансформовано запропоновану в анкеті експертам десятибальну шкалу оцінок, де 1 – дуже низький рівень культури, а 10 – дуже високий рівень, звести в укрупнену трибальну шкалу оцінок, де низький рівень відповідає рівням 1, 2 і 3, середній – відповідно, рівням 4, 5 і 6, а високий – сукупності позицій 7, 8 і 9 вихідної шкали. Рівень 10 як мізерний при розрахунках не враховувався.

Реалістичність оцінок експертів підтверджується і даними соціологічного моніторингу українського суспільства, проведеного Інститутом соціології НАН України 2004 р. У межах цього масового опитування населення респондентам ставили два запитання: як би вони оцінили рівень економічної культури більшості своїх знайомих („*Якщо під економічною культурою розуміти економічні знання, уміння і навички людини, що дають їй змогу із користю для себе і суспільства здійснювати господарську діяльність, то як би Ви оцінили рівень економічної культури більшості своїх знайомих?*”) і власний. Респонденти виявились достатньо самокритичними і власний рівень оцінили навіть дещо нижче, ніж рівень своїх знайомих. Їхні середньозважені оцінки рівня економічної культури становили, відповідно, 1,52 і 1,59, що майже аналогічне до показника (1,62), обчисленого за результатами оцінок експертів. Автори дослідження [2] наводять середньозважені оцінки рівня економічної культури основних суб’єктів економічного життя в Україні: керівники підприємств – 2,00, підприємці – 1,97, керівники державних органів влади – 1,74, керівники місцевих органів влади – 1,65, наймані працівники – 1,50.

Таким чином, за результатами аналізу генези економічної культури в пострадянському українському суспільстві та, враховуючи результати експертних і соціологічних опитувань, можна зробити висновок, що *рівень розвитку економічної культури як суспільства загалом, так і менеджерів української освіти різних ступенів управлінської ієрархії, перебуває на початковому етапі свого формування співвідносно до цивілізаційної моделі, адекватної реаліям та викликам сьогодишнього світового глобалізованого співтовариства.*

Е. Баграмян [1] вважає, що критеріями сформованості економічної культури керівників освітніх закладів слід вважати: пізнавальний (система економічних знань); світоглядний (економічні почуття і переконання); поведінковий (реалізація в економічній діяльності), відповідно до яких визначаються рівні, що характеризують її ступінь у керівників освітніх установ: виконавський традиційний (низький), виконавський активний (середній), творчий активний (високий).

Виконавський традиційний (низький) рівень характеризується знанням основних положень економічних теорій, умінням здійснювати їх первинну систематизацію, виділяти базові знання для подальшого їхнього узагальнення та будувати алгоритм їх застосування, однак знання ці є обмеженими і негнучкими, недостатньо враховують специфіку економічної діяльності навчального закладу.

Виконавський активний (середній) рівень характеризується тим, що керівники навчальних закладів володіють уміннями узагальнювати економічні знання в цілісні системи на основі аналогії та аналізу базового знання, алгоритмізувати рішення професійно-орієнтованих завдань; існує вищий рівень оперативності знань і гнучкості їхнього застосування; мотивація, що враховує специфіку економічної діяльності освітнього закладу, є більш актуалізованою.

Творчий активний (високий) рівень характеризується актуалізацією необхідних теоретичних знань при побудові алгоритму вирішення складних різнорівневих завдань; сформовані навички творчого застосування методів розумової діяльності, самостійного пошуку оптимальних обґрунтованих рішень. Носії цього рівня можуть застосовувати всю сукупність економічних інструментів та методик, володіють готовністю до поповнення економічних знань, до саморозвитку та самовдосконалення; мотивація їхньої діяльності носить стійкий професійно орієнтований характер.

І. Тарасова [5] зазначає, що особливістю економічної культури керівників навчальних закладів у сучасних умовах розвитку освіти, є формуванням як прагматичних, так і моральних якостей особистості, що спрямоване на моральне несприйняття тих негативних

суспільних явищ, що супроводжують розвиток ринкового середовища на перехідному етапі його становлення. Сутність економічної культури з позиції системного підходу визначається тим, що економічна культура як компонент загальної культури взаємопов'язана з усіма основними компонентами особистісної культури і впливає на їх розвиток, тобто, економічна культура є частиною загальної культури особистості, а всі складові загальної культури об'єднують те, що всі вони пов'язані з певним специфічним способом людської діяльності.

Цікавий методологічний підхід для характеристики процесу формування економічної культури керівника освіти запропонувала О. Іваницька [3], яка вважає, що варто використовувати такі поняття як „**економічна людина**” та „**раціональна людина**”. Зокрема, під поняттям „економічна людина” слід розуміти особистість, яка обирає найкращі моделі економічної поведінки, що приводять заклад, який вона очолює, до реалізації бажаних цілей розвитку, виходячи з потреб суспільства та його визначених структурних сегментів.

Відповідно, дуже близьким є поняття „раціональна людина”, з яким пов'язана реалізація поведінки, що приводить до вибору стратегії і тактики, найбільш вигідної для конкретної особистості. Варто зазначити, що колективізм у певних межах, що притаманний першому типу, й індивідуалізм, характерний для другого, інколи конфліктують один з одним. О. Іваницька [3] зазначає, що **основними ознаками керівника навчального закладу як „економічної людини” має бути:**

- спроможність вибирати з кількох варіантів способи, форми, методи, стилі управління з урахуванням наявних ресурсів, обмежень і мінливості зовнішнього середовища;
- чітке бачення стратегії розвитку навчального закладу, вміння йти до конкретної мети, сприймаючи ринкові сигнали, визначаючи поточні і майбутні потреби;
- володіння інформацією про конкретну ситуацію, формування та оптимізація інформаційних потоків;
- уміння діяти в умовах невизначеного середовища, враховувати і запобігати ризикам;
- спроможність максимізувати вигоди або мінімізувати витрати;

- інші особистісні якості, як-от: самостійність, упевненість у собі, схильність до ризику, працездатність, креативність, системність мислення.

ВИСНОВКИ

Підсумовуючи, можна стверджувати, що аналіз наукових джерел, результати власних досліджень, проведені фахівцями лабораторії управління освітніми закладами Інституту педагогіки НАПН України протягом останніх трьох років щодо формування моделі економічної культури керівника ЗНЗ, дають всі підстави говорити, що *поняття „економічна культура” потрібно розглядати як складну багатofакторну систему знань, вмінь та навиків, практична реалізація яких дозволить сформувати у керівника ЗНЗ:*

- спроможність обирати оптимальні та раціональні способи і методи управління ЗНЗ за умови врахування наявних економічних ресурсів, фінансових можливостей та зовнішніх обмежень;
- стратегічне бачення шляхів розвитку ЗНЗ;
- пошук адекватної інформації про внутрішнє та зовнішнє середовище, формування раціональної схеми надходження та використання інформаційних потоків;
- навик пошуку позабюджетних фінансових коштів та інвестиційних ресурсів;
- вміння сформувати свою управлінську команду та делегувати їй обумовлені функції регулювання фінансово-господарських питань.

Тому ключовим завданням сьогоденного етапу розвитку української освіти, з одного боку, є здійснення комплексу заходів щодо розробки інноваційних механізмів фінансування, які повинні допомогти позбутися дефіцитності бюджетного фінансування, домогтися збільшення обсягів позабюджетного фінансування освіти, оптимізувати процеси витрачання коштів, реалізувати інвестиційні проекти, з другого боку – *вже сьогодні формувати високу економічну культуру керівників ЗНЗ, без якої жодні реформи у сфері української середньої освіти апріорі неможливі.*

ЛІТЕРАТУРА

1. Баграмян Э. Р. Формирование экономической культуры руководителей образовательных учреждений в условиях адаптивной системы повышения квалификации // Наука. Образование. Научные кадры. – 2011. – № 2. – С. 133–134.
2. Єфіменко Т. О. Рівень економічної культури пересічного громадянина України (за даними експертного опитування). Електронний ресурс: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/usoc/2006
3. Іваницька О. М. Формування економічної культури сучасного керівника навчального закладу. Електронний ресурс: <http://firearticles.com>
4. Лукашевич М. П. Соціологія економіки. Електронний ресурс: http://tourlib.net/books_others/lukashevych
5. Тарасова И. А. Формирование экономической культуры в условиях профессиональной подготовки студентов в вузе: дис. канд. пед. наук. 13.00.01. Смоленск, 2009. – 190 с.

Александр Олийник

Проблеми формування економічної культури керівника всеобщего образовательного учебного заведения

В статье анализируется генезис экономической культуры украинского общества, обосновывается необходимость формирования современного экономического мировоззрения руководителя общеобразовательного учебного заведения как ключевой предпосылки успешного реформирования украинского образования.

Ключевые слова: экономическая культура, рыночная экономика, реформа образования, руководитель ОУЗ, менеджмент, финансовая культура.

Oleksandr Oliynyk

The issues of shaping economic awareness of a director of a secondary educational institution

The article analyzes the genesis of economic awareness of the Ukrainian society, and substantiates the necessity of shaping modern economic world-view in directors of secondary educational institutions, as a key precondition for successful reform of Ukrainian educational system.

Keywords: economic awareness, market economy, educational reform, director of secondary educational institution, management, financial awareness.

Управління
школою

УДК 37.018.5 :
17.022.1

ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ІМІДЖУ НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Висвітлено теоретичні і практичні аспекти процесу формування іміджу навчального закладу (на основі досвіду роботи Обласного гуманітарного ліцею для обдарованих дітей із сільської місцевості при Барському гуманітарно-педагогічному коледжі імені Михайла Грушевського).

Ключові слова: імідж, навчальний заклад, ліцей, профільне навчання.

Директор школи, ліцею, гімназії № 6 2011

**Людмила
ХІЛНІСЬКА**

Заступник директора Обласного гуманітарного ліцею Барського гуманітарно-педагогічного коледжу імені Михайла Грушевського

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Сучасний розвиток української національної освіти актуалізує необхідність впровадження в теорію і практику освітнього процесу ідей гуманістичної, особистісно зорієнтованої педагогіки. Вирішення цієї проблеми потребує зняття протиріч між гуманістично-демократичними

ідеями суспільства та авторитарною системою освіти. Одним з аспектів цього процесу є пошук, навчання і виховання обдарованої особистості, здатної самостійно діяти і приймати рішення у динамічних нестандартних ситуаціях. В. Андрущенко з цього приводу зазначає: „Обдаровані діти є високим національним надбанням. За ними – перспектива, творчість, суспільний прогрес. Підтримка і розвиток

таких дітей є найбільш відповідальним завданням, що стоїть сьогодні перед усіма закладами освіти, насамперед, перед школою, ліцеями та гімназіями” [1, С. 5].

Усвідомлення необхідності вдосконалення роботи з обдарованими дітьми, вирішення завдань профільного навчання обумовили вибір теми дослідження – „Прикладні аспекти формування іміджу навчального закладу”.

Тема відповідає загальному напрямку діяльності Обласного гуманітарного ліцею для обдарованих дітей із сільської місцевості при Барському гуманітарно-педагогічному коледжі імені Михайла Грушевського – створення сприятливих умов для творчого, інтелектуального, особистісного розвитку сільської молоді в системі профільного навчання.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Стійкий позитивний імідж школи сьогодні можна розглядати як важливий су-

часний компонент методичного продукту школи і як додатковий ресурс управління, ресурс розвитку освітнього закладу.

Під іміджем навчального закладу ми розуміємо емоційно забарвлений образ, який створився в масовій свідомості. Формування іміджу навчальної установи – це процес, у ході якого створюється спланований образ на основі наявних ресурсів. Метою створення іміджу конкретного закладу є підвищення його конкурентноздатності, залучення інвестицій, установалення та розширення партнерських зв'язків [7, С. 44].

На думку О. Казачінер, школа – відкрита соціально-педагогічна система, про яку дедалі частіше говорять як про сферу послуг, – у сучасних умовах опинилася перед вибором нових пріоритетів: спеціалізації, диференціації, інформатизації, профілізації, гуманізації і т. п. Кожен директор та очолюваний ним педагогічний колектив мріють, щоб на їхній школі відбився образ яскравої індивідуальності, щоб вона виділялася серед інших, викликала бажання влаштуватися на роботу чи вчитися саме тут [7, С. 45].

Пріоритетним завданням сучасного директора школи є формування готовності педагогів до інноваційних пошуків, надання їм можливості самостійно визначити стратегічні напрямки у розвитку навчально-виховного процесу в школі. Це дозволить навчальному закладу мати індивідуальний шлях розвитку, своє обличчя.

Сучасний керівник школи повинен бути „діалогістом”. Діяльність „керівника-діалогіста”, на погляд І. Струкової, є тією основою, яка містить у собі енергію, спроможну трансформувати освітній простір України відповідно до вимог ХХІ століття. Це, передусім, особистість, яка здатна працювати в команді, робити акценти на партнерстві та співпраці [14, С. 25].

МЕТА СТАТТІ: всебічно і цілісно висвітлити теоретичні й практичні аспекти процесу формування іміджу навчального закладу (на основі досвіду роботи Обласного гуманітарного ліцею для обдарованих дітей із сільської місцевості при Барському гуманітарно-педагогічному коледжі імені Михайла Грушевського).

Реалізація поставленої мети досягалася через вирішення наступних **ЗАВДАНЬ:** з'ясування змісту поняття „імідж навчального закладу”; обґрунтування сучасних вимог до профільного загальноосвітнього навчального закладу; аналіз особливостей процесу створення іміджу профільного загальноосвітнього навчального закладу з опорою на досвід управлінської роботи.

СТАН РОЗРОБЛЕНOSTІ ПРОБЛЕМИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Теоретико-методологічну основу дослідження проблеми формування іміджу навчального закладу чітко визначено в Національній програмі „Освіта” – „Україна ХХІ століття”. Реформування шкільної освіти має здійснюватися на гуманістичних засадах, зокрема на основі утвердження пріоритетів цінностей освіти: дитина – беззаперечна педагогічна цінність; педагог – творчий наставник, здатний до розвитку, соціального захисту, збереження індивідуальності особистості учня.

До проблеми формування іміджу навчального закладу (профільного зокрема) зверталися сучасні науковці. На засадах філософії освіти цю проблему висвітлювали В. Андрущенко [1; 2; 3], В. Кремень [8]; психологічні аспекти роботи з обдарованими дітьми розкрили В. Бажанюк [4], специфіку впровадження профільного навчання дослідили Н. Бібік [5], Л. Липова [10], О. Ляшенко [11], С. Максименко [12], О. Мармаза [13]; обґрунтування теоретичних аспектів процесу формування іміджу навчального закладу здійснили І. Зуєвська [6], О. Казачінер [7], І. Струкова [14] та ряд інших науковців.

Однак проблема формування іміджу навчального закладу й досі залишається актуальною в її прикладному аспекті, зокрема в необхідності врахування набутого досвіду на ринку освітніх послуг.

ОРГАНІЗАЦІЯ І ЗМІСТ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ в Обласному гуманітарному ліцеї для обдарованих дітей із сільської місцевості при Барському гуманітарно-педагогічному коледжі імені Михайла Грушевського відповідає сучасним вимогам профільного загальноосвітнього навчального закладу і має позитивний імідж – у єдності внутрішнього і зовнішнього аспектів.

Провідними в ліцеї є гуманітарний, культурологічний, профорієнтаційний, спортивно-оздоровчий напрями освіти й виховання. Належна організація і зміст процесу навчання і виховання дає можливість суб'єктам педагогічної взаємодії заявити про себе, розкритися, ствердитись, усвідомити свою потрібність і власну соціальну цінність.

На сьогодні нами створено концептуальну освітню модель навчально-виховної діяльності ліцею, цільову програму ліцею „Обдаровані діти – гордість нації”, реалізуються концептуальні засади профільного навчання в системах „ліцей–коледж–університет”, „ліцей–університет”.

Творча атмосфера в ліцеї зумовлена **профілізацією спеціальностей у коледжі** „Початкова освіта”, „Дошкільна освіта”, „Музичне мистецтво”, „Образотворче мистецтво”, „Видавнича справа і редагування”, „Правознавство”, функціонуванням предметних гуртків („Юний мовознавець”, „Юний історик”, „Мельпомена”, „Імпульс”), творчих клубів (правознавчий – „Феміда”, ліцейського самоврядування – „Лідер”), студій (інтелектуальна студія „Ерудит”, поетична студія „Обрій”, журналістська студія „Перо ліцеїста”, вокально-хорова студія „Сузір'я”, театральна студія „Лицедій”), спортивних секцій за інтересами; активною творчою діяльністю народних та зразкових аматорських колективів коледжу (*гурт автентичної манери співу Східного Поділля*, „Голоси предків”, ансамбль народних інструментів „Візерунок”, жіночий вокальний квартет „Магія звуків”, вокальне тріо „Зорецвіт”, чоловічий вокальний ансамбль „Ельдорадо”, фольклорний ансамбль „Калинове намисто”, народний ансамбль козацької пісні, академічна мішана хорова капела, чоловічий фольклорний ансамбль української пісні). Закономірно, що в такому творчому середовищі кожна дитина має унікальну можливість інтелектуально розвиватися, бачити перспективу освітнього зростання в реалізації власного інтелектуального потенціалу через участь у щорічних науково-практичних конференціях, творчих звітах народних колективів, різноманітних за тематикою виховних заходах (Посвята в ліцеїсти, конкурс-огляд „Таланти твої, ліцею!”, конкурс „Перлина Поділля”, День самоврядування, Фестиваль ліцейських талантів, Свято ліцейського Олімпу, традиційні родинні свята, творчий проєкт „Ліцей єднає”).

Роботу учнівського самоврядування активізує **кодекс ліцеїста**, ведення літопису ліцейського життя, вироблення символіки закладу (гімн та прапор Обласного гуманітарного ліцею, його штандарт, емблема), прийняття конституції ліцейської республіки ТЕМП.

Із 2003 року на базі навчального закладу функціонує наукове ліцейське **товариство „Перспектива”** Вінницького територіального відділення МАН України. Освітня система ліцею зорієнтована на спільну науково-методичну роботу педагогів та науково-дослідницьку діяльність учнів. Щорічно в закладі проводиться науково-практична конференція викладачів та ліцеїстів за темою „Крок за кроком до якісної освіти”, результатами якої є збірки тез учнівських робіт, видруковані редакційно-видавничим центром Барського гуманітарно-педагогічного коледжу імені Михайла Грушевського.

На підставі наказу МОН України від 27.02.2010 р. №156 товариство „Перспектива” визнано переможцем Всеукраїнського відкритого конкурсу на кращу модель наукового товариства учнів МАН України і нагороджено дипломом II ступеня. ▶

І. Зуєвська, визначаючи етапи формування й утвердження іміджу школи, виділяє внутрішній та зовнішній імідж. *Внутрішній імідж школи (ліцею)* формується (коригується) у процесі вирішення основних завдань у межах конкретної школи: вироблення педагогічним колективом спільного бачення перспектив, визначення і формулювання місії школи, її термінових та перспективних цілей, складання планів діяльності; аналіз сформованої шкільної культури з її системою цінностей; виявлення очікувань основних замовників освітніх послуг – учнів та їхніх батьків; розробка загального стилю (зовнішніх атрибутів освітнього закладу й етики педагогічної взаємодії). *Зовнішній імідж* водночас вимагає таких дій: розробка (чи коригування) візуальних і діяльних елементів зовнішньої атрибутики для демонстрації духу єдності, корпоративності, для формування пізнаваного на ринку освітніх послуг образу; рекламна продукція, що випускається школою, ставить акцент на унікальності пропонуваного школою послуг, підкреслює їхню якість.

Активне формування внутрішнього іміджу навчального закладу включає наступне: робота над удосконаленням і зміцненням традицій школи серед співробітників для створення корпоративного духу; формування системи стимулів створення позитивного іміджу, що полягає в розробці психологічних, соціальних та економічних механізмів заохочення членів колективу до цього процесу; створення

загального стилю приміщень школи — відповідно до її традицій, особливостей діяльності і фінансових можливостей.

Зовнішній імідж є наслідком виготовлення різноманітних рекламних засобів для актуалізації іміджу ліцею: рекламні інформаційні матеріали, сувенірна продукція; використання можливостей часописів різного рівня, радіо, телебачення для пропаганди досягнень ліцею; активне використання зовнішньої атрибутики ліцею у процесі будь-якої іміджевої діяльності; зв'язки з громадськістю; проведення піар-заходів: організація днів відкритих дверей, презентацій; участь у спеціалізованих виставках, ярмарках освіти; організація заходів перед аудиторією, в якій зацікавлений навчальний заклад; курування виховних та освітніх закладів, що виховують і навчають майбутніх учнів (вихованців) тощо; створення власного сайту в Інтернет-мережі як проекту, в ході якого може діяти рекламний майданчик, де формуватиметься позитивний імідж закладу; активна соціальна реклама, що демонструє турботу про нове покоління через функціонування дитячих і юнацьких організацій, через конкретну діяльність зі збереження та зміцнення здоров'я учнів, через зв'язки школи з різними соціальними інститутами, ВНЗ тощо, через створення умов для творчого розвитку; акцент у рекламі на стабільній діяльності школи, забезпечення регулярних і продуктивних зв'язків із ви-

Стратегічним напрямом діяльності ліцею є комплексна програма „Олімпіади. Конкурси. Турніри”. За 10 років ліцеїсти вибороли 146 перемог: 8 — у Всеукраїнському конкурсі „Вчитель — моє поклоніння” (м. Київ); 88 — на II етапі Всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт учнів-членів МАН України (м. Вінниця), з них 6 учнів здобули призові місця з української мови, правознавства, мистецтвознавства, зарубіжної літератури, економіки на III етапі Всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт учнів-членів МАН України (м. Київ); 33 — на III етапі Всеукраїнських предметних олімпіад і конкурсів; 5 — у Міжнародних літературно-мистецьких конкурсах: „Рекітське сузір'я”, „Це я, твій польський прашур”, „KRESI-2007”, „KRESI-2008”; 1 — у заочній Інтернет-олімпіаді з фізики (м. Київ).

Упродовж п'яти років ліцей бере участь у Всеукраїнському турнірі юних істориків, із них 4 роки поспіль здобуває призові місця (2007 р. — III місце (м. Чернівці), 2008 р. — III місце (м. Артемівськ), 2009 р. — II місце (м. Луцьк), 2010 р. — III місце (м. Славута), 2011 р. — III місце (м. Житомир).

Робота з обдарованою молоддю в ліцеї вибудована на тісному взаємозв'язку теорії і практики, професійних знань і майстерності педагога, на постійній співпраці з батьківським колективом, випускниками ліцею, студентами коледжу, громадськістю міста, району, області, що й дозволяє зреалізувати найважливіші завдання: розвиток індивідуальності, внутрішнього потенціалу особистості, потреб, інтересів, здібностей, генетично заданих обдарувань, таланту, позитивних рис характеру, ідеалів, а також сприяє соціалізації особистості, мета якої полягає в тому, щоб викликати в кожного учня бажання вчитись із задоволенням, працювати творчо, жити в гармонії з собою та навколишнім світом.

Одним із шляхів підтримки позитивного іміджу Обласного гуманітарного ліцею є налагодження його зв'язків з громадськістю, які здійснюються у таких формах: щорічні науково-практичні конференції викладачів та учнів ліцею за участю членів батьківського колективу, громадськістю міста, учнів загальноосвітніх шкіл; вибори президента ліцейської республіки ТЕМП за участю представників місцевого самоврядування, членів студентського комітету коледжу; день самоврядування в ліцеї за участю батьківського комітету; зустрічі з представниками професій різних типів („людина—людина”, „людина—художній образ”, „людина—природа”, „людина—знакова система”, „людина—техніка”) за темами: „Твоє життя — твій вибір” „У світі тисячі професій — одна із них твоя”; районні творчі конкурси („Найкраща подляночка”, „Перлина Поділля”); зустрічі з письменниками Вінниччини; відеолекторії, підготовлені працівниками районного центру зайнятості; круглі столи за участю працівників районної бібліотеки та правоохоронних органів; спільна навчальна практика учнів ліцею і студентів коледжу в оздоровчому таборі „Фортуна”; навчальна практика-спостереження в загальноосвітніх навчальних закладах (для класів педагогічного профілю); навчальна практика-спостереження в юридичних установах (для класів правознавчого профілю); співпраця з місцевим телебаченням, видавництвами.

пускниками різних років; організація постійного зворотного зв'язку для аналізу ефективності проведених заходів [6, С. 12].

Зробимо спробу виявити **окремі аспекти формування іміджу** Обласного гуманітарного ліцею для обдарованих дітей із сільської місцевості при Барському гуманітарно-педагогічному коледжі імені Михайла Грушевського, який забезпечує здобуття повної загальної середньої освіти і здійснює допрофесійну підготовку за двома профілями навчання – педагогічним і правознавчим.

Різноманітні форми роботи стимулюють в учнів ліцею прагнення до самопізнання, самовдосконалення, самореалізації, що разом передбачає не пасивну адаптацію, а свідоме входження в духовне, інтелектуальне, професійне середовища нового для них соціуму (див. віз на С. 100–101).

Індивідуальне обличчя освітньої установи, перш за все, залежить від професійного потенціалу кадрів, що й визначає її конкурентні переваги над іншими навчальними закладами, сприяє суспільному авторитету школи, залученню до неї кваліфікованих працівників.

Сучасному іміджу вчителя має відповідати еталон найвищого рівня педагогічної культури. Учителя з позитивним іміджем характеризують наступні позиції: власна індивідуальність, морально-вольова саморегуляція, відповідальність, повага до учня, розуміння психології дитини, професійне самовдосконалення, здатність аналізувати освітню

ситуацію, приймати обґрунтовані рішення, передбачати їх соціальні наслідки, застосовувати науковий, творчий та інноваційний підхід до процесу виховання.

Ознакою позитивного іміджу вчителя є вияв поваги вихованців до нього, ступінь емоційного контакту між двома суб'єктами освітнього процесу, що, врешті-решт, визначає інтерес учнів до навчання і ставлення до освіти в цілому.

ВИСНОВКИ

Результати дослідження проблеми формування іміджу навчального закладу (на прикладі досвіду роботи Обласного гуманітарного ліцею для обдарованих дітей із сільської місцевості при Барському гуманітарно-педагогічному коледжі імені Михайла Грушевського) дозволяє зробити такі висновки.

Імідж навчального закладу – це системний творчий процес, спрямований на формування внутрішньої і зовнішньої організації його освітнього простору. Основною складовою іміджу є уявлення про якість освітніх послуг про взаємини між суб'єктами навчання і виховання, про потенціал кадрового складу, стан науково-методичної, інформаційної та матеріально-технічної бази.

Першочерговими вимогами до сучасного профільного загальноосвітнього навчального закладу є створення умов для навчання старшокласників відповідно до їх професійного самовизначення, що забезпечує змістом, структурою та організацією навчально-

виховного процесу з перспективою забезпечення наступності та безперервності профільного навчання, професійного зростання в плані власної освітньої траєкторії.

Діяльність навчального закладу цілісно виявляє себе у навчально-виховному процесі, метою якого є створення умов для виховання нової генерації української інтелігенції у своєму часі і просторі. Ця мета конкретизується завданнями та змістом роботи з обдарованими учнями, системою впровадження профільного навчання, яка має ступеневий характер.

Громадськість виконує в процесі виховання функцію суб'єкта виховного впливу (від середовища культурно-освітнього – до віртуальної реальності спілкування в Інтернет-мережі). Наслідком зв'язку особистості учня з громадськістю є формування оціночного ставлення соціуму до навчального закладу в цілому.

Позитивний імідж керівника навчального закладу складається з особистісних якостей та професійних компетенцій, що є запорукою успішного розвитку освітньої установи.

Імідж викладача ліцею визначається не тільки суб'єктивною оцінкою учнів на момент їх спілкування в процесі освітньо-виховної діяльності, а й суб'єктивними судженнями випускників навчального закладу і сформованою думкою широкого громадського загалу.

Усе вищесказане в сукупності формує імідж профільного навчального закладу як позитивний у динаміці зростання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрущенко В. Сільській обдарованій дитині – підтримку столичного університету! / В. Андрущенко // Обласний гуманітарний ліцей: шлях у 10 років. – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2011. – 200 с. – С. 5.
2. Андрущенко В. Філософія освіти XXI століття: у пошуках перспективи // Філософія освіти. – К. : Майстер-клас, 2006. – № 1 (3). – С. 6–12.
3. Андрущенко В. Як по-справжньому плекати еліту: Дієві рішення, реальні кроки назустріч дітям / В. Андрущенко // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2004. – № 1. – С. 61–65.
4. Бажанюк В. С. Системний підхід при вивченні особливостей розвитку науково-обдарованої молоді / В. С. Бажанюк // Обдарована дитина. – 2010. – № 3 – С. 2–8.
5. Бібік Н. Проблема профільного навчання в педагогічній теорії і практиці. / Н. Бібік // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2005. – № 5–6. – С. 20–26.
6. Зуєвська І. Критерії ефективності позитивного іміджу школи / І. Зуєвська // Директор школи. – 2006. – № 2 (386). – С. 10–13.
7. Казачінер О. С. Формування іміджу навчального закладу / О. С. Казачінер // Управління школою. – 2007. – № 19–21 – С. 44–47.
8. Кремень В. Для чого навчання, що не формує особистість? Про функції сучасної освіти в контексті цивілізаційних змін / В. Кремень // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2007. – № 3. – С. 34–41.
9. Кульчицька О. І. Особливості художньої обдарованості // Обдарована дитина. – 2005. – № 4 – С. 2–5.
10. Липова Л. Теорія і практика здійснення профільного навчання в середній загальноосвітній школі / Л. Липова // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2008. – № 5. – С. 32–37.
11. Ляшенко О. Теоретично-методичні засади організації профільного навчання в старшій загальноосвітній школі / О. Ляшенко // Директор, ліцею, гімназії. – 2008. – № 5. – С. 4–12.
12. Максименко С. Психологічний супровід профільного навчання. Теоретичні основи / С. Максименко // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2005. – № 5–6. – С. 27–33.
13. Мармаза О. Використання потенційних можливостей іміджології в управлінні закладами освіти / О. Мармаза // Управління школою. – 2009. – № 19–21 (247–249). – С. 55–59.
14. Струкова І. Новий тип керівника школи на етапі змін / І. Струкова // Управління школою. – 2006. – № 2 (122). – С. 24–27.

Людмила Хилинская

Прикладные аспекты формирования имиджа учебного заведения

Раскрыты теоретические и практические аспекты процесса формирования имиджа учебного заведения (на основе опыта работы Областного гуманитарного лицея для одаренных детей из сельской местности при Барском гуманитарно-педагогическом колледже имени Михаила Грушевского).

Ключевые слова: имидж, учебное заведение, лицей, профильное обучение.

Ludmila Hilinskaya

Practical aspects of image formation of the institution

The theoretical and practical aspects of image formation of the institution (based on the experience of the Regional Humanitarian Lyceum for gifted children from rural areas in Barsky Humanitarian Pedagogical College Hrushevsky).

Keywords: image, school, a lyceum, specialized training.

УДК 37.016 :81-028.31

Управління
школою

Директор школи, ліцею, гімназії № 6 2011

Надія АНАНЬЄВА

заступник директора
Першої міської гімназії
м. Черкаси, кандидат педагогічних наук

Валентина ДЗЯБЕНКО

Віце-президент
Українського руху
„Педагоги за мир і взаєморозуміння”

РІДНА ТА ІНОЗЕМНА МОВИ ЯК ЗАСІБ ПОЛІКУЛЬТУРНОГО ВИХОВАННЯ У КОНТЕКСТІ КУЛЬТУРИ МИРУ

ВИЇЗНА СЕСІЯ УНІВЕРСИТЕТУ КУЛЬТУРИ МИРУ УКРАЇНСЬКОГО РУХУ „ПЕДАГОГИ ЗА МИР І ВЗАЄМОРОЗУМІННЯ”

Український Рух „Педагоги за мир і взаєморозуміння” при підтримці Обласного управління освіти і науки Черкаської області на базі Першої міської гімназії м. Черкаси, Асоційованої школи ЮНЕСКО, провів чергову XVII Сесію Університету Культури Миру на тему: „Рідна та іноземна мови як засіб полікультурного виховання у контексті Культури Миру”. Учасниками Сесії стали понад 80 директорів загальноосвітніх навчальних закладів Черкаської області, заступники директорів шкіл з навчально-виховної роботи м. Черкаси,

члени Українського руху „Педагоги за мир і взаєморозуміння”. Привітав присутніх директор гімназії С. І. Саєнко, який розповів про навчальний заклад. Відкрив сесію ректор Університету Культури Миру, співробітник Інституту педагогіки НАПН України І. Г. Єрмаков, виступивши з доповіддю „Життєтворчість – підґрунтя виховання Культури Миру”.

У Пленарному засіданні взяли участь науковці України, серед них завідувачий лабораторією навчання іноземних мов Інституту педагогіки НАПН України, кандидат педагогічних наук, доцент В. Г. Редько з виступом „Європейські виміри іншомовної шкільної освіти”; доцент Інституту післядипломної освіти Київського університету ім. Б. Грінченка, кандидат педагогічних наук О. В. Євєць; заступник директора Першої міської гімназії м. Черкас, кандидат педагогічних наук Н. В. Ананьєва з доповіддю „Формування миротворчої особистості учня шляхом розвитку міжнародного співробітництва”. Методист Інституту інноваційних технологій і змісту освіти Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України Л. С. Богдан висвітлила тему „Інноваційні методики у навчанні іноземних мов”, а Л. О. Колесник, завідувач відділом цього ж Інституту акцентувала увагу на проблемі „Рідна мова як засіб виховання національної громадянської свідомості”. В. В. Дзябенко, віце-президент Українського

руху „Педагоги за мир і взаєморозуміння” виступила з доповіддю „Проектна діяльність як засіб формування толерантних, безконфліктних взаємовідносин”.

Поділилися досвідом миротворчої роботи А. В. Кленчен, вчитель гімназії № 323 м. Києва; Л. В. Кудовбенко, заступник директора спеціалізованої школи № 211 м. Києва; П. М. Світличний, учитель-методист англійської мови Першої міської гімназії м. Черкаси; Г. Ю. Косьонкіна, учитель ліцею міжнародних відносин № 51 м. Києва; В. П. Івкова, учитель спеціалізованої школи № 197 м. Києва, В. А. Нізеєва, директор спеціалізованої школи № 117 м. Києва. Цікавим був огляд діяльності Першої міської гімназії м. Черкас як складової Черкаського осередку Українського руху „Педагоги за мир і взаєморозуміння” (керівник – учитель-методист англійської мови О. В. Потьомкіна). Звіт супроводжувався мультимедійною презентацією, яка розкрила багатоаспектну миротворчу діяльність гімназії. Учні продемонстрували виготовлені „голуби миру”, „квіти миру”, „панно миру”; розповіли про різноманітні акції, які проводилися під час традиційного Фестивалю миру у гімназії; поділилися враженнями про незабутні моменти Фестивалю „Діалог культур”. На завершення всім учасникам було запропоновано приклеїти „квітку миру” до величезної повітряної земної кулі, яку передавали з рук у руки. Це дало можливість висловити свою миролюбну позицію кожному учаснику.

ВІЗИТКА ПЕРШОЇ МІСЬКОЇ ГІМНАЗІЇ М. ЧЕРКАС

Девіз: „Завжди перша!”

У листопаді 2010 року Першій міській гімназії Черкаської міської ради Черкаської області, Асоційованій школі ЮНЕСКО виповнилося 130 років. Це унікальний навчальний заклад, який пройшов становлення від чоловічої гімназії, Першої трудової школи, Першої зразкової середньої школи, середньої школи №1 м. Черкаси до полілінгвістичної гімназії, яка забезпечує навчання 12 мов, а саме: української, російської, англійської, німецької, французької, іспанської, італійської, польської, турецької, китайської, японської, івриту.

Гімназія – експериментальний навчальний заклад всеукраїнського рівня, член Всеукраїнської асоціації Шкіл майбутнього, Всеукраїнського руху „Вчителі за мир і взаєморозуміння”, це регіональний Центр тестування з іспанської мови як іноземної (DELE), учасник Всеукраїнського проекту „Школа – територія прав людини”.

У гімназії навчається 615 учнів (від 6 до 17 років); працює 65 педагогів, з яких 4 заслужених учителі України, один кандидат педагогічних наук, 6 національних переможців українсько-американських програм, 50 спеціалістів вищої категорії. Видатними випускниками гімназії є письменник М. Драй-Хмара, графік В. Д. Замирайло, історик Б. Крупницький, академік, вчений-індолог О. Баранников, письменник О. Лебеденко, письменник Д. Королевич, Надзвичайний і Повноважний Посол України у Великій Британії В. Д. Хандогій.

Перша міська гімназія м. Черкаси – це сучасний загальноосвітній навчальний заклад, новий за формою, змістом, полілінгвістичним і полікультурним середовищем, який забезпечує повноцінну освіту, розвиток і виховання учнів. Ефективно працюють шкільний парламент, Євроклуб, Центр дитячої дипломатії, Англійський клуб, мовні гуртки. Гімназія є не тільки унікальним навчальним закладом, але й ефективним науковим центром, у якому розроблені, науково обґрунтовані та ефективно впроваджуються концепція і модель діяльності полілінгвістичної гімназії; програма науково-методичної та виховної роботи „Діалог культур”.

Діяльність педагогічного колективу (директор С. І. Саєнко) спрямована на громадянське виховання та формування полілінгвістичної і полікультурної особистості: виховувати гідних громадян України на основі діалогу культур, культури миру і толерантності, міжнародного співробітництва та партнерства. Гімназію нагороджено бронзовою медаллю та дипломом X Міжнародної виставки „Сучасна освіта в Україні – 2008”; срібною медаллю та дипломом Другої Всеукраїнської виставки „Інноватика в освіті України – 2010”.

У 2009/2010 н. р. призерами IV етапу Всеукраїнських учнівських олімпіад стали 18 гімназистів. За роки існування українсько-американської програми „Майбутні лідери” 73 гімназисти стали національними переможцями й отримали стипендію на навчання протягом року в американських школах.

Ефективними були тренінги для слухачів сесії. Їх провели вчитель-методист Першої міської гімназії м. Черкаси, заслужений учитель України В. А. Силенко та Президент Асоціації старшокласників Святошинського району столиці О. Пархоменко.

Надзвичайно цікавими виявилися мультимедійні презентації білінгвальних проєктів, де гімназисти під керівництвом вчителів розповіли про країни, мови яких вони вивчають, характери і звичаї людей, їхні традиції. У гімназії вважають, що метод проєктів відкриває необмежені можливості щодо впровадження комунікативних, інтерактивних, групових та інших технологій навчання іноземних мов, а його застосування допомагає розвивати пізнавальні навички учнів, здобувати соціолінгвокраїнознавчі та культурологічні знання, орієнтуватися в інформаційному просторі.

Під час проведення Сесії Університету було проведено Фестиваль „Діалог культур” Першої міської гімназії м. Черкаси. Присутні відвідали фрагменти відкритих уроків з української мови (учитель-методист Н. І. Коритан), російської мови (учитель-методист В. С. Яковлева), англійської мови (учитель-методист Е. В. Кірсанова), французької мови (учитель-методист Т. Г. Мокрушина), іспанської мови (учитель-методист В. І. Береславська), польської мови (учитель А. Хома), японської мови (учитель І. В. Черепанцев), китайської мови (учитель А. Хе), івриту (учитель Н. П. Добичина).

Феєричним був концерт різними мовами, підготовлений гімназистами (керівники – учитель-методист англійської мови Е. В. Кірсанова, учитель музики Л. І. Назаренко). Присутні зачаровано слухали пісні іноземними мовами, дивилися танці народів світу. А справжні емоції запанували в актовій залі гімназії, коли на сцену один за одним стали виходити учні й представляти культури країн, мови яких вони вивчають. Діти так майстерно виступали, так намагалися донести частинку душі певного народу, що сумнівів не залишилось: опановуючи іноземні мови, ці учні захопились і самобутньою культурою різних народів. А отже, почали розуміти та поважати їхні звичаї і традиції, шанувати рідні мову й культуру.

У рамках Фестивалю учасники Сесії мали можливість познайомитися з виставками загальних портфоліо учителів гімназії, мовних портфоліо учнів гімназії, флайерами про вчителів та обдарованих гімназистів, проєктами вчителів та учнів з іноземних мов. На завершення вчителі й гості Фестивалю могли поласувати смачними стравами української, російської, німецької, іспанської, італійської, єврейської кухонь.

Засідання Сесії завершилось врученням дипломів слухачам Університету та нагород організаторам сесії. Усі були одностайні: Український рух „Педагоги за мир і взаєморозуміння” активно працює, заохочує освітян до миротворчої діяльності, пропагує ідеї Культури Миру.

ДО СТАТУСУ ШАНОВАНОГО В КРАЇНІ ВЧИТЕЛЯ: РЕАЛЬНІ КРОКИ*

Підготовка нового учителя – стрижень роботи НПУ імені М. П. Драгоманова.

У цій статті продемонстровано, як працює колектив столичного педагогічного університету над стрижневою темою: підготовка нового вчителя; а також чим, як і де наповнюються викладачі й майбутні педагоги (різноманітні за формою й тематикою конференції, співпраця з іншими університетами та структурами за відомим девізом: „чужого не цуратися”, безліч конкурсів: щодо наукових, спортивних, літературних та інших людських досягнень, серцевиною яких став тогорічний „Слово про першого вчителя” – і це все заради того, щоб і наставникам, і студентам відповідати високому покликанню – бути сучасним затребуваним Вчителем!

Вони так роблять і надалі будуть „перти свого плуга”, а редакція запрошує і Вас, шановний читачу, долучатися до великої справи, про яку ви також щоденно дбаєте, але ж відтепер – гуртом!

Піклуйтесь про Вчителя разом!

„Історична місія Вчителя – врятувати людське, духовне обличчя цивілізації”.

Віктор Андрущенко,

ректор НПУ імені М. П. Драгоманова

КРОК 1

З вересня минулого року у Національному педагогічному університеті імені Михайла Драгоманова **активно втілюється у життя ідея щодо підготовки нового вчителя для об'єднаної Європи XXI століття.** Зокрема відбувся Європейський Форум ректорів педагогічних університетів. До вишу з'їхалися делегації з 11 країн Європи. Понад 30 очільників вітчизняних педагогічних університетів з усіх куточків України (Ніжин, Миколаїв,

Ужгород, Луцьк, Одеса, Переяслав-Хмельницький, Тернопіль, Суми, Черкаси, Луганськ, Глухів, Ізмаїл, Житомир, Херсон, Мелітополь, Чернігів, Умань, Рівне, Дрогобич, Кіровоград, Вінниця та ін.) приєдналися до участі у Форумі.

Поважне зібрання розглядало нагальні питання педагогічної освіти, що вже давно постали перед сучасним суспільством. Об'єднавчі процеси, що відбуваються на теренах Європи, потребують нового, підготовленого суб'єкта –

Управління
школою

УДК 378 : 005.6

*Реферативну статтю укладено Ольгою Виговською на основі прес-релізів Людмили Кух, керівника прес-служби ректора НПУ імені М.П. Драгоманова, та статей-повідомлень Миколи Кота, доцента НПУ імені М.П. Драгоманова, кандидата педагогічних наук.

Директор школи, ліцею, гімназії № 62011

ВІЗИТКА НПУ ІМЕНІ М. П. ДРАГОМАНОВА

Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова є найвпливовішим науковим і навчальним центром вищої педагогічної освіти в Україні. В університеті навчається понад 30 тисяч студентів, частина яких з Китаю, Туреччини, Ірану, Грузії, Росії, Киргистану та інші. З кожним роком кількість іноземних студентів збільшується. Разом з цим збільшується кількість спеціальностей. Розширюється міжнародна співпраця, студенти й викладачі мають можливість проходити стажування за кордоном.

Протягом останнього часу конкурс на деякі спеціальності збільшився у декілька разів, серед вступників значна кількість медалістів і переможців III і IV етапів Всеукраїнських учнівських олімпіад з базових дисциплін. Щороку понад 200 викладачів і студентів університету відвідують вищі навчальні заклади світу.

В університеті на **106 кафедрах** працюють **1 578 викладачів**, серед яких 42 члена-кореспондента різних академій, близько 250 докторів наук, професорів та понад 650 кандидатів наук, доцентів.

Напружено і динамічно розвивається педагогічний процес університету за останні роки. Відбувається модернізація навчання та виховання студентів. Впроваджена кредитно-модульна система та її організація. Розроблено сучасні форми і методи навчально-виховного процесу, властиві європейським університетам. Університет розвивається у загальному контексті інтеграції України до Європейського освітнього простору з орієнтацією на фундаментальні цінності загальноосвітньої культури і свободи права людини, національних меншин та інше.

В університеті функціонують аспірантура і докторантура, 19 спеціалізованих рад із захисту кандидатських і докторських дисертацій. Виш має вагомі здобутки в науковій роботі. Студенти – неодноразові переможці міжнародних і всеукраїнських олімпіад.

Запроваджено центр моніторингу якості освіти як структурний підрозділ університету, що сприяє стабілізації успішності студентів. З ініціативи ректора В.П. Андрущенка вперше в історії університету започатковано конкурс на кращу науково-методичну роботу в номінаціях: „Підручники”, „Монографії”, „Навчально-методичні розробки” – із врученням дипломів, грошових винагород.

Університет є активним суб'єктом Європейського освітнього простору, зберігає та примножує свій авторитет, а це понад 80 міжнародних угод, укладених з провідними вищими навчальними закладами та науковими центрами, близько 100 викладачів щорічно проходять стажування у закордонних партнерських освітніх і дослідницьких центрах.

За внесок у зміцнення міжнародних відносин у сфері вищої педагогічної науки Вчена рада Міжнародного університету м. Відня (Австрія) спільно з Національним Комітетом Європейської Бізнес Асамблеї (м. Оксфорд, Велика Британія) присвоїли звання „Почесний професор Міжнародного університету м. Відня” ректору університету академіку **Андрущенку Віктору Петровичу**, а університет нагороджено міжнародною нагородою „Європейська Якість”. Далеко неповний перелік справ започаткованих Віктором Петровичем.

людини, здатної до сприйняття інших культур і ментальностей, яка б могла легко знаходити шляхи до співпраці між народами. Це завдання у всі часи покладалося на плечі вчителя, який повинен підготувати майбутню людину на новій ціннісній платформі толерантності, солідарності, на засадах демократії, екології і права. Сьогодні вчитель стає тією духовною основою, на якій і здійснюється педагогічний процес в усіх країнах Європейського простору.

За словами Віктора Петровича, сучасний світ розвивається дуже напружено, а ринкові стосунки охоплюють людину прагматизмом. Незважаючи ж на все це, головними суспільними цінностями залишається духовність і мораль. Якщо ж людство почне працювати лише заради грошей та влади – цивілізація втрапить своє людське обличчя. „Історична місія вчителя і ректора педагогічного університету – зберегти це людське, духовне обличчя цивілізації, – зауважує Віктор Андрущенко, – тому мусимо об'єднати свої зусилля”.

КРОК 2

Започаткування Першого всеукраїнського літературного конкурсу „Слово про мого першого вчителя”

Цей конкурс відбувся 15 листопада 2011 року в НПУ імені М. П. Драгоманова. У актовій залі університету зібралися поважне керівництво, студенти, викладачі, вчителі та учні – учасники й лауреати літературного конкурсу, започаткованого

ректором НПУ Віктором Андрущенко. Масштаб церемонії визначила її тематика. Про проблеми вчителя, педагогічної професії, школи, які зовсім нещодавно обговорювалися на Міжнародних самітах і форумах в Україні за участі міністрів освіти європейських країн, ректорів педагогічних університетів Європи, заговорили діти, студенти, вчителі. Тільки форма викладу набула художнього забарвлення. *За словами голови журі конкурсу, українського поета, народного артиста України Андрія Демиденка, жанрова різноманітність творів, поданих на конкурс, заповнювала всі щаблі в системі літературознавства. З-понад 1360 робіт було складно виокремити навіть фіналістів. Та все ж до другого туру пройшли 63 літературні творіння. Виявилося, що віковий діапазон учасників обіймав конкурсантів від 7 до 80 років.*

Це не єдиний аспект, що вирізняв конкурс із-поміж сотень подібних. *Як розповів заступник голови організаційного комітету, проректор з навчально-методичної роботи гуманітарних інститутів, професор Богдан Андрушишин, його географія охопила більше 18 областей України, а значення та мета виходили далеко за кордони нашої держави. Протягом дев'яти місяців, що відбувався конкурс, журі у складі відомих письменників Бориса Олійника, Івана Драча, артиста Анатолія Паламаренка, професорів Любові Мацько, Марії Плющ, Володимира Погребенника та інших намагалися урівноважити права усіх конкурсантів.*

НАГОРОДЖЕННЯ

Дипломи III премії конкурсу з рук начальника Головного управління освіти і науки Київської обласної державної адміністрації **Віктора Бутника** отримали першокурсниця Інституту історичної освіти НПУ **Вікторія Левченко**, студентка третього курсу Інституту української філології **Марія Зарінова**. Учителька української мови й літератури Нововодолазької школи Харківської області – лауреат III премії конкурсу – **Оксана Степаненко** удостоїлась однієї з найвищих нагород університету *„Срібної медалі М. П. Драгоманова”*.

Диплом II ступеня та сертифікат на літнє оздоровлення голова Профкому студентів університету Станіслав Цибін вручив першокурснику Інституту історичної освіти НПУ **Артему Оніщисену**.

Срібну позицію посіла також учениця 3-А класу Сіверської загальноосвітньої школи Донецької області **Катерина Додонова**. Голова Київської міської організації Профспілки працівників освіти і науки України **Олександр Яцунь** подарував школярці персональний ноутбук. Справжнім сюрпризом заходу стала маленька збірка віршів Катерини, яку вона презентувала ректору НПУ. Гості ж заходу мали нагоду почути твір, що виборов диплом II ступеня з уст авторки.

Гран-прі конкурсу та диплом переможниці отримала одна з найменших конкурсанток, учениця 2-А класу Донецького багатопрофільного ліцею №124 **Єва Патріча**. Ідейний натхненник змагання Віктор Андрущенко привітав талановиту донеччанку з перемогою, вручивши їй новенький ноутбук, книги та солодоші. Юна дипломантка поділилася своїми враженнями: *„Я дуже щаслива, що мою роботу оцінило журі, а найбільше вдячна своїй вчительці. Без неї у мене нічого б не вийшло”*. Наставниця Єви **Ірина Вікторівна Миронюк** отримала *„Подяку ректора НПУ імені М. П. Драгоманова”*.

На церемонії також було відзначено ще десятки лауреатів, вручено понад двадцять подяк, грамот, величезну кількість подарунків. Теплими словами та відзнаками прийшли привітати учасників академік-секретар Національної академії педагогічних наук України **Микола Євтух**, голова Шевченківської у м. Києві районної адміністрації **Сергій Зимін** та інші поважні гості.

Щирі слова подяки за творчість і майстерність конкурсантам висловив співголова Наглядової Ради університету **Анатолій Толстоухов**. Майже всі лауреати отримали від Анатолія Володимировича подарункові видання проекту *„Україна. Історія великого народу”*. Спеціальні призи та відзнаки були вручені від Київського міського голови, Головного управління освіти і науки Київської обласної державної адміністрації, університетської газети *„Педагогічні кадри”*. Наставники талановитих учнів отримали персональні *„Подяки ректора НПУ імені М.П. Драгоманова”*. Але, як зауважили поважні гості, найбільшими нагородами для кожного вчителя є ось такий художній твір в його честь, написаний його ж учнем.

Організатори висловили сподівання, що конкурс стане традиційним, а невдовзі набуде масштабу міжнародного, стверджуючи величність вчительської професії в усі віки в усіх народів.

МІЖНАРОДНИЙ СЕМІНАР на тему „Викладання чутливих проблем в історії у мультикультурному контексті”

Семінар проведено 18-19 жовтня 2011 р. в Національному педагогічному університеті імені М. П. Драгоманова за сприяння Міністерства освіти і науки, молоді та спорту. Захід організовано департаментом загальної середньої та дошкільної освіти МОНМС України спільно з Директоратом з Освіти і Мов (Відділ історичної освіти) Ради Європи, Національним педагогічним університетом імені М. П. Драгоманова та Всеукраїнською Спілкою викладачів суспільних дисциплін і громадянської освіти.

До участі у семінарі зголосилися провідні вітчизняні та зарубіжні науковці, методисти, вчителі та експерти з Ради Європи. Відчуті причетність кожного до заявленої теми допоможе знайомство з деякими питаннями, що обговорювалися його учасниками. Ось вони:

- „Викладання чутливих питань в історії у мультикультурному контексті: сьогодняшня ситуація та виклики” (проф. **Михайло Кирсенко**, Дипломатична академія, Міністерство закордонних справ України).
- „Що може запропонувати вчителям та учням використання нових технологій при опрацюванні чутливих питань в історії” (**Джим Косем**, Halfman Research & Design, Лондон, Велика Британія).

У рамках роботи семінару також відбулася презентація студентського проекту на тему „*Ми різні – ми рівні*”, який підкреслює мультикультурність українського суспільства та має за мету формування міжетнічної толерантності.

НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ двох національних університетів: НПУ імені М.П. Драгоманова і Глухівського НПУ імені О. Довженка – з проблеми „Основні напрями модернізації вищої освіти в контексті викликів епохи”, яку проведено на базі Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка за ініціативи ректора НПУ імені М.П. Драгоманова Віктора Петровича Андрущенка

Драгоманівцями була презентована пересувна виставка науково-педагогічної діяльності Інститутів університету, що надало можливість учасникам конференції ознайомитись з багатовекторною (а їх понад сто) підготовкою майбутніх спеціалістів. Враховуючи зростання вимог ринку праці до практичних результатів освітньої діяльності, в університеті розробляються нові підходи до реалізації професійно-практичної підготовки випускника з метою зменшення часу його адаптації на робочому місці. Академік **Віктор Андрущенко** зазначив, що в роботі педагогічного колективу університету значна увага приділяється підготовці майбутнього спеціаліста, формуванню практичного досвіду й духовних цінностей, вихованню особистості в душі вимог та правил сучасного суспільного оточення. „... *Головне полягає в тім, що справа розпочинається з підготовки нового учителя – професійного наставника, вихователя нових поколінь*”.

Ректор Глухівського національного педагогічного університету, доктор історичних наук **Олександр Іванович Курок** зазначив, що за результатами науково-дослідної, педагогічної роботи захищено кандидатські дисертації з підготовки майбутніх педагогів, опубліковані навчально-методичні посібники, монографії. „... *В університеті постійно проводяться Всеукраїнські науково-практичні конференції та семінари, міжнародні науково-практичні конференції. При університеті функціонує аспірантура „Товариство молодих дослідників”. Науково-дослідна робота студентів є предметом постійного залучення кожного і генерацією нових задумів у підготовці майбутнього спеціаліста, носія прогресивних педагогічних ідей сучасного суспільства*”.

Важливим у взаєминах закладів стало дарування бібліотеці ГНПУ імені Олександра Довженка понад 100 підручників, виданих провідними вченими університету НПУ імені М. П. Драгоманова. Директори бібліотек (**Л. В. Савенкова**, **А. В. Печена**) визначили шляхи подальшої діяльності, поділилися досвідом створення комфортних умов для ефективної організації навчальної та наукової роботи викладачів та студентів, застосування автоматизованих технологій, процесів каталогізації та домовились про співпрацю.

КРОК 3

Науково-практичні конференції та семінари з основних напрямів модернізації вищої освіти на сучасному етапі розвитку педагогічної науки в Україні: і чужого навчаємося, й свого не цураємося

Перша Міжнародна науково-практична конференція „Актуальні проблеми логопедії”

Конференція відбулася 18-19 жовтня 2011 р. на базі Інституту корекційної педагогіки та психології Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Усього в конференції взяло участь понад 200 учасників: провідні вчені, фахівці з корекційної педагогіки та спеціальної психології зі Швеції, Росії, Білорусії, Молдови й України.

Організаторами заходу виступили Інститут корекційної педагогіки та психології НПУ імені М. П. Драгоманова та ВГО „Українська асоціація корекційних педагогів”.

Основні напрями роботи конференції:

- Комплексна діагностика порушень у дітей з порушеннями мовленнєвого розвитку.
- Новітні технології подолання мовленнєвих порушень у дітей та дорослих.
- Клініка та терапія психосоматичних розладів у дітей та підлітків із тяжкими порушеннями мовлення.
- Альтернативні засоби комунікації у логопедичній роботі.
- Сімейне виховання дітей з тяжкими порушеннями мовлення.

- Клінічні аспекти діагностики та корекції тяжких порушень мовлення.
- Раннє втручання, абілітація та діагностика дітей з тяжкими порушеннями мовлення.
- Проблеми психічного дизонтогенезу у дітей та дорослих з порушеннями мовленнєвого розвитку.
- Інформаційні технології в системі логопедичної роботи.

КРОК 3

Дієве добро: у рамках угод про співробітництво

„Наука – перший і головний духовний фактор людської діяльності”

Віктор Андрущенко

Важливе місце в навчальному процесі надається практичній і самостійній роботі студентів та контролю за її виконанням, а також організації навчальної, виробничої, педагогічної практики та баз їх проведення.

Для забезпечення реалізації напрямів підвищення навчально-виховного процесу студентів та їх практичної підготовки в університеті триває робота з налагодження співпраці з новими базами для проведення практик, щодо вироблення сучасних критеріїв і показників їх ефективності, розробки системи галузевих зв'язків для забезпечення проходження педагогічної практики студентів.

У цьому аспекті значущою стала угода про співробітництво, яку за ініціативи ректора НПУ імені М. П. Драгоманова, академіка **Віктора Андрущенка**, підписано в січні 2011 року з директором Національного природного парку „Синевир” – **Миколою Дербаком**.

СИНЕВИР – КРАЙ НЕЗВІДАНИХ МРІЙ ТА НОВИХ МОЖЛИВОСТЕЙ

Національний природний парк „Синевир” створений за Постановою Ради Міністрів від 5 січня 1989 року на території Міжгірського району Закарпатської області. Площа парку – 40 304 га, протяжність з півночі на південь – 30 км, ширина зі сходу на захід – 20 км.

Територія парку займає верхню частину водозабору річки Тересля з її численними вододійками – Синевир та Озірце, штучними водосховищами та потоками. Окрасою парку „Синевир” є Синевирське озеро, оповите загадками та легендами.

На території заповідника мешкає значна кількість екзотичних тварин, 43 популяції занесені до Червоної книги. Серед них – лелека чорний, глухар, саламандра плямиста, видра річкова, ведмідь бурий та інші. Керівництво заповідника реалізує проєкт всеукраїнського масштабу – тут будується єдиний в нашій країні реабілітаційний центр бурих ведмедів, який опікатиме їх. Реалізація проєкту – важлива справа, яка забезпечує захист тварин, сприятиме відтворенню природної популяції, поглибленню досліджень наймогутнішого хижака в Україні.

Вивчення питання взаємодії людини з природою, потреби спілкування з нею, її пізнання і необхідність збереження для майбутніх поколінь є „... довгостроковим пріоритетом державної політики в Україні”.

Національний парк є неповторним, унікальним в природоохоронному, соціально-рекреаційному, науковому аспектах, посідає гідне місце в збереженні й відтворенні природних екосистем, рекреаційного і еколого-освітнього та науково-дослідницького простору.

Національний парк як база для студентської практики

Синевирські горизонти розширюють освітянський простір університету. Його викладацький склад матиме можливість оздоровлюватись шаянською мінеральною водою, а студенти, окрім проходження практики, проведуть спостереження за природними явищами, надаватимуть шефську допомогу місцевій школі села Колочави, вестимуть просвітницьку, художньо-естетичну, профорієнтаційну роботу серед учнівської молоді регіону щодо можливості навчання в нашому університеті.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ

До уваги учнів, батьків, вчителів!

Надаємо інформацію щодо закінчення 2011/2012 навчального року, проведення державної підсумкової атестації та зовнішнього незалежного оцінювання.

Звертаємо увагу, що на виконання розпорядження Кабінету Міністрів України від 13 липня 2011 р. № 686-р

внесені відповідні зміни до структури навчального року, навчальна практика та навчальні екскурсії для учнів 1–8-х та 10-х класів проводяться протягом навчального року.

Календар закінчення 2011/2012 навчального року, проведення державної підсумкової атестації та зовнішнього незалежного оцінювання.

ДАТА	ЗАХОДИ
3 травня	Завершення навчальних занять для учнів 11-х класів
4-11 травня	Державна підсумкова атестація учнів 11-х класів. Учні складають атестацію з трьох предметів: 1) українська мова (обов'язково), 2) математика чи історія (для учнів універсального профілю) або профільний предмет (для учнів інших профілів), 3) предмет за вибором учня
12-13 травня	Випускникам 11-х класів вручаються документи про освіту
15 травня – 7 червня	Проведення зовнішнього незалежного оцінювання для осіб , які виявили бажання вступати до вищих навчальних закладів: 15.05 – хімія 17.05 – російська мова 19.05 – географія 21-22.05 – математика 24.05 – всесвітня історія 26.05 – іноземні мови (англійська, іспанська, німецька, французька) 28-29.05 – українська мова і література 31.05 – 1.06 – історія України 5.06 – фізика 7.06 – біологія
11-18 травня	Державна підсумкова атестація учнів 4-х класів (під час навчального процесу), з української мови та читання (мови навчання), математики
14 травня	Завершення навчальних занять для учнів 9-х класів
15-30 травня	Державна підсумкова атестація учнів 9-х класів. Учні складають атестацію з п'яти предметів: українська мова, математика, біологія, географія, іноземна мова чи інший гуманітарний предмет за вибором навчального закладу або предмета, що вивчається поглиблено (для учнів спеціалізованих шкіл).
25 травня	Завершення навчальних занять для учнів 1-8-х та 10-х класів
31 травня – 1 червня	Випускникам 9-х класів вручаються документи про освіту

Директор школи, ліцею, гімназії № 6'2011